

Vol. V, 2018

The Irish Polish Society Yearbook

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom V, 2018

Irish Polish Society

Towarzystwo
Irlandzko - Polskie

The Irish Polish Society Yearbook, vol. V, 2018

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom V, 2018

Edited by: Jarosław Płachecki

Editorial Advisory Panel:

Jacqueline Hayden (Peer reviewer)

Wawrzyniec K. Konarski (Peer reviewer)

Jolanta Góral-Pótróla (Peer reviewer)

Hanna Dowling (Data yearbook)

Patrick Quigley (Linguistic reviewer)

Mariusz Kamiński (Polish to English translation and linguistic reviewer)

Jason Dolan (Digital photography and reviewing)

Call for papers: *The Irish Polish Society Yearbook* is a refereed journal of the Irish Polish Society. Since its first issue in 2014 it promotes cultural diversity, integration and greater mutual understanding between the Irish and Polish communities. *The Irish Polish Society Yearbook (IPSY)* editorial policy is pluralist and interdisciplinary. The journal is exclusively dedicated to the publication of high-quality academic articles on the history, society, cultural events, arts, economic and political relationships between Poland and Ireland as well as being a record of activities of the Irish Polish Society and other Polish organisations in Ireland. It provides a forum for critical and creative writing for members of the IPS, academics, writers and other authors and organisations that work towards integration between the two communities in Ireland.

All proposals for papers relating to the above areas should be sent to the Editor on e-mail address: plachecki.dublin@gmail.com and should include: the author(s) name, title and affiliation (if any), contact details, paper title and preliminary abstract.

Full papers of no more than 6000 words (including notes and references) should begin with a short abstract of 250-400 words, describing the main thesis and conclusions of the article and finish with a bibliography at the end of the text and a short summary of max. 400 words (which will be translated). The number of notes, references, graphs and tables should be kept to a minimum. References need to be cited in the text (Harvard style) and then listed in the bibliography. The Editor reserves the rights to make any necessary changes in the papers or request the author to do so.

Correspondence to Editor should be addressed to:

Editor of the Irish Polish Society Yearbook,

Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2, Ireland

e-mail: plachecki.dublin@gmail.com

Supported by:

The Irish Polish Society Yearbook

vol. V 2018

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego

tom V 2018

Edited by:
Jarosław Płachecki

Dublin 2018

The Irish Polish Society Yearbook, vol. V, 2018

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom V, 2018

Editor: Dr Jarosław Płachecki

Peer reviewers: Prof. Wawrzyniec Konarski

Prof. Jolanta Góral-Półrola

Prof. Jacqueline Hayden

Publisher:

Irish Polish Society

Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2, Ireland.

E-mail/Web: info@irishpolishsociety.ie

Tel. 087 466 3838

Deposited copies of the IPS Yearbook are accessible at: the British Library, the Bodleian Library at Oxford University, the Cambridge University Library, the National Library of Scotland, the National Library of Wales, the Queen's University Library in Belfast, the National Library of Ireland, Trinity College Dublin Library, University College Dublin Library, the National University of Ireland Galway Library, Maynooth University Library, Dublin City University Library, University College Cork Library, the University of Limerick Library, the National Library of Poland, the Jagiellonian University Library, the Warsaw University Library, the Łódź University Library, the Toruń University Library, the Wrocław University Library, the Gdańsk University Library, the Lublin Catholic University Library, the Opole University Library, the Poznań University Library, the Zielińskis Library of the Płock Scientific Society and the Old Polish University Library in Kielce.

Online version of the IPSY is available from the American database EBSCO www.ebsco.com

© Copyright by: The Editor/Irish Polish Society, Dublin 2018

ISSN 2009-860X (printed edition)

ISSN 2009-9568 (online edition)

Publishing House of the Institute for Sustainable Technologies – National Research Institute
26-600 Radom, 6/10 Pułaskiego Street, phone (+48 +48) 36 442 41, fax (+48 +48) 36 447 65
e-mail: instytut@itee.radom.pl <http://www.itee.radom.pl>

CONTENTS

Editorial Note	7
Articles	11
• The Great Irish Famine: Selected Excerpts from the Reports of P. E. Strzelecki – <i>Hanna Dowling</i>	11
• 31 st International Eucharistic Congress, Dublin, June 1932 – <i>Ian Cantwell</i>	33
• Prof. Jan Łukasiewicz – from Lvov to Dublin – <i>Maciej Bogdalczyk</i>	55
Polish Language Section	81
• ‘The Girl-Guide Must Act’ – an Interview with Dr Janina Lyons – <i>Samanta Stochla</i>	81
• The Aggrieved Party in Ireland’s Brehon Law. A Historical-Legal Reflection – <i>Izabela Jankowska-Prochot</i>	97
• Prof. Jan Łukasiewicz – from Lvov to Dublin – <i>Maciej Bogdalczyk</i>	117
Reviews	143
• Irish Drama in Poland: staging and reception 1900–2000 by Barry Keane, Intellect/University of Chicago Press, Bristol & Chicago, 2016 – <i>Patrick Quigley</i>	143
Poetry	147
• The Sand Bucketees – <i>Barry Keane</i>	147
Irish Polish Society Reports & Correspondence.....	149
• Summary of the Irish Polish Society activities in the year 2016/2017 – <i>Hanna Dowling</i>	149

• Letter from H.E. Ambassador of Ireland to Poland Mr Gerard Keown to Jarosław Płachecki (26 May 2017).....	154
• Letter from H.E. Ambassador of Poland to Ireland Mr Ryszard Sarkowicz to Joanna Piechota (24 June 2017)	155
Irish Polish Society Archival Documents	157
• Protocol of the IPS Steering Committee (7 Jan. 1979)...	157
• Lecture in University of Cork: Solidarity: A Retrospective (18 Sept. 2010).....	158
• Official booklet of the first Polska Éire Festival 2015. Introduction (21–29 March 2015).....	162
Irish Polish Society Prints & Announcements	165
• IPS Membership Application Form	165
• Bulletin of the Polish House no 3/2017 (Aug. 2017) (Eng. version)	166
• Bulletin of the Polish House no 3/2017 (Aug. 2017) (Pol. version).....	167
• Christmas Seasonal Celebration Poster (7 Jan 2017)	168
• Ireland and the Polish Question. A lecture by Gabriel Doherty (22 Jan 2017).....	169
• On Opposite Sides: Constance and Casimir Markievicz in 1917. (19 Feb. 2017).....	169
• Easter Family Workshop: Egg Painting in the Polish House (2 Apr 2017)	170
• Peadar de Burca’s Confessions of an Immigrant (19 may 2017).....	170
• Architecture from Three Different Professional Viewpoints (30 May 2017)	171
• The Wrzesinski Legacy. Creative Workshop (6 June 2017).....	172
• The IPS Art Exhibition Poster (20 Sept.-10 Oct. 2017)....	172

SPIS TREŚCI

Od wydawcy	7
Artykuły	11
• Irlandzki „Wielki Głód” w korespondencji P.E. Strzeleckiego – <i>Hanna Dowling</i>	11
• XXXI Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny w Dublinie, czerwiec 1932 – <i>Ian Cantwell</i>	33
• Prof. Jan Łukasiewicz – ze Lwowa do Dublina – <i>Maciej Bogdalczyk</i>	55
Część polskojęzyczna.....	81
• Harcerka musi działać. Rozmowa z dr Janiną Lyons – <i>Samanta Stochla</i>	81
• Pokrzywdzony w irlandzkim prawie brehonów. Refleksja historyczno-prawna – <i>Izabela Jankowska-Prochot</i>	97
• Prof. Jan Łukasiewicz – ze Lwowa do Dublina – <i>Maciej Bogdalczyk</i>	117
Recenzje.....	143
• Irish Drama in Poland: staging and reception 1900–2000 by Barry Keane, Intellect/University of Chicago Press, Bristol & Chicago, 2016 – <i>Patrick Quigley</i>	143
Poezja	147
• The Sand Bucketers – <i>Barry Keane</i>	147
Raporty i korespondencja Towarzystwa Irlandzko-	
-Polskiego	149
• Podsumowanie działalności Towarzystwa Irlandzko- -Polskiego w roku 2016/2017 – <i>Hanna Dowling</i>	149

• List J.E. Ambasadora Irlandii w Polsce Gerarda Keowna do Jarosława Płacheckiego, 26 maja 2017 r.	154
• List J.E. Ambasadora RP w Irlandii Ryszarda Sarkowicza do Joanny Piechoty, 24 czerwca 2017 r.	155
Archiwalia Towarzystwa Irlandzko-Polskiego.....	157
• Protokół z zebrania założycielskiego Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, 7 stycznia 1979 r.....	157
• Solidarność – wspomnienia. Wykład na Uniwersytecie w Cork, 18 września 2010 r.	158
• Broszura reklamowa pierwszego Festiwalu Polska Éire 2015. Wstęp, 21–29 marca 2015 r.	162
Anonse i druki Towarzystwa Irlandzko-Polskiego	165
• Formularz członkowski IPS	165
• Biuletyn Domu Polskiego nr 3/2017 (sierpień 2017) (wersja ang.)	166
• Biuletyn Domu Polskiego nr 3/2017 (sierpień 2017) (wersja pol.)	167
• Spotkanie świąteczno-noworoczne w Domu Polskim, 7 stycznia 2017 r.	168
• Irlandia a sprawa polska. Wykład Gabriela Doherty’ego, 22 stycznia 2017 r.	169
• Po przeciwnych stronach – Konstancja i Kazimierz Markiewiczowie w 1917 r., 19 lutego 2017 r.....	169
• Wielkanocne warsztaty rodzinne. Malowanie pisanek, 2 kwietnia 2017 r.	170
• Peadar de Burca. Wyznania emigranta, 19 maja 2017 r.	170
• Architektura z trzech różnych punktów widzenia, 30 maja 2017 r.	171
• Dziedzictwo Wrzesińskiego. Warsztaty, 6 czerwca 2017 r.	172
• Wystawa artystyczna IPS, 20 września – 10 października 2017 r.	172

EDITORIAL NOTE

It is my great pride to present to the readers this fifth issue of the Irish Polish Society Yearbook 2018 (IPSY). Five years ago, around this time of year, in May 2013, the IPS Committee agreed to send a first call for papers for the annual journal of the Society, called at the time 'The Irish Polish Society Review'. It was suggested later, during the course of work on the journal, to change the title to today's form – the IPS Yearbook. This suggestion was made by our first peer reviewer – Ronald J. Hill, Professor emeritus at Trinity College Dublin, and former Editor of Irish Slavonic Studies. The first journal was published in the year 2014. And it was a great success. Only a few spare copies of the first Yearbook are left. The second peer reviewer of the IPS Yearbook 2014, who actually stayed on the Editorial Advisory Panel since the beginning till now, was Prof. Wawrzyniec Konarski. His influence on the academic format of the publication is visible even today. The whole team, while working on the II vol. published in 2015, was encouraged by Prof. Bryan Fanning from University College Dublin. His specialisation in the field of Migration and Social Policy had a lot in common with the Yearbook's policy and goals. Another esteemed reviewer, Prof. Witold Rakowski, former Rector of the Local Government College, contributed immensely to the quality of the text and the structure of the journal. The third Yearbook, issued in the year 2016, was peer reviewed by Dr Bożena Cierlik and Gabriel Doherty from University College Cork. Both lecturers are now members of the IPS and actively support the Society's branch in Cork. In 2017 the Editorial Board was joined by Prof. Jolanta Góral-Półrola, experienced pedagogue from the Old Polish University, a reviewer of the IV volume. This present issue is under the revision of Prof. Jacqueline Hayden from Trinity College Dublin, a great friend of Poland and a specialist on Polish politics and society.

This volume of the Yearbook is a special edition for a few reasons. Firstly, it continues a new line of dynamic reporting on IPS matters,

by including photos into the text. This measure was followed in Ian Cantwell's article entitled *31st International Eucharistic Congress, Dublin, June 1932* and in opening the Polish Section with Samanta Stochla's *Interview with Dr Janina Lyons: The girl – guide must act*. Both brilliantly written texts were enriched by rare photos and reprints from the period. A very interesting selection of letters and historic data was presented by Hanna Dowling in *The Great Irish Famine: Selected Excerpts from the Reports of P.E. Strzelecki*. It is an elegant continuation of Hanna's first article on Strzelecki's activities in Ireland, published in IPSY, vol. III in 2016. Debuting in the Yearbook Dr Maciej Bogdalczyk has written an exceptional paper on the life and work of *Prof. Jan Łukasiewicz – from Lvov to Dublin*. Regarded as one of the most important – but relatively unknown in Poland, mathematical logician, he emigrated to Ireland after the war and worked at UCD. Bogdalczyk's well-written text was translated in full and is presented also in the Polish Language Section. This section is completed by Izabela Jankowska-Prochot's article *The aggrieved party in Ireland's brehon law: A historical-legal reflection*. Patrick Quigley's review of *Irish Drama in Poland: staging and reception 1900–2000* by Prof. Barry Keane closes the academic part of the Yearbook.

To mark the fifth edition of the Yearbook, the content has been extended by a new form of expression. A wonderfully composed poem, *The Sand Bucketeers* by the already mentioned Prof. Keane, is a tribute to Gierymski's famous painting *Piaskarze* (The Sand Diggers), portraying the beauty of the Vistula riverbank in Warsaw. For those of us born on these shores it is a sentimental journey and the second reason for this Yearbook to be a special one. Another unique feature of this Yearbook, is a rare collection of IPS Archival Documents. It begins with Helena Johnston's historic *Protocol of the IPS Steering Committee* dated 7th January 1979. Next to it is a reprint of the notes of the *Lecture in University of Cork: Solidarity: A Retrospective from 18th Sept. 2010* and followed by reprinted initial pages of the first *Polska Éire Festival 2015* leaflet. The IPS and the Polish House was the place where the idea of the Festival was born. It was the 19th of Sept. 2014 during the visit of Minister Aodhán

Ó Ríordáin to the Polish House, when he spoke about idea of a party for Irish and Polish fans celebrating the qualifications to EURO 2016. The rest is history and the Yearbook should guard and preserve these moments. There is much more archival material to come. The IPSY 2018 is concluded by a colourful insert containing posters and prints relevant to the Polish Diaspora and especially important for the IPS, the oldest serving Polish organisation in Ireland, which on 7th of January 2019, together with our Irish friends, will be celebrating its fortieth birthday. And this is the final reason why the IPSY 2018 is a special one. The Society which began from a dream of the founding committee members forty years ago is today a strong organisation with its own House, a history we can be proud of, open-minded, talented members and now its own well-established journal with an international range and contacts. The possibilities and the future of the IPS can reach far as long we are able to attract a new generation of young people to the Society and the House. Wishing the IPS another forty years of the continued success in integrating Irish and Polish communities – to report back!

Jarosław PŁACHECKI

ARTICLES

Hanna DOWLING

Irish Polish Society
Honorary Secretary

The Great Irish Famine: Selected Excerpts from the Reports of P. E. Strzelecki

Abstract: Sir Paweł Edmnund Strzelecki (1797-1873), world traveller, explorer and scientist, is better known in Australia than in his native Poland. His outstanding and unpaid relief work as an agent to superintend the distribution of supplies during the Great Irish Famine is almost completely forgotten in Ireland. Strzelecki's commitment and philanthropy was recognized by the unveiling of plaque to his memory, in Dublin at Sackville Place (side of Clerys building), on 29th March 2015. This article presents selected excerpts from his official reports and letters.

Keywords: Paweł Edmnund Strzelecki, Great Irish Famine, British Association for the Relief of Extreme Distress in Ireland and Scotland, Adyna Turno, special Committee of the House of Lords.

Introduction

One of the most catastrophic events in modern Irish history was the Great Famine of 1845-1849. The cause of the calamity was the potato crop failure. At the time millions of the Irish population were relying almost exclusively on the potato crop; the potato was a staple food for the Irish rural poor. The Famine caused massive death and emigration and it left an emotional impact on the Irish psyche. At the height of the Famine, in 1847, a Pole, Paweł Edmund Strzelecki, went to Ireland to bring humanitarian relief to starving people. He offered his voluntary services to a charitable

organization, established in London on 1st January 1847, called the British Association for the Relief of Extreme Distress in Ireland and Scotland. The Association attracted large sums of money from prominent people in England; Queen Victoria herself gave £ 2,000. Paweł Edmund Strzelecki (1797-1873) was a legendary world traveller and explorer. He travelled around the world in nine and a half years (1834-1843). Interested in geology, mineralogy and petrology he made scientific research in South America, the Pacific and Australia. He conquered the highest peak of the Australian Alps and named it Kosciuszko Mountain (in honour of the Polish military leader and national hero).

Strzelecki's Official Reports

British historian and biographer, Cecil Woodham-Smith (1896-1977), in his excellent book *The Great Hunger: Ireland 1845-1849* (published in 1962 and a best-seller at the time) writes:

'On January 21st the British Association Committee made an important appointment. Count Strzelecki, a member of a noble Polish family who had become anglicized and distinguished himself as an explorer in Australia, was engaged as agent for the counties of Donegal, Mayo and Sligo, the Committee judging that Count Strzelecki would be more welcome to the Irish than an Englishman.'

Strzelecki was appointed as agent to superintend the distribution of supplies in counties Donegal, Mayo and Sligo, with some involvement in Roscommon and Galway. He went to Ireland at the time when the Famine situation reached its worst. The winter in 1847 was the harshest and longest in living memory. There were strong gales, heavy snow-storms and hard frost. Diseases, such as typhus, dysentery and an epidemic of so-called 'lapsing fever' spread through the country. Scurvy became common because of lack of vitamin C in people's diet. There were infections in workhouses and at public works. In fact, diseases were even more lethal than actual starvation. On 26th January 1847, after his arrival to Dublin,

Strzelecki went to Sligo passing through Co Mayo. He was absolutely horrified by what he witnessed. Three days later he wrote his first official report.

Westport, Jan. 29, 1847

At Carrick-on-Shannon, I found the poor-house and hospital crowded with half-naked and emaciated men, women and children, a prey to dysentery and fever which terminated fatally. The number of daily death exceeded the supply of coffins which place could furnish. Between Carrick and Sligo, numberless struggling and ragged families were observed; some crawling, some squatted on the road-side, through utter exhaustion; all bearing downcast, broken and worn-out countenances; fearful results of starvation, sickness, and exposure to the inclemency of the weather, which alternated with rain and snow. At Sligo, I found the streets swarming with the distressed; clamorous through hunger, although orderly, respectful to persons, and respecting their property. The poor-house presented an awful number of cases of fever and dysentery, which commonly terminated fatally. To these abodes applications for admissions are daily increasing, not only on account of the relief which is sought, but through the anxiety of those conscious of their approaching end to die in a poor-house, and thus to be entitled to a coffin and a Christian burial. In that poor-house, or, properly speaking, workhouse, there are 500 persons sick, and the master and undermaster in fever.

Between Sligo and Westport, in the locality of Ballina, Foxford, Swinford, Castlebar, the desolate aspect of the country is more fearful still. The population seems as if paralyzed and helpless, more ragged and squalid; here fearfully dejected, there stoically resigned to death; then, again as if conscious of some greater forthcoming evil, they are deserting their hearths and families. The examination of some individual cases of distress showed most heart-breaking instances of human misery, and of the degree to which that misery

can be brought. Of the fate, gloomy and awful, which overhangs the whole population, the poor children, and the babies at the breasts of their emaciated and enervated mothers, excites the highest feeling of commiseration.

Workhouses were established to provide relief to extremely poor people who could not support themselves. They would do some work in the workhouse in return for food and accommodation. The Poor Law Act of 1838 divided Ireland into 130 Poor Law Unions (districts), each with a workhouse. The capacity of all Irish workhouses in total was about 100,000 inmates. The system was known as indoor relief. The conditions inside were intentionally harsh in order to discourage the poor (and scroungers!) from using them. By law the workhouses were not allowed to give relief to anyone outside them and discipline was extremely strict ¹. During the Great Famine thousands of destitute flooded these institutions causing a crisis. The system could not cope with the overcrowding and under the 1847 Poor Law Extension Act a system of some outdoor relief was introduced. In 1847 the government set up soup kitchens to give starving people hot soup; by the middle of July 1847 over three million people were receiving relief. However, the soup kitchens system was shut down in autumn the same year. By the end of the Famine there were 163 workhouses in Ireland. Many were closed in the late 19th century. All the systems were abolished in the early 1920s, when Ireland gained independence. The Irish workhouses were described as ‘the most feared and hated institutions ever established’.

Based in Westport, between January and June 1847, Strzelecki wrote some fifteen reports to the British Association Committee. He described vividly the distress, appalling conditions in Ireland, and the way he was managing to administrate the humanitarian relief.

¹ The *Roscommon Journal* of 8th May 1847 carried a special report on a poor woman in Roscommon Jail who got a two week prison sentence “because she did not eat all her bread on Good Friday and threw half a loaf over the wall to her starving children on Easter Sunday morning”.

BELMULLET, Feb.10, 1847.

In the barony of Erris (Belmullet), where I arrived on the 8th instant, I have found generally the most melancholy and deplorable destitution amongst the inhabitants, and which in many cases proves fatal.

The nature of that destitution is greatly increased by local circumstances. A population of 25,000 souls, spread over an area of 400 square meters, without a town, commerce or industry, without one private granary, without one single mill, and without one private wholesale or retail shop. The only existing market of Belmullet, at which the Commissariat located and opened its depot of meal for sale, being situated at the western extremity of the barony, renders it incumbent upon those of the poor who are employed on public works to the north, east, and south, and who receive wages, to walk twenty or thirty miles for the purchase of the food; which circumstance, considering distance and the severity of the weather, is contributing its share towards exhausting of men's strength as well as their time.

What aggravates still more the situation is the inefficiency of the gentlemen composing the Relief Committee to cope with the difficulties. And it is in consequence of this inefficiency, and the urgent necessity to remedy the evils, that I have lost no time in organizing a Special Committee for the administration of the grant which was needed, selecting for it two Protestant clergymen, the Catholic priest, and the officer commanding the Coast Guard of the district, all residents of Belmullet. Under the guidance and control of that Committee, I have established the following seven sub-relieving stations: 1. Ballyglass – 2. Rosspoint – 3. Bangor – 4. Tullaghan – 5. Bingham – 6. Doolough – 7. Carrick. All the above sub-relieving stations are placed in the most populous, most distressed, and central localities, and spread

over a broken mountainous country, including a large tract of an inhospitable shore.

I am grieved to add to this, that the inclemency of the weather still continues. Since my arrival in this ill-fated country, I have seen the day alternating only with snow, hail, rain, frost and thaw. Frequently the succeeding storms of snow impeded my movements to such a degree, that I was obliged to abandon the car and proceed on foot to reach my destination. This state of the weather is rendering the aspect of the misery of the people still more aggravating, as amongst thousands which I met, I have not seen one who had a clothing corresponding to the bitter cold which is experienced; on the contrary, what is beheld is emaciated, pale, shivering, and worn-out farm people wrapt in the most wretched rags, standing or crawling in snow barefooted.

Not less painful is to me to acquaint the Committee, that the destitution is extending wider and wider, that fever and dysentery become more and more virulent and prevalent, and that both, but particularly starvation, are fearfully increasing the mortality. Equally painful it is to observe that that destitution, which hitherto was impairing but the physical frame of the population, should begin now to extend its baneful influence over the moral feelings, and even over those sacred ties for which Irish families have been proverbial; for instances of recklessness of mothers to their children, those of adults to their aged parents, are so frequent as the consequences of such recklessness are melancholy (Paszkowski, 1997)².

² Strzelecki's Letters and Reports cited after Paszkowski L. (1997), *Sir Paul Edmund de STRZELECKI*, Australia Scholarly Publishing

BALLINA, COUNTY MAYO, Feb. 15, 1847.

You will be sorry to hear that the state of the weather still continues, and that the snow-storms and snow-drifts, accompanied by an unusually hard frost, not to be recollected within the last fifteen years 26° Fahr. [-4° C circa], have stopped for several days the transit of the mail coaches through Mayo and Sligo. From Belmullet, which place I left on the 12th instant, it took me three days to reach Ballina, that distance being only forty-five miles... The intense cold, combined with the exhausted strength of the population, contributes its share to the mortality. At Crossmolina, which I passed, and visited yesterday, the average of that mortality is nine per diem.

WESTPORT, March 15, 1847.

Nopen can describe the distress by which I am surrounded. It has actually reached such degree of lamentable extremes that it becomes above the power of exaggeration and misrepresentation. You may now believe anything which you hear and read, because what I actually see surpasses what I ever read of past and present calamities.

Typhoid fever was spreading rapidly throughout the whole country with a high casualty rate even among relatively well-fed people of higher social classes. Persons of all ages and status were dying.

WESTPORT, March 25, 1847.

I am sorry to report to you that during the last week the distress has become more pressing upon the people, and that melancholy cases of deaths occurring on public roads and in streets are more frequent.... Yesterday a countrywoman, between this and the harbour (one mile distance), walking with four children, squatted against a wall on which the warmth and light reflected powerfully; some hours after two

of her children were corpses, and she and two remaining ones taken lifeless to the barracks. To-day, in Westport, similar melancholy occurrences took place. The accounts from the country are alarming: dysentery and fever are becoming contagious and mortal. In Ballinrobe workhouse, the master, the matron, the clerk, and the doctor died six days ago, and the life of the visiting priest is despaired of.

Strzelecki himself was struck by the fever. He mentioned this in his report of 8th April, 1847.

WESTPORT, April 8, 1847.

You must excuse the tardiness of the returns I have forwarded to you yesterday, but was I laid up with the infectious disease which is prevalent, and which attacks, more or less virulently everybody. Poor Rev. Mr Pounder, the rector of Westport, breathed his last yesterday, so did the Rev. McManus and Sir R. O'Donnel, Chairman of the Finance Committee is confined to his bed, as also Mr Lynch, the Government Inspecting Officer of Westport Union. I recovered, and am quite well again, from some experience I had in dealings with epidemics of different countries.

During the critical years of the Great Famine the government changed several times its policy relating to poor relief (workhouses and 'indoor relief', public works schemes, direct food aid, soup kitchens, etc.). The basic principle of the English poor law was that relief should be given only in workhouses. In 1847 a new Relief Act officially allowed the option of giving 'outdoor-relief' in certain circumstances (for example if a Union workhouse was completely full, or harbouring an infectious disease). Strzelecki welcomed this policy change. He was particularly concerned with food, clothing and schooling of children. He wrote about this in many of his reports addressed to the British Association Committee.

Westport, May 5, 1847.

I have the honour to lay before you the original letter from the Government Inspector Lynch, of Westport Union, in which he supplies me with information that I think worthy to submit to the consideration of the Committee.

Mr Lynch accounts for the second grant of £400 which I have transferred to his credit, he also transmits the gratifying intelligence of the new Relief Act being in full operation in every electoral division under his charge, and concludes by conveying to the Committee his best thanks for the assistance afforded to the Union, by which he was enabled to complete the machinery of the out-door relief.

That part of Mr Lynch's letter which refers to the population of Union, the numbers of men that are actually, and will be eventually relieved, is very important. It shows that out of 78,000 souls, 26,350 are actually receiving daily rations, and that the double, but most probably 55,000 will compose the number of the next fortnight's daily issues. Howsoever surprising these numbers may be, the admirable adaptation and working of the administrative machinery created for the distribution of the rations required is not less so; for notwithstanding the deficiency in activity, energy, and experience of the parties employed, the issues, such as I have witnessed at the different depots, are conducted without much confusion; and, improving daily, the joint action of both recipient and the distributor will become as easy as simple task. But the great recommendation of the present system, abstract of its comparative cheapness, is that, besides being more systematic, and capable of contracting and extending its issues from fortnight to fortnight, and thus adjusting and adopting itself to circumstances, it is more effective; for since it came into operation the afflicting and heart-rending crowds of destitute have disappeared, and Westport, the

receptacle of misery, assumes daily a more cheering aspect. That, however, which was hitherto given to schools, I shall beg of you to continue until the relief afforded to them is merged or brought under the regulations of the out-door relief. You may imagine the anxiety both parents and children felt to participate in the united system of feeding and teaching from this circumstances, that on the day following that on which they had been apprized of it through the clergy, I had 600, in three days more. I had 2,000, which number, however, owing to the limited accommodation I was obliged to restrict to 1,300, that is 600 girls and 700 boys. The children are all Catholics; the girls are placed under the superintendence of the Sisters of Charity, the boys under that of the schoolmaster. Both the schools are controlled by a committee of two clergymen and two gentlemen, one of which is the Government Inspector of the Union. The cost of feeding of each child is about three farthings a day. I am proceeding diligently and economically in the clothing of them.

Strzelecki created a scheme for feeding children through schools. In the poorest and the most badly-stricken western parts of Ireland, a network of feeding children in the national schools of all denominations was established. He also tried to introduce alternatives to potatoes such as turnips, and a food common in Central and Eastern Europe – rye bread, apparently not then known in Ireland. Ovens had to be built as such appliances did not exist in the western provinces of Ireland.

Dublin, Feb. 13, 1848.

I have despatched four bakers from Dublin, to inspect and instruct the contractors in provinces in the manufacture of bread. It is a melancholy reflection, when one reviews the obstacles which are to be met with introducing here an art which is familiar to the whole world.

In June 1847 Strzelecki was transferred to Dublin as superintendent of all agents in Ireland. He was given forty officers to help in supervising the relief operation. From Dublin he wrote eighteen reports.

Dublin, Feb. 27, 1848.

The enclosed return, showing the number of persons receiving in-door and out-door relief, as also a number of children who are rationed by the Association, will give the Committee an insight into the extent of the relief which is actually afforded to the distressed Unions. The column of children receiving food, shows the number to have reached 146,551; the cost of their maintenance will be about £2,500 weekly. As compared with my last return of the 23rd January, the present number has increased by upwards of 60,000. This is consequent upon the increase of distress throughout the twenty-five Unions, and the necessity the Inspectors have felt of mitigating it, by extending the relief to children, which, as found by experience was the most effective in abating the misery, and the most sought for by the heads of poor Committees.

In all the Unions where out-door relief is afforded, the children entitled to it, and who receive the rations from the Association, have been struck off from the lists of the relieving officers. Notwithstanding this, the return corroborates the statement of the Inspectors, that whenever the children's wants are attended to, the applications of the able-bodied for out-door relief becomes trifling, as in Skibbereen, Castlerea, Ballyshannon, Clifden, Donegal, and Sligo. To the contrary, when as in Castlebar, Ballinrobe, Listowell, Mohill, and Westport, the number of children receiving rations is comparatively small, that of the out-door relief is comparatively large.

By the good management of the Inspectors, the average cost of a weekly ration is much below that of the last return. The nature of the food given to children consists in rye-bread, and in some localities where bakeries could not be established, stirabout made of Indian meal ³[corn or maize – H.D.], which is identical with that given out by the Board of Guardians to the able-bodies, and differs only in the quantity issued.

Dublin, March 12, 1848.

I beg to transmit, for the information of the Committee, the enclose return of the number and different denominations of schools which have obtained assistance in food, from the funds of the Association. From the return it appears that 66,616 children are fed at the National Schools; 26,300 at the schools under the direction of the clergy of the Established Church; 2260 at the Presbyterian; 1297 at the Baptist; 1056 at the Wesleyan; and finally 78,465 at the schools of the Roman Catholic clergy; making the total of 176,304 the actual number of children receiving rations.

Dublin, April 9, 1848.

From the weekly returns which you will find annexed, you will perceive that the victims of Republican liberality, in the shape of starving Irish artisans driven out of France, had not been forgotten. They first came to Dublin, where they received sufficient means from Lord Clarendon for reaching Belfast, where, again, the Mayor, to whom I have written on the subject, will transmit to them on behalf of the Association £25, to greet their return. I have communicated with the authorities here about the assistance which is to be afforded to future comers; those who have landed already, and their families, are very destitute and broken hearted, and very legitimate objects of our interference.

³ Porridge made by stirring oatmeal in boiling water or milk.

Strzelecki worked in Ireland until July 1848. Later he spent another two months as the Agent of the Treasury, appointed to deal with the remainder of the relief. In his book *The Great Hunger: Ireland 1845-1849*, Cecil Woodham-Smith writes: 'On September 12th Count Strzelecki, a good friend of Ireland, left Dublin, refusing any payment for his services. *'I could never justify myself to my inner tribunal if I were to take money for what I have gone through'* – he said'.

On 4th May, 1849, Strzelecki reported on his Irish operation before a special Committee of the House of Lords. The Committee put 142 questions to him which he answered. Most of questions were related to administrative issues. However, he also spoke about the conditions of Irish people which he considered the worst in any civilized country:

'I am very sorry to say, that having in my own perambulations around the world had occasion to see civilized communities under most of the latitudes and longitudes, including the aboriginal races in North and South America, the South Sea Islands, in New Zealand and Australia, I have not found anywhere else men subject to misery of such an aggravated character as the Irish peasantry of the Western province.'

An article written by Strzelecki, entitled "Irish Distress", was published in *The Times* on 19th October, 1849. In the final part of the article, he called Ireland a British colony.

A letter to Adyna

Pawel Strzelecki was in his early twenties when he became acquainted with a landowner, Adam Turno, and his two children, son Vincent and daughter Alexandrina. Adam Turno maintained a lavish life-style, loving parties, balls, hunting, good food and drink, and welcomed Strzelecki at his home as good company. Alexandrina, whose pet name was Adyna, was fifteen when she met Strzelecki. He fell in love with her but was rejected as a suitor by her father. There

are stories that Strzelecki tried unsuccessfully to elope with Adyna, but some biographers find this doubtful ⁴. About ten years after the alleged unsuccessful elopement Strzelecki left Poland, still planning to marry Adyna one day. She rejected her other suitors. They never met again but exchanged letters for nearly thirty years. They both never married. In a letter to Adyna dated London, 5th June, 1851, Strzelecki writes about his time and work in Ireland.

Dear Friend... was it November 1846, I wrote to you for the last time? At the end of that year a new chapter started in my life. I returned to England at the time when the great famine desolated the country. The frightful state of affairs prevailing there was equalled only by the famine which in 1345 ravaged Florence, described by Sismondi in his Italian Republics. Before the Government had taken any measures, society pre-empted it. The most important people of the City, among them some friends of mine, organized a relief committee. The Queen, her Ministers, every member of the Public contributed his share. As for myself, I declared what I could – my services free – and they were accepted. During 1847-48-49 I was in Ireland as the representative of the English Public. At first I was only in charge of one of the western counties. As the calamity was increasing, the Committee posted me to Dublin as their executive officer, giving me from the Government forty army officers to supervise operations. The subscription of the Public reached the sum of thirteen million francs. When the private funds were exhausted the Government and Parliament forwarded to me another seven million. In all twenty million were entrusted to me. I strained every nerve to justify the confidence reposed in me. Thus, when my mission was accomplished and the accountability approved, the Viceroy of Ireland, the clergy and the landowners thanked me by addresses which were published. The forty officers who

⁴ However, the first biographer of Strzelecki, Narcyza Żmichowska (1819–1876), described his detailed arrangements for elopement with Adyna, made with the help of her young French governess.

served under me presented me, as a memento of their official connection with me, with a silver salver with their names engraved on it. The London Committee passed very flattering resolutions which were published in all the newspapers. They described my services as being deserving of the whole nation. In addition I was presented with a silver tea service inscribed with the names of the Committee. The Minister, from his side, confirmed everything the newspapers said in my favour – he mentioned my name in both Houses and recommended to the Queen that I should be made a Knight Commander of the Order of Bath, which has only four hundred members in the Empire. However, as my services were unpaid, I am in the same position in 1851, and financially speaking in exactly the same point as I was in 1846. Nevertheless, I have created a position for myself, some rights to respect and recognition, and I am worthy of that naturalisation which was earlier accorded me.

Already last year, after my return from Ireland, the Government offered me a position but which I was unable to accept because of my health which had been undermined by my work and anxieties and chiefly by the typhoid fever which commonly follows famines. The last year was entirely given up to rest and recovery. I revisited Kissingen and Boulogne – and this year I feel better than I have been since my return to Europe. Therefore my prospects in life are better, for with good health I can take chance of any opportunity to improve my material situation and set out of Europe or remain here if my interests require it. My existence, as you see, continues to be full of expectations of events. Here where I am in 54th year of my life.....

Summary in Polish

Irlandzki „Wielki Głód” w korespondencji P.E. Strzeleckiego

W latach 1845–1849 Irlandia przeżywała jedną z największych katastrof naturalnych w Europie – Great Famine, czyli Wielki Głód. Powodem była zaraza ziemniaczana niszcząca uprawy ziemniaka będącego podstawowym źródłem wyżywienia ubogiej ludności wiejskiej. Wielki Głód pociągnął miliony ofiar – śmierć z głodu lub chorób spowodowanych głodem i masową emigrację. Pozostawił trwały ślad w tożsamości i psychice Irlandczyków. W 1847 roku, w okresie szczytu irlandzkiej klęski głodowej, udał się z pomocą humanitarną do Irlandii Polak, Paweł Edmund Strzelecki. Zgłosił się jako ochotnik Brytyjskiego Stowarzyszenia Pomocy dla Irlandii – charytatywnej organizacji założonej w Londynie 1 stycznia 1847 roku. Paweł E. Strzelecki (1797–1873) był słynnym podróżnikiem i odkrywcą. W latach 1834–1843 odbył prawie dziesięcioletnią wyprawę dookoła Ziemi. Prowadził badania geologiczne i mineralogiczne w krajach Ameryki Południowej, Pacyfiku i w Australii. Zdobył najwyższy szczyt Australii i nazwał go Górą Kościuszki (na cześć polskiego bohatera narodowego).

Zima 1847 roku była w Irlandii wyjątkowo mroźna i długa. Były sztormy, śnieżyce, niskie temperatury. Po przybyciu do Irlandii, 26 stycznia 1847 roku Strzelecki udał się do Sligo, przejeżdżając przez hrabstwo Mayo. Był przerażony tym, co zobaczył. Trzy dni później napisał z Westport swój pierwszy irlandzki raport adresowany do Brytyjskiego Stowarzyszenia. Między innymi napisał:

„W Carrick-on-Shannon widziałem przytułek dla biednych i szpital, przepchnięty półnagimi ludźmi – mężczyźni, kobiety, dzieci, ofiary czerwonki i gorączki głodowej, chorób zwykle kończących się śmiercią. Liczba zgonów dziennie przekracza ilość trumien jakie mogą być dostarczone. Między Carrick i Sligo napotkaniem niezliczone ilości borykających się rodzin, nędzarzy w łachmanach; niektórzy czołgali się po ziemi, inni przycupnięci przy zboczach drogi, skrajnie wyczerpani, przybici, wykończeni; przerażające ofiary głodu, chorób i surowego klimatu – padał deszcz i śnieg na przemian. W Sligo ulice zalane tłumem wyjących z głodu, którzy zachowują jednak porządek, zdyscyplinowani. W przytułku straszliwa ilość przypadków czerwonki i gorączki głodowej. Zgłoszenia o przyjęcie do tych zakładów rosną z dnia na dzień, nie tylko powodowane możliwością uzyskania pomocy, lecz także ze strony nędzarzy świadomych bliskiej śmierci, których rozpaczliwym pragnieniem jest móc umrzeć w przytułku, aby mieć zapewnioną trumnę i chrześcijański pochówek. W przytułku – a ściślej mówiąc w domu pracy – jest 500 chorych;

zarządzający tym zakładem oraz jego zastępca też mają gorączkę. Między Sligo i Westportem, w miejscowościach Ballina, Foxford, Swineford, Castlebar – przerażające spustoszenie. Ludność wydaje się sparaliżowana, bezradna, wynędzniała, w ohydny brudzie; raz przeraźliwie zgębiona, innym razem zrezygnowana, ze stoickim spokojem oczekująca śmierci....”

Tak zwane domy pracy (workhouses) utworzone były jako opieka społeczna dla skrajnej biedoty. Ustawa o ubogich z 1838 roku podzieliła Irlandię na 130 okręgów (zwanych „Unions”), w każdym z nich został założony jeden „workhouse”. Mieszkańcy domów pracy otrzymywali jakieś wyżywienie i byli zobowiązani pracować w tych domach. Warunki, jakie tam panowały były niezwykle trudne; polityką władz było zniechęcanie do korzystania z tych instytucji i potrzebujący decydowali się szukać tam wsparcia tylko w ostateczności. Zgodnie z prawem pomoc była udzielana tylko tym biednym, którzy mieszkali w „workhouses”.

Od stycznia do czerwca 1847 roku siedzibą Strzeleckiego był Westport; stamtąd wysłał on około 15 swoich irlandzkich raportów.

„W Belmullet – gdzie przybyłem 8-ego b.m. – w najwyższym stopniu przygnębienie” – napisał 10 lutego 1847 roku. „Okolo 25000 dusz mieszka tu rozrzuconych na obszarze 400 mil kwadratowych, gdzie nie ma miasta, handlu, przemysłu, ani jednego prywatnego spichlerza czy młyna, ani sklepu hurtowego lub detalicznego, gdzie można by zakupić artykuły spożywcze.... Do tego nadal fatalna pogoda. Odkąd przybyłem do tego nieszczęsnego kraju widzę na zmianę śnieg, grad, deszcz, mróz, roztopy. Zdarzało się często, że sztorm i śnieżycy do tego stopnia uniemożliwiały mi podróż, że musiałem zostawić cierpienie ludności, bo wśród tysięcy, których widziałem, nie było ani jednej osoby ubranej odpowiednio do panującego zimna; wprost przeciwnie – to, co się widzi, to wycieńczone, trzęsące się z zimna nędzne postacie okryte strzępami szmat, które stoją boso lub czołgają się po śniegu...”

Kilka dni później, 15 lutego pisał:

„Wciąż trwające śnieżycy, sztormy i mróz, jakiego nie zanotowano tu od 15 lat, uniemożliwiły przez szereg dni przejazd pocztowych dyliżansów przez hrabstwa Sligo i Mayo... 12-ego tego miesiąca wyjechałem z Belmullet, a do odległej tylko 45 mil Ballina dotarłem dopiero po trzech dniach... Silny mróz, w połączeniu z wycieńczeniem organizmu, powoduje wzrost śmiertelności ...”

Miesiąc później, 15 marca 1847 roku pisał do Brytyjskiego Stowarzyszenia Pomocy dla Irlandii:

„Żadne pióro nie zdoła opisać rozpaczliwej nędzy, którą jestem otoczony... Możecie wierzyć w to wszystko, co słyszycie lub o czym czytacie, bo to, co obecnie widzę przechodzi wszystko, co kiedykolwiek czytałem na temat przeszłych i współczesnych klęsk”.

Szerzył się tyfus, stając się epidemią. Choroby atakowały nawet osoby z wyższych klas społecznych, stosunkowo dobrze odżywione. W raporcie z 25 marca 1847 roku Strzelecki informuje:

„... sprawozdania otrzymane są zastraszające; czerwotka i gorączka głodowa stały się zakaźne i śmiertelne. W domu pracy w Ballinrobe zmarli sześć dni temu kierownik, przełożona zarządczyni, kancelista i doktor, a stan wizytującego księdza też nie daje nadziei...”.

Strzelecki też zachorował. Wspomina o tym w raporcie z 8 kwietnia, przeprasząc za opóźnioną korespondencję.

„ ... leżałem z powodu zakaźnej choroby, która panuje, atakując – silniej lub słabiej – każdego. Biedny wielbny Sir Pounder, proboszcz Westportu [kościół anglikańskiego – przyp. H.D.] wczoraj oddał ducha, zmarł również wielbny McManus. Leży chory pan R. O'Donnel – przewodniczący komitetu finansowego, jak również pan Lynch – inspektor nadzorujący z ramienia rządu okręgiem Westport...”.

Irlandzkie *workhouses* w sumie mogły pomieścić około 100 tysięcy osób. W latach *Great Famine* liczba tych domów wzrosła do 136. Podczas długiej zimy 1847 roku, w najcięższym okresie Wielkiego Głodu, tłumy biednych rzuciły się do tych – już i tak przepełnionych – domów pracy. System się załamał i władze musiały zmienić politykę. W 1847 roku uchwalono dodatkową ustawę parlamentarną, zezwalając na udzielanie bezpośredniej pomocy osobom niezamieszkałym w domach pracy. Otworzono kuchnie, które od stycznia 1847 roku rozdawały bezpłatnie gorącą zupę. Korzystało z nich ponad 3 miliony głodujących.

W czerwcu 1847 roku Strzelecki został przeniesiony do Dublina i jako superintendent kierował całą akcją pomocy głodującym w Irlandii. Z Dublina wysłał 18 raportów do komitetu Brytyjskiego Stowarzyszenia Pomocy Irlandii.

Strzelecki opracował system dokarmiania dzieci w szkołach położonych w zachodnich rejonach Irlandii najbardziej dotkniętych klęską głodu. Starał

się również wprowadzić żywność nieznaną wśród irlandzkiej biedoty, m.in. chleb żytni. W raporcie z 18 lutego 1848 roku podaje:

„Wysłałem pośpiesznie czterech piekarzy z Dublinu, aby skontrolowali i poczyli na miejscu kontrahentów od produkcji chleba. Jakaż to smężna myśl przychodzi, gdy widzi się przeszkody, które trzeba pokonać, wprowadzając tutaj umiejętność powszechnie znane na całym świecie”.

Szczególną troską Strzeleckiego były dzieci – ich dokarmianie, odzież, edukacja. W sprawozdaniu pisanym 27 lutego 1848 roku podaje liczbę dzieci, które otrzymują racje żywnościowe dzięki pomocy Brytyjskiego Stowarzyszenia.

„... Spis dzieci otrzymujących żywność pokazuje, że liczba osiągnęła 146,551; tygodniowy koszt wyżywienia wynosić będzie około 2500 funtów. Porównując z moim poprzednim sprawozdaniem wysłanym 23 stycznia, widać, że liczba dzieci, które są dożywiane wzrosła o 60 tysięcy.... Dzieci dostają żytni chleb, a w miejscowościach gdzie nie udało się założyć piekarni dostają stirabot z indiańskiej mąki” [Rodzaj kleiku z mąki kukurydzianej – przyp. H.D.].

W korespondencji z 12 marca 1848 roku Strzelecki pisze:

„Uprzejmie proszę przekazać do Komitetu załączone sprawozdanie podające liczbę dzieci, które dzięki funduszom Stowarzyszenia otrzymują żywność w szkołach różnych wyznań. Jak widać z załączonego sprawozdania – 66616 dzieci jest dokarmiane w państwowych szkołach; 26300 dzieci w szkołach prowadzonych przez duchowieństwo Kościoła panującej religii [kościół anglikański – H.D.], 2260 w szkołach wyznania prezbiteriańskiego, 1797 w szkołach baptystów, 1056 metodystów, i na koniec – 78495 w szkołach kościoła rzymsko-katolickiego. Aktualna liczba dzieci otrzymujących racje żywnościowe wynosi zatem 176304”.

Strzelecki spędził w Irlandii blisko dwa lata. Cały czas pracował społecznie, rezygnując z jakiegokolwiek wynagrodzenia.

4 maja 1849 roku Strzelecki złożył szczegółowy raport przed specjalnym Komitetem Izby Lordów. Za swą pracę w Irlandii został nagrodzony Orderem Łaźni przez królową Wiktorię.

19 października 1849 roku dziennik *The Times* opublikował artykuł Strzeleckiego zatytułowany „Irish Distress”. W części końcowej artykułu Strzelecki nazwał Irlandię brytyjską kolonią.

List do Adyny Turno

O swojej pracy w Irlandii Strzelecki wspomina również w liście do Adyny Turno, pisanym 5 czerwca 1851 roku w Londynie. Strzelecki miał 23 lata, gdy poznał ziemianina z Poznańskiego, byłego kapitana szwoleżerów armii Księstwa Warszawskiego – Adama Turno. Zakochał się w wzajemnością w jego 15-letniej córce Aleksandrynie, nazywanej zdrobniale Adyną. Ojciec Adyny nie godził się na jej małżeństwo z Pawłem. Istnieją historie, że Strzelecki i Adyna próbowali bezskutecznie uciec, aby wziąć ślub (ale niektóre biografie podają tę wiadomość jako niepotwierdzoną plotkę). Strzelecki wymieniał korespondencję z Adyną przez około 30 lat. Do małżeństwa nie doszło – Paweł został „starym kawalerem”, Adyna odrzuciła innych starających się o jej rękę i za mąż nie wyszła.

Zachowało się jedynie sześć listów Strzeleckiego do Adyny, w tym dwa tylko częściowo. Nie ma listów Adyny do Pawła, gdyż przed śmiercią polecił on spalić wszystkie osobiste notatki i prywatną korespondencję. List pisanym 5 czerwca 1851 roku jest to prawdopodobnie ostatni list, jaki Strzelecki napisał do swojej młodzieńczej „damy serca”.

Fragment listu:

„Droga Przyjaciółko – czy nie w listopadzie 1846 pisałem do Ciebie po raz ostatni? Pod koniec tego roku zaczął się nowy rozdział w moim życiu. Znalazłem się w Anglii, kiedy klęska głodu nawiedziła Irlandię. Potworności tego głodu równały się tylko z opisami głodu z roku 1345 we Florencji, które Sismondi zamieszcza w swoich 'Republikach Włoskich'. Zanim rząd podjął jakieś środki zaradcze, społeczeństwo go wyprzedziło. Najznaczniesze osobistości Londynu, w tym niektórzy z moich przyjaciół, zorganizowali komitet pomocy. Królowa, ministrowie, członkowie społeczeństwa przyczynili się datkami. Jeżeli o mnie chodzi – zadeklarowałem to, na co mnie było stać, czyli moje bezinteresowne usługi. W latach 1847-48-49 byłem w Irlandii jako przedstawiciel społeczeństwa angielskiego. Początkowo przebywałem i kierowałem pracą tylko w jednym z zachodnich hrabstw. Gdy klęska rozszerzyła się, Komitet skierował mnie do Dublinu, mianując mnie funkcjonariuszem władzy wykonawczej i dając mi z ramienia rządu 40 oficerów, którzy mieli nadzorować wykonanie zarządzeń w prowincjach. Ofiary społeczeństwa sięgały 13 milionów franków. Po wyczerpaniu prywatnych funduszy, rząd i parlament przekazał mi 7 milionów. Powierzono mi zatem 20 milionów. Dołożyłem wszelkich starań, aby nie zawieść położonego we mnie zaufania. Tak więc, gdy moja misja została zakończona i rozliczenia przyjęto, wicekról Irlandii, duchowieństwo i ziemianie podziękowali mi publicznie. Czterdziestu urzędników, którzy mi pomagali, ofiarowało mi na pamiątkę srebrną tacę z wrytymi na

niej swoimi nazwiskami. Komitet londyński uchwalił bardzo pochlebne rezolucje, które opublikowano w gazetach. Napisano, że moje usługi zasłużyły na wdzięczność całego narodu. Ponadto ofiarowano mi srebrną zastawę do herbaty z podpisami całego Komitetu. Natomiast minister potwierdził wszystko, co napisały gazety, wymienił moje nazwisko w obu izbach parlamentu i polecił mnie królowej, która mianowała mnie kawalerem Orderu Łaźni. Na terenie Imperium tylko 400 osób posiada to odznaczenie. Ponieważ moje usługi były bezpłatne, jestem w 1851 roku w tym samym położeniu finansowym, co byłem w roku 1846. W tym nic się nie zmieniło. Jednak stworzyłem sobie pozycję, zyskałem trochę praw do szacunku i uznania – jestem zatem godny obywatelstwa brytyjskiego, które uprzednio mi przyznano. Wydaje mi się również, że uzyskałem nowe prawa do tych, które już poprzednio nabyłem za moje zasługi w Australii, a które – jeśli Opatrzność zezwoli – będą kiedyś ocenione. Już w zeszłym roku, po powrocie z Irlandii, rząd ofiarował mi pracę, której nie mogłem przyjąć z powodu zdrowia mocno zniszczonego trudami, a zwłaszcza tyfusem, który zwykle występuje przy wszystkich klęskach głodowych. Rok zeszły był więc cały poświęcony odpoczynkowi i kuracji. Byłem w związku z tym w Kissingen i w Boulogne – i w tym roku czuję się lepiej, niż czułem się kiedykolwiek od mego powrotu do Europy. Dzięki temu moje widoki życiowe są lepsze; mając zdrowie będę mógł skorzystać – jeśli nadarzy się okazja – by poprawić moje warunki materialne. Będę mógł wyprawić się poza Europę albo tu pozostać, zależnie od możliwości. Mój żywot, jak widzisz, jest w dalszym ciągu pełen oczekiwania na wydarzenia. Oto gdzie się znajduję w 54-ym roku mojego życia....

References

- Browne R. Rev, *The Great Famine in Co. Roscommon* (Famine Museum, Strokestown).
- Grzybowski S. (1998) *Historia Irlandii*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Kee R. (1982) *Ireland*, Abacus.
- Moody T.W. & Martin F.X. (2001) *The Course of Irish History*, Mercier Press.
- Paszkowski L. (1997) *Sir Paul Edmund de STRZELECKI*, Australia Scholarly Publishing.
- *The Roscommon Journal*, 8 May 1847.
- *The Times*, 19 October 1849.
- Woodham-Smith C. (1962) *The Great Hunger: Ireland 1845–1849*.

Ian CANTWELL

Irish Polish Society

31st International Eucharistic Congress, Dublin, June 1932

Abstract: The 31st International Eucharistic Congress in June 1932 was the biggest event of the 1930s in Ireland and one of the largest congresses of 20th Century Europe. Its theme was 'The Propagation of the Sainted Eucharist by Irish Missionaries'. Thousands of delegates and spectators from around the world attended; seven ocean liners on the quays acted as hotels. The Polish delegation was led by the Primate of Poland, Cardinal August Hlond and guided by Honorary Consul General of Poland in Ireland, Wacław Tadeusz Dobrzyński. The article is based on his article in *Kurjer Warszawski*, his later translation of his memoirs, and newspaper reports of the Congress in Ireland and Poland.

Keywords: Wacław Tadeusz Dobrzyński, The 31st International Eucharistic Congress, Cardinal August Hlond, Eamon de Valera, *Kurjer Warszawski*.

Introduction

This Polish perspective of the 31st International Congress is in English and Polish. The first a copy of Wacław Tadeusz Dobrzyński's original article in *Kurjer Warszawski* of the Congress under his by-line 'Hibern.'; the second comes from chapter five of his unpublished memoirs written c. 1957 and is based on the Polish article¹ and

¹ In the previous chapter of the memoirs he says it was "an event I am making an effort to reconstruct by translating my description of it as published by the Polish newspaper *Kurjer Warszawski*".

the third is daily reports contemporary with the Congress. W.T. Dobrzynski, Honorary Consul General, was escort and organiser of the Polish Delegation for their few days in Ireland. In 1931 the consulate-general had been downgraded to honorary, which meant he wasn't able to give a diplomatic reception such as the highly regarded Belgian. Interwoven with the Polish description, but omitted in the English chapter, is the political standoff between President de Valera and Governor-General McNeill that, at the time, revolved around the attendance of public events. During the congress McNeill didn't attend the official government welcome of the Papal Legate, Cardinal Lauri (he wasn't invited) and De Valera did not attend the official welcome of the Irish Hierarchy (the 'garden party') which specifically honoured McNeill. However, both attended the official congress opening at the Pro-Cathedral, the McNeills were in 'special seats on the Epistle side' while Government were on 'the Gospel side'.

The *Kurjer Warszawski* was well used to publishing material on Ireland; their Irish correspondent, 1932-39, was W T Dobrzynski. On the 19th June they published a short wire from London regarding negotiations² between the two countries with a photo (Keystone) captioned: *Narada w Londynie: O'Kelly, viceprezydent egzekutywy irlandzkiej, minister angielski dla dominiów Thomas i De Valera, prezydent rządu Irlandji*. His first published article for them was 'Co się dzieje w Irlandji?' on the 25th, writing under the by-line 'Hibern', a constitutional analysis of Ireland's evolving position within the Commonwealth since 1922.

² **London** 23-go czerwca (Tel. wł. K. W). – Rokowania angielsko-irlandzkie posuwały się o tyle naprzód, że rząd tutejszy zgadza się na arbitraż, proponowany przez Irlandję w sprawie rozrachunków między Anglią i Irlandją, odmawia jednak stanowczo swej zgody na proponowany przez Irlandję trybunał arbitrażowy, do którego wchodziłoby przedstawiciele innej narodowości, aniżeli brytyjskiej, gdyż sprzeciwiałoby się to zasadzie, że sprawy imperjalne mogą być rozwiązywane jedynie wewnątrz imperjum.

Nr 183
Poniedziałek
Dość 4 lipca 1932 r.

KURJER WARSZAWSKI

ROK CXXIII DWUNASTY
Wydanie wieczorne.

Redakcja: ul. Długa 15, Warszawa. Telefon 1010. Drukarnia: ul. Długa 15, Warszawa. Telefon 1010. Zmiana adresu: ul. Długa 15, Warszawa. Telefon 1010. Zmiana adresu: ul. Długa 15, Warszawa. Telefon 1010.

2-LETNIE KURSY HANDLOWE ŻEŃSKIE

T. Raczkowskiej

w Warszawie, Marszałkowska 80, Telefon 3.87-60

(Kursy dla kobiet)

Kursy handlowe dla kobiet w Warszawie, Marszałkowska 80, Telefon 3.87-60. Kursy dla kobiet w Warszawie, Marszałkowska 80, Telefon 3.87-60. Kursy dla kobiet w Warszawie, Marszałkowska 80, Telefon 3.87-60.

Frascati Tereny budowlane

w Parku Powiatowym, Warszawa, ul. Powiatowa 10

Frascati Tereny budowlane w Parku Powiatowym, Warszawa, ul. Powiatowa 10. Frascati Tereny budowlane w Parku Powiatowym, Warszawa, ul. Powiatowa 10.

Bojkot Gdańska?!

Najbardziej szkodliwym dla naszego państwa jest... (text continues)

Bojkot Gdańska?!

Wojna... (text continues)

XXX Międzynarodowy kongres eucharystyczny w Dublinie.

(Kongres w Dublinie, Irlandia)

Wojna... (text continues)

KURJER WARSZAWSKI — Dnia 4 lipca 1932 r.
36 181

Przedmiotem dyskusji publicznej.

Przedmiotem dyskusji publicznej, która ma się odbyć w niedzielę 10 lipca, jest kwestja wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów. W tym celu Komitet Wyborczy, który ma się zebrać w niedzielę 10 lipca, w godzinach 10-12, w sali Towarzystwa „Praca” w Warszawie, przy ul. Długiej 10, w celu wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów. W tym celu Komitet Wyborczy, który ma się zebrać w niedzielę 10 lipca, w godzinach 10-12, w sali Towarzystwa „Praca” w Warszawie, przy ul. Długiej 10, w celu wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów.

Przedmiotem dyskusji publicznej, która ma się odbyć w niedzielę 10 lipca, jest kwestja wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów. W tym celu Komitet Wyborczy, który ma się zebrać w niedzielę 10 lipca, w godzinach 10-12, w sali Towarzystwa „Praca” w Warszawie, przy ul. Długiej 10, w celu wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów.

Przedmiotem dyskusji publicznej, która ma się odbyć w niedzielę 10 lipca, jest kwestja wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów. W tym celu Komitet Wyborczy, który ma się zebrać w niedzielę 10 lipca, w godzinach 10-12, w sali Towarzystwa „Praca” w Warszawie, przy ul. Długiej 10, w celu wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów.

Półka dla Kongresa.

Przedmiotem dyskusji publicznej, która ma się odbyć w niedzielę 10 lipca, jest kwestja wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów. W tym celu Komitet Wyborczy, który ma się zebrać w niedzielę 10 lipca, w godzinach 10-12, w sali Towarzystwa „Praca” w Warszawie, przy ul. Długiej 10, w celu wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów.

Przedmiotem dyskusji publicznej, która ma się odbyć w niedzielę 10 lipca, jest kwestja wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów. W tym celu Komitet Wyborczy, który ma się zebrać w niedzielę 10 lipca, w godzinach 10-12, w sali Towarzystwa „Praca” w Warszawie, przy ul. Długiej 10, w celu wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów.

Przedmiotem dyskusji publicznej, która ma się odbyć w niedzielę 10 lipca, jest kwestja wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów. W tym celu Komitet Wyborczy, który ma się zebrać w niedzielę 10 lipca, w godzinach 10-12, w sali Towarzystwa „Praca” w Warszawie, przy ul. Długiej 10, w celu wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów.

Przedmiotem dyskusji publicznej, która ma się odbyć w niedzielę 10 lipca, jest kwestja wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów. W tym celu Komitet Wyborczy, który ma się zebrać w niedzielę 10 lipca, w godzinach 10-12, w sali Towarzystwa „Praca” w Warszawie, przy ul. Długiej 10, w celu wyłączenia z prawa wyborczego Polaków, którzy wstąpią do Związku Komunistów.

3 July 1932 Delegates of the XXXI International Eucharistic Congress in Dublin, photo in Kurjer Warszawski p. 1 (reprint courtesy of Ian Cantwell)

3 July 1932 'Decorations on the streets of Dublin', photo in Kurjer Warszawski p. 2 (reprint courtesy of Ian Cantwell)

For two consecutive years the children of Erin were adding to their daily prayers a special one – a prayer for the success of the Congress and for fine weather during Congress week. And it so happened that long before the opening of the Congress rain seems to have disappeared from our daily preoccupations and the Emerald Isle came out to glory in the sunshine, colour and warmth from a cloudless sky redolent of some southern country. For two consecutive years the very poorest of Dublin were putting aside a penny a week to worthily receive Christ the King and to becomingly adorn their modest abodes. Another miracle happened and, behold, even the drabest city quarters adopted features of fairy-land all permeated with garlands, festoons, flowers, papal, congressional and national colours, images of Saints and pictures of the Holy Father. The smallest windows changed into tiny altars through which emanated the soul of the dwellers of those tenement houses and cottages, a soul burning with faith.

The gorgeous decoration which altered beyond recognition the whole appearance of the Irish capital was, naturally, an outer expression only of that spontaneous outburst of religious feelings which took possession of the whole Catholic population of Ireland. Churches, always well frequented in this country, showed weeks preceding the Congress signs of overcrowding. Masses were said for the intention of the Congress and warm prayers of the huge congregations seemed to float over the whole country like some invisible incense. Everybody received Holy Communion.

It was in this atmosphere of devotion, enthusiasm and pageantry that Cardinal Lauri, Papal Legate, set foot on Irish soil. A squadron of airplanes was hovering in a cross formation over the Legate's boat. A royal salute was fired in his honour by a coastal battery. Dr. Byrne, the late Archbishop of Dublin, was the first to walk up the gangway to welcome the Legate, and he was followed by Mr. De Valera, members of the Government and of the Hierarchy. Heralds standing in two towers, erected at the City boundary, proclaimed the approach of the procession from Dun Laoghaire. The Lord-Mayor of Dublin, Senator Alfred Byrne, was there arriving in a gilt coach, the same in which Daniel O'Connell made his triumphal entry into Dublin. But what made the sight of the event really and truly unforgettable was

the crowd, hundreds, thousands, tens of thousands of people, lined up along the pavements humbly kneeling to receive the Legate's blessing and then bursting into a hurricane of applause and shouts of exultation. It was not a conqueror, an emperor, a dictator they welcomed to their Capital, it was a priest, envoy of the Christ's Vicar to whom they were paying their humble and enthusiastic homage.

Garden Party

The official opening of the Congress was preceded by a garden party given by the Irish Hierarchy. What a brilliant gathering! What an astounding variety of races and types present! Who is that magnificent red Indian, proudly wearing his gorgeous feather head-gear and walking with that springy step which seems to denote generations of warriors and hunters? Just a priest... And who is that dark-complexioned Church dignitary? He is Mgr Ivanios, Archbishop of Malabar, who, together with 20,000 of his co-religionists became converted to the Jacobite sect... And so on, and so on...

The Polish Delegation

The arrival of the Polish delegation took place on the 22nd June. The harbour authorities were good enough to ask me to join them in a tender, carrying Polish colours, to meet our delegation in the open sea. We had almost completely lost sight of the Dublin and Wicklow mountains when we perceived the at last the contours of the gigantic *Saturnia*³ carrying the Polish delegation which was led by His Eminence Cardinal Hlond, Primate of Poland, Mgr Przewdziecki, Bishop of Podlasie, and Mgr. Okoniewieski, Bishop of Pomorze. Soon we were all in the tender, heading for Alexandra Basin.⁴

³ The only ship with Papal permission to have a chapel for perpetual adoration of the Blessed Sacrament.

⁴ *Irish Independent* June 23rd gives a short biography of Cardinal Hlond. Interviewed by the paper, he said (in Polish, WTD translating) "there was a certain affinity between the Polish and Irish nations. He was very fond of Ireland and was overjoyed that the great Eucharistic Congress was being held here at a time when the Irish nation was rebuilding its national life".

Among many other outstanding features of the Primate of Poland's personality there was one, one could not miss it from the first, and it was extraordinary, I should say – phenomenal vitality of this youngest, as he then was, Member of the Conclave. He was determined to make use of every minute of his exalted mission and desired me to tell him everything I possibly could about Ireland. It was also emphasised in that tender that foundations of a friendship were laid down between my humble self and the first Church dignitary of my homeland, a friendship which his Eminence was gracious enough to emphasise on many future occasions.

News of the forthcoming arrival of the Polish delegation flashed quickly over the harbour population and as soon as his Eminence and the two Bishops set foot on Irish soil they became surrounded by a solid wall of humanity, kneeling, applauding, asking for a blessing. An elderly gentleman shouted persistently "Sobieski! Sobieski!" A glance at our Prelates' faces sufficed to impress upon one how deeply moved they were by this first contact with the Irish people and the improvised welcome given to them by the poor harbour population.

As from June the 23rd there began a series of days filled up to capacity with official functions⁵, public appearances, audiences, speeches and contacts with Irish people. After calling on the Church and State dignitaries and hearing Mass at the Pro-cathedral, His Eminence and the Polish bishops went to the Theatre Royal where the Gaelic speaking section of the Congress was holding its session. A tremendous ovation greeted the appearance of the Polish Prelates in the Distinguished Guests Box. Hence we went to the Archbishop of Dublin's house where our Primate spent some time in a lively conversation with the Papal Legate and then passed into the late Dr. Byrne's private apartments, where he also met Mr. Cosgrave. Later Cardinal Hlond betook himself to the Yugoslav Section of the Congress where he was cordially greeted by Archbishop Nikolas, Primate of Serbia. The day drew to a close with evening devotions

⁵ He attended the Gaelic Meeting at the Theatre Royal and visited the Central Catholic Library.

23 June 1932 The Primate with his chaplain and Mrg. Okoniewski took up quarters in Beaufort, Loreto Convent, Mgr. Przezdziecki lodged in Rathfarnham Castle (reprint courtesy of Ian Cantwell)

which were celebrated in the open. Well over 250,000 men congregated in a wonderfully soft twilight to spend an hour in pious concentration.

Next morning found his eminence at the session of the Belgian Section. Cardinal Van Roey, Archbishop of Malines, took this solemn occasion to speak to us of "the three sister nations", as he said, Poland, Belgium and Ireland, all united by the same love of, and attachment to the Catholic Church.

On that day we had lunch with the late Dr. Paschal Robinson, Nuncio Apostolic, and we set off for the Phoenix Park in two cars, the first carrying the Cardinal and his chaplain and one of the Bishops, the second – the other Bishop and myself. Soon we became separated and our car became involved in some hopeless jam. When I looked

at my watch I suggested to our driver something which would have been a direct challenge to the whole of the highway code. "Sorry, sir", answered the driver, "With a Cardinal in the car I might have tried it, but not with a Bishop." We arrived at the Nunciature just in time to join with other guests moving into the dining room.

Much as Irish people may be disposed, not unlike my own people, to manifest their feelings, I must say that never in my life have I witnessed anything that would come near that welcome which was extended to the Polish Primate and his entourage when he put in an appearance at the Savoy Theatre where, on the fourth day of the Congress, the session of the English speaking Irish Section was in progress. The huge audience rose to their feet and the whole building shook with a thunder of shouts acclaiming Poland and her Primate. It was there that, at the request of Dr. Amigo, Bishop⁶ of Southwark, Cardinal Hlond addressed the audience in his beautiful Latin. In the afternoon he presided over the session of the Eastern Section. In the evening devotions were held in the Phoenix Park for women.

Polish Day

One day stands in my memory as the Polish day of the Congress, the 25th of June. The Polish Section had to assemble in the largest auditorium of University College⁷. Whilst the President, the late Dr. Coffey, was extending greetings to the Polish Prelates under the portico of the building the whole Polish Delegation carrying their artistically embroidered banners and led by two Monsignors were filling the assembly room. It was for the first time that the walls of that Irish College resounded with the Polish tongue, and it was

⁶ 'late Archbishop' added in pencil.

⁷ Irish Times 27th June; 'One of the most striking incidents on Saturday was the procession of the Polish pilgrims from their liner to University College, carrying many brightly coloured flags. They assembled in the Physics theatre and just before the proceedings started one of their number called for three cheers for Archbishop Byrne which were heartily given.' Interpreter was Mgr Kaczynski, Director Catholic Press Agency.

a lofty and refined Polish that was spoken first by the Primate, who inaugurated the proceedings, then by the Rev Rector Lagoda, and lastly by Professor Halecki⁸. The latter, an eminent Polish historian, depicted to his audience the momentous role played by Ireland in the course of the first thousand years of Christianity and her influence upon Poland's missionary activities in Eastern Europe. Thence we all proceeded to St. Theresa's Church where Mass was celebrated by the Most Rev Przewdziecki and the sermon delivered by the Most Rev Okoniewski who took as his motto Daniel O'Connell's words: "My body I give to Ireland, my heart to Rome and my soul to God." He drew a moving parallel between the Polish and Irish Nations united, as he said, by common sufferings and common attachment to the faith.

It could be said about our two Bishops that while Mgr Przewdziecki represented the very incarnation of kindness and gentleness, Mgr Okoniewski's athletic figure seemed to have descended right from the pages of those historical novels by Henry Sienkiewicz relating to those times when Polish clergy had not infrequently to wield the sword in defence of their homeland's patrimony. It was evident that the crowds that were surrounding the Polish Prelates in public places were admiring in his Lordship of Pomorze not only his Church dignity but his knightly presence.

It looked that afternoon as if we should have a few hours of rest, as, however, it seemed inconceivable that his Eminence should allow himself even a short spell of inactivity, we were waiting to hear how he proposed to spend those few hours, and then it came.

"We are certainly having the most glorious imaginable time", he said, and turning to me with a smile – "but we think on the

⁸ His lecture was titled *Ireland and Poland's Eucharistic Traditions*, the introductory remarks were in English, ('Situated at the opposite frontiers of Christian Europe, Ireland and Poland had their greatest moments in they past when they defended their spiritual heritage... Nevertheless both nations kept the faith through trial and tribulation, and with the help of the Holy Eucharist would keep it as strongly in the days of their resurgence'). The main lecture was in Polish, and ended with a peroration in Latin ('He called for the fullest sympathy for Ireland's efforts to develop nationally, culturally, and morally along the lines she had always chosen').

Continent that this beautiful island of yours and the rain are two inseparables and that he who did not experience Irish rain could not have boasted of having visited this country, Could you introduce us to this national institution?"

"Well," I answered, considering the anti-cyclone firmly established over this island, as a weather forecaster would define the prevalent conditions, "Your Eminence is certainly putting me up to a hard task, but I will try"

I then took the whole party to Glendalough by the Old Military Road. A magnificent scenery all along the drive, an uninterrupted sunshine, a mackerel sky. Same conditions in Glendalough. After we visited the local antiquities I decided to play my trump card and suggested that we should cross the lake to St. Kevin's Grotto. As we started moving towards the landing place I experienced a sudden influx of hope, nay, I should say of certainty. A low lying, nasty looking cloud, comfortably stretching across the water was definitely there. I think it was in the middle of the lake that my guests began to appraise the meaning of an Irish drizzle. When we reached the cave Mgr Przewdziecki, incidentally the oldest and frailest member of the party, insisted on visiting it. So he did, but it took quite a while and by the time he got back to us he was thoroughly soaked. I noticed that His Eminence was watching me with that charming smile of his. "My dear Minister," he said, "I don't think you could have kept your promise any better, but now – couldn't we go back into the sunshine?" So off we went back into the sunshine. It was, I presume, in the course of this trip that our Prelates must have got the erroneous idea that, so far as Ireland would be concerned, I could not possibly go wrong. Alas, it took me another twenty years of happy life in Ireland to realise that if I know anything about this country it is next to nothing.

Conclusion

On the morning of the last day of the Congress a quiet event took place, particularly dear to Polish hearts. It was in the beautifully decorated secluded Chapel of Loreto Convent that the Primate of

Poland said Mass which was attended by some foreign bishops and all the nuns⁹. After breakfast the Mother Superior asked his eminence to pass into the Concert Hall of that Convent, well known for its cult of music, and it was there that he sat at the piano and played for us the Polish National Anthem *Poland has not perished while we are still alive*.

Meanwhile the last preparations were nearing completion for the culminating event of the Congress – Mass to be said in the Phoenix Park before an artistically designed altar. As from the early morning thousands of faithful began to flock into the Park and take seats in the 50 acres enclosures. It could be said on that day Phoenix Park assumed the aspect of a colossal, unknown in the annals of the Church Cathedral with a lightly beclouded sky for canopy. The Cardinal-Legate, 10 Cardinals, over 200 Archbishops and Bishops, innumerable clergy and hundreds of thousands of faithful heard Mass that was celebrated by Mr. Dr. Curley, Archbishop of Baltimore. At the Elevation silence descended so penetrating that it seemed as if not a million human beings but one bowed down in adoration of the Divine Majesty. Later the loud-speakers announced that the Holy Father was about to address the congregation. “In the name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost...” could be heard the Christ’s Vicar’s voice.

A better pen would be needed to describe all the magnificence of the procession which started unfolding at about 3 o’clock on that afternoon. Suffice it to say that, whilst the Sacred Host was already placed in the Chapel at O’Connell Bridge, the gates of the Phoenix Park were still disgorging the rearguards of the congregation. It was at O’Connell Bridge that the last act of the Congress took place when the Cardinal-Legate imparted Benediction to the kneeling millions

A few more words about the Primate of Poland and his ardent desire to get in touch, as much as possible, with the simple Irish people. It was prompted by this desire that one day I brought him down to Dominic Street and told His Eminence how this modest

⁹ Irish Press 25th June ‘for the students and friends of the Salesian Colleges in Ireland’.

street won the Lord-Mayor's competition for the best decorated street, a success achieved possibly at the sacrifice of bare necessities. He was half amused, half moved when I told him about those bets, I had heard of, which were laid in family circumstances between men and women, their object being the larger attendance at the Evening Devotions in the Phoenix Park. Some other day His Eminence walked up that lane where seven years before died Matt Talbot.

A few minutes before his departure, His Eminence received representatives of the press and gave expression to his unbounded admiration for everything he had experienced and seen in Dublin during Congress Week. 'I wish this country prosperity, happy development and blessed future'¹⁰ those were the words by which Augustus, Cardinal Hlond, Archbishop of Gniezno and Poznan, Primate of Poland, bade farewell to Ireland.¹¹

¹⁰ *Irish Press* 25th June 'The belief demonstrated in the Dublin Congress was not dependent on the organisation of a few individuals, but it came from the whole people. I have never seen such decorations on such a large scale in my life. The smallest villages which I saw when I drove about the country decorated their houses in the same lavish scale as Dublin. Every moment of Congress week deep religious feeling was shown by everyone, from the Government to the working man. The organisation seemed to be extraordinarily perfect down to the smallest detail. I was astonished that everything went so well, especially to-day when the difficult problem of moving a huge mass had to be dealt with. I wish this country prosperity, happy development, and a blessed future'. As the cardinal stood at the door about to leave the room, he turned back and said in German 'Es Lebe Irland' (Long Live Ireland).

¹¹ A lecture by WTD on Cardinal Hlond, broadcast on *Radio Eireann*, 24 July 1957, ended with: 'I am sorry to think of the sad end of that brilliant Prince of the Church and ardent patriot. When Hitler invaded Poland the Polish Government were anxious to preserve the living symbols of the State's sovereignty, secular and ecclesiastical, by keeping them free from the aggressor's captivity, and urged the Cardinal to leave the country with the President. He acceded to this course only reluctantly. By the end of the war he took the first opportunity to return to his Primatial seat in Poznan, there to die soon after'.

1 Jan. 1939 Cardinal Hlond later sent this portrait in thanks to the author, his escort and guide (reprint courtesy of Ian Cantwell)

25 June 1932 Published Irish Independent & Irish Times, 25th June, with the same caption: Cardinal Hlond, Archbishop and Primate of Poland; Most Rev. Dr Koniewski, Bishop of Chełmno; Most Rev Dr Szelazek, Bishop of Łuck; Most Rev Dr Tymienicki, Bishop of Łódź; Most Rev Dr Przeździecki, Bishop of Siedlce; His Excellency the Governor-General, Countess van Cutsem, Mr M J O'Kelly (hon. librarian), and Miss O'Higgins at the Central Catholic Library, Dublin, yesterday (reprint courtesy of Ian Cantwell)

The library in Hawkins St., celebrating its tenth anniversary the following day, was in the process of moving to new premises after a recent fire. They also hosted Cardinal Verdier, Archbishop of Paris; Abbé Henry Flynn, Paris; the Rev Patrick Flynn, Madeline, Paris; the Very Rev Pierre Kidigian, Paris; M Andre Alphand, Madame Bonin, M F Veuillot, Canon Packman, Fr Anthony Cleary, O.F.M., Carrick on Suir; the Rev J Hickey, Glasgow; the Rev R B Burns, Glasgow; the Rev M Burns, Salford; Mrs M Slieed, Mr Burke, Lady Hemphill, and Charles O'Connor. They received a tour of the premises led by Contessa Van Cutsam, with assistance from Mr M J O'Kelly, honorary librarian, William Joyce, honorary treasurer, Fr S J Brown, S.J., Miss Moore, honorary assistant librarian, and Miss O'Higgins. Other delegations received tours on other days.

Kurjer Warszawski, June 1932¹²

19 czerwca 1932 p. 10 Kongres eucharystyczny w Dublinie

London 18-go czerwca (P. A. T.) Cała prasa londyńska ujawnia dziś wielkie wzburzenie z powodu wczorajszego wystąpienia de Valery. W zgodny sposób wyrażona jest opinia, że de Valera zerwał za sobą wszelkie mosty i że obecnie rządowi brytyjskiemu nie pozostaje nic innego, jak rozpocząć dnia 15 listopada, po wygaśnięciu obecnych preferencji celnych, wojnę celną przeciwko Irlandji, aby zmusić ją do ustępliwości drogą bojkotu ekonomicznego. Ilustracją zaostrzonych stosunków jest fakt, cytowany przez *Daily Herald*, że namiestnik króla w Dublinie, jeneralny gubernator Mac Neill, aczkolwiek Irlandczyk, nie był przez rząd irlandzki zaproszony na przyjęcie, jakie wydaje de Valera dla nuncjusza papieskiego kardynała Lauri z okazji kongresu eucharystycznego. De Valera chce pokazać delegatowi papieża i innym delegatom z całego świata, że Irlandja pod jego rządami nie uznaje namiestnika króla Wielkiej Brytanji

21st czerwca p. 4; Kongres eucharystyczny w Dublinie

Dublin 20-go czerwca (P. A. T.) – Dziś odbył się tu uroczysty wjazd kardynała Lauri, delegata papieskiego na kongress eucharystyczny. Kardynał był owacyjnie witany przez tłumy ludności. Kardynał zajął miejsce w złożonej karecie. W drodze na miasto towarzyszyli mu wyżsi dostojnicy państwa i lord-major miasta. Powóz, którym jechał kardynał Lauri był eskortowany przez wojsko. Ulice miasta są bogato dekorowane.

London 20-go (P. A. T.) czerwca – Dziś po popołudniu przybył do portu Southhampton statek *Saturnia*, na pokładzie którego znajduje się pielgrzymka polska w liczbie 150 osób, udająca się na kongres eucharystyczny do Dublina. Na czele pielgrzymki stoi ks. kardynał prymas Hlond. W skład pielgrzymki wchodzi również kilku biskupów oraz około 100 księży, a także kilkudziesięciu przedstawicieli społeczeństwa polskiego. Większość uczestników pielgrzymki,

¹² Biblioteka Narodowa, Warsaw, m/f 28346. Headings are date, page and column number(s). Original spelling.

Zachowano oryginalną pisownię podtytułów [przyp. red.].

około 150 osób, z biskupami Przeździeckim i Okoniewskim na czele, przybyła dziś wieczorem o godz., 10-ej specjalnym pociągiem do Londynu, gdzie przenocuje, celem zwiedzenia miasta jutro w godzinach rannych. Około południa wycieczka odjedzie z powrotem do Southampton, skąd *Saturnia* jutro o godz. 5 pp. odpłynie do Irlandji. Wycieczkę witał dziś w Londynie ambasador polski oraz konsul jeneralny w otoczeniu urzędników ambasady i konsulatu, oraz przedstawicieli kolonji polskiej. Jutro rano ambasador Skirmunt wyjedzie do Southhampton, aby odwiedzić na statku *Saturnia* ks. prymasa i być obecnym w chwili, gdy *Saturnia* wypłynie z Southhampton.

22nd; p. 2 (1-2); Kongres eucharystyczny w Dublinie

Dublin 21-go czerwca (P. A. T.) – W dniu dzisiejszym w Dublinie przystąpiło do komunji św. 750,000 dzieci z całej Irlandji, zanosząc jednocześnie modły o powodzenie kongresu eucharystycznego. Po południu odbył się garden party, wydany przez arcybiskupów i biskupów irlandzkich na cześć legata papieskiego Laury'ego w kolegium Blackrock, którego wychowawcem jest obecny szef rządu de Valera. Wśród 20,000 osób, obecnych na garden party, był też jenerał gubernator Irlandji, który jednak nie wziął udziału w przyjęciu wieczornem, wydanem przez rząd Wolnego Państwa na cześć legata, z powodu nieotrzymania zaproszenia.

23rd p. 4 (2) Kongres eucharystyczny w Dublinie

Dublin 22-go czerwca (Tel. wł. K. W) – Kongres eucharystyczny dziś w tutejszej katedrze w sposób nader uroczysty otworzył legat papieski, kardynał Lauru, w obecności wszystkich członków rządu. We wszystkich kościołach stolicy odprawiane są aż do północy msze na intencję kongresu. Wszystkie publiczne budynki i pomniki oświetlone są uroczyście. Nastrój wśród ludności jest niezwykle podniosły. Liczba przybyłych do Dublina uczestników kongresu oceniana jest na ½ miliona. Wielu spośród przybyłych nie mogło otrzymać pomieszczenia.

24th p. 4 (3) Kongres eucharystyczny w Dublinie¹³

Dublin 23-go czerwca (K. A. P.) – Wczoraj legat papieski kardynał Lauri w obecności prezydenta Irlandji, De Valery i członków rządu dokonał oficjalnej inauguracji 31-go Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego. Chwila przybycia kardynała-legata była okazją do wielkiej manifestacji i nadzwyczaj wzruszających scen. O północy zaczęła się msza św. z wystawieniem na jaw Sakramentu. W ciągu dnia odczytano publicznie orędzie papieskie *Irlandja matką bohaterów*. Pielgrzymkę polską, którą pod przewodnictwem J. Em. ks. kardynała prymasa Hlonda w ilości około 200 osób przybyła w dniu wczorajszym do Dublina, witał konsul R. P., p. Dobrzyński.

Dublin 23-go czerwca (P. A. T.) – Na pokładzie *Saturnia* przybył tu kardynał prymas Hlond, biskupi Przezdziecki i Okoniewski oraz pielgrzymka polska. Na spotkanie *Saturnii* wyjechał specjalnym parowcem, przybranym w barwy polskie, konsul jeneralny, który spotkał *Saturnia* na owartem morzu. Ludność miasta zgotowała w porcie prymasowi Polski gorące owacje.

26th p. 24 Kongres eucharystyczny w Dublinie

Dublin 25-go czerwca (K. A. P.) – Pod przewodnictwem J. Em. ks. kard. Prymasa Hlonda w obecności Ich Eksc. Biskupów Przezdzieckiego, Okoniewskiego i Czarneckiego odbyło się posiedzenie sekcji polskiej na 31 międzynarodowym kongresie eucharystycznym. Referaty wygłosili ks. prałat Leon Lagoda, rektor Misji polskiej w Paryżu i p. Oskar Halecki, profesor Uniwersytetu Warszawskiego.

¹³ **London** 23 czerwca (Tel. wl. K. W). Rokowania angielsko-irlandzkie posunęły się o tyle naprzód, że rząd tutejszy zgadza się na arbitraż, proponowany przez Irlandję w sprawie rozrachunków między Anglią i Irlandją, odmawia jednak stanowczo swej zgody na proponowany przez Irlandję trybunał arbitrażowy, do którego wchodziłoby przedstawiciele innej narodowości, aniżeli brytyjskiej, gdyż sprzeciwiałoby się to zasadzie, że sprawy imperjalne mogą być rozwiązywane jedynie wewnątrz imperjum. Również 25 czerwca ss. 2-3 'Co się dzieje w Irlandji?' przez Hibern., aka Wacław Tadeusz Dobrzyński, który przekazał wiadomość o kongresie.

Dublin 25-go czerwca (K. A. P.) – Wczoraj prymas Polski, ks. kardynał Hlond, przewodniczył posiedzeniu sekcji orientalnej kongresu. Pielgrzymka polska, która przybyła na kongres do Dublina, przyjmowana była z wielkimi entuzjastycznymi owacjami. Prezydent De Valera okazał wiele zainteresowania dla naszej pielgrzymki i całej Polski. Wieczorem w powszechnych modłach w Phoenix Parku wzięło udział ponad 250 tysięcy osób.

Citta del Vaticano 25-go czerwca (K. A. P.) – W niedzielę dnia 26 b. m., watykańska stacja radiowa na fali 19.84 m. transmitować będzie o godz. 13 – 14.30 uroczyste nabożeństwo, zamykające międzynarodowy kongres eucharystyczny w Dublinie. D. 24 b. m. połączono prywatną bibliotekę papieską ze stacją radia watykańskiego w sposób, umożliwiający odczytanie stąd papieskiego orędzia do Dublina. W ciągu dnia przeprowadzano szereg prób transmisji, które jednak nie zupełnie się powiodły, wobec czego dziś dopiero nastąpi ostateczna decyzja, czy Ojciec św. będzie przemawiał przez radio. Przemówienie papieskie nastąpiłoby między godz. 13–14. Po śpiewie *Tu est Petrus* w czasie nabożeństwa w Dublinie przerwanoby z Phoenix Park, aby wysłuchać słów błogosławieństwa Ojca św. Oczywiście przez radiową stację watykańską można będzie słuchać wszędzie przemówienia papieskiego

Dublin 25-go czerwca (K. A. P.) – Gubernator angielski Irlandji, Mac Neill, wydał na cześć dostojników, przybyłych na kongres eucharystyczny w Dublinie przyjęcie, na którym honorowym gościem był kardynał legat Lauri. Na przyjęciu tem byli obecni Ich Emin. kardynałowie Bourne, O'Connell, Dougherty, Hayes, Van Roey, Hlond, Lavitrano, Mac Rory i Verdier, arcybiskupi Harty z Cashel, Gilmartin a Tuam i Byrne z Dublina, dalej Mgr. Caccia – Dominion, hr. de Mimbeia, ministrowie pełnomocni Stanów Zjedn. i Niemiec, charge d'affaires Francji, konsul jeneralny Belgji i wielu innych. Prezydent De Valera nie był obecny.

Dublin 25-go czerwca (K. A. P.) – Komitet dubliński międzynarodowego kongresu eucharystycznego urządził na cześć ks. kardynała legata wspaniałe *garden party* w parku przy kolegium OO, sw. Ducha w Blackrock, położonem na połowie drogi między Dublinem a Dun Laoghaire. Około 20 tysięcy osób zebrało się tu na trawnikach

obszernego parku, aby zmanifestować wobec przedstawiciela Ojca św. swoje przywiązanie do Stolicy świętej i wdzięczność za uświetnienie uroczystości kongresowych, tak wielką rolę odgrywających w życiu Irlandji.

Summary in Polish

XXXI Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny w Dublinie, czerwiec 1932

XXXI Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny stanowił jedno z najbardziej doniosłych i ważnych wydarzeń w Irlandii lat 30. Był też jednym z największych kongresów w historii XX-wiecznej Europy. Przybyło nań tysiące delegatów i uczestników z całego świata. Siedem wielkich liniowców oceanicznych, przycumowanych do nadbrzeża, posłużyło przybyłym gościom jako luksusowe hotele. Polskiej delegacji przewodniczył prymas, kardynał August Hlond, a jego przewodnikiem po Irlandii był Honorowy Konsul Generalny Polski w Irlandii Wacław Tadeusz Dobrzyński (WTD). Artykuł stanowi kompilację napisaną na podstawie artykułu Wacława Dobrzyńskiego zamieszczonego w 1932 roku w Kurierze Warszawskim, wspomnień konsula Dobrzyńskiego spisanych w jego pamiętnikach oraz dziennego raportu opisującego przebieg kongresu.

References

- *Dobrzyński Memoirs* (c. 1957), Cantwell Family Archives.
- *Irish Independent*, 23-25 June 1932.
- *Irish Times*, 25 June 1932.
- *Irish Press*, 25 June 1932.
- *Kurier Warszawski*, 3,4 lipca, 19–25 czerwca 1932.

Maciej BOGDALCZYK

Prof. Jan Łukasiewicz – from Lvov to Dublin

Abstract: The following work concerns the outstanding logician and philosopher Jan Łukasiewicz. His scientific achievements as well as turbulent and interesting biography were an impulse to describe the person and work of the Lvov philosopher. Łukasiewicz lived at the turn of the century and witnessed important historical changes of the 19th and 20th centuries. His work still inspires researchers and is also a source for research on the complex history of the studies on logic.

Keywords: Jan Łukasiewicz, Formal logic, Mathematical logic, Lvov-Warsaw School, RPN.

Beginnings in the Borderlands

It is difficult to fully describe the person and the significance of the work of Jan Łukasiewicz, an outstanding logician from the famous Lvov-Warsaw School. However, the author of this article believes that research and exploration of the work and person of Professor Jan Łukasiewicz is never excessive. The content aims to disseminate not only the characteristics of our countryman and the background of his life, which certainly had an impact on his personality. The main intention of this study is to highlight his significant scientific achievements.

The beginnings of a stunning scientific career, as well as high ancestry of the philosopher, had not foretold the struggles and tribulations that Łukasiewicz experienced towards the end of his life in exile in Ireland. Born in the 19th century in Lvov, the capital of Galicia (which was then owned by the imperial-royal Austro-

Hungarian Empire), he was raised in a middle class family in which the Polish language was used and Polish traditions nurtured even in such a difficult to live, multicultural city. His father, Paweł Łukasiewicz, was a Unitarian and an officer in the Austrian army. His mother, Leopoldyna Holtzer, was a daughter of an Austrian official. From the mother's side, Jan Łukasiewicz was related to the Hungarian Field Marshal, Baron Kövess de Kövesshaz, a hero of the First World War.

Undoubtedly, Lvov was then a melting pot in which various intellectual and nationalist currents clashed. It should be remembered that at that time, towards the end of the 19th century, Ukrainian identity crystallized in the areas of today's Ukraine. The presence of other nationalities, such as Armenians and Jews, or a large number of people of German origin, must have contributed to the emergence of Jan Łukasiewicz's strong Polish identity and his fervent relationship with Polish culture.

The future professor, minister in the government of Ignacy Paderewski, and the rector of the University of Warsaw graduated from the old, renowned classical Gymnasium No. 1 in Lvov, called Academic (unnumbered, but considered the first) – with Ukrainian as the language of instruction (Gajak-Toczek, 2010: 352). It was in this gymnasium that young Jan Łukasiewicz mastered the Greek language, so needed to understand the works of Aristotle. The school was so elite that its graduates had university studies guaranteed without entrance examinations. After graduating from the philological gymnasium, in 1897, Łukasiewicz continued his education at the University of Lvov, where for a short time he studied law, mathematics, and then philosophy under the direction of Kazimierz Twardowski and Wojciech Dziędoła. Perhaps he owes the latter such a strong interest in Aristotle (Zawojńska, 2008: 319-337) in the context of searching for Truth and constantly approaching it.

Scientific work and main achievements

The inspiration of Aristotle, strengthened by the masterful talent of the creator of the Lvov-Warsaw School, Kazimierz Twardowski, undeniably contributed to a crucial work in the field of logic, namely *On Aristotle's Principle of Contradiction*, which initiated the development of mathematical logic. The author will return to discuss this work as its meaning and importance demand a broader commentary. It often happens that a scientific breakthrough comes from previous heritage, former scientific paradigm. The igniting spark of breaking current scientific paradigm is – apart from proper education – the search for the Truth combined with the perception of the inaccuracy of the previous paradigm. Professor Kazimierz Twardowski took the lead in terms of consolidating the research and definition methodology in philosophical sciences and experimental psychology and a new theory of the division into a priori and empirical sciences. In other words, the achievements of professor Twardowski mean establishing a clear division of science in terms of the scientific method that a given science is characterized by. This achievement allowed for a clear distinction between sciences based on experience and those whose method is not based on it, that is, a priori sciences.

Doctoral dissertation of Jan Łukasiewicz titled *On Induction as an Inversion of Deduction*, supervised by Kazimierz Twardowski, was defended in 1902 and was awarded the doctorate *sub auspiciis Imperatoris* (under the eye of Emperor Franz Josef I). A material symbol of this distinction was a diamond ring received from the emperor. The achievement of Łukasiewicz in this work was the indication that apart from purely inductive reasoning consisting of the deduction of an indefinite proposition on the basis of a number of definite and deductive propositions, which consist of testing or concluding on definite propositions on the basis of a previously known truth, there are reductive propositions, where there is a consequence, and the direction of reasoning is opposite to the direction of resulting, meaning that one is looking for the truth. The philosopher distinguishes two types of such reasoning which are

incomplete induction and proof – matching a reliable reason with an uncertain statement.

The world of phenomena was rightly compared to an encrypted message. Whoever knows the key of the message, he or she will put it in the codes mechanically and decipher it easily. But we are in the position of the uninitiated, who did not create the message and who do not know the key and who have to search for it through laborious and deceptive attempts. The key to deciphering nature signs are scientific theories (Łukasiewicz, *O nauce*: XXXI).

Moreover, from an infinite number of facts, we have to choose only those which are important and the others, as trivial, omit. How easy it would be to make scientific discoveries if science were just about gathering any true sentences! (ibid.).

The period after the doctoral defense was not easy for Łukasiewicz.

*I spent the next three years partly as a private teacher, partly as a clerk in the University Library, and, after receiving a scholarship from the Galician National Department, I completed philosophical studies at the Universities of Berlin and Leuven in Belgium. In 1906 I became a private lecturer at the University of Lvov; my first lectures, [...] in the autumn of 1906, were devoted to the algebra of logic (Łukasiewicz, *Pamiętnik*: 11).*

Łukasiewicz turned out to be one of the most outstanding philosophers of the Lvov-Warsaw School, established by the aforementioned Kazimierz Twardowski. Logic systems built by Łukasiewicz are characterized by elegance, simplicity, and clarity. His work *On Aristotle's Principle of Contradiction* significantly contributed to the intellectual development of the philosophical community and the Lvov-Warsaw School. The work caused a lively discussion around the notion of truth, the principle of contradiction, the principle of excluded middle, and indeterminism. In the work, the Lvov philosopher clearly distinguished between the principle

of contradiction in ontological, logical, and psychological sense. In addition, he proposed solutions to many logical problems, and thus outlined new problematic issues that were being resolved later. Łukasiewicz presented his idea to discover the trivalent logic. This idea was then more widely presented and justified in 1920 in the "Ruch filozoficzny" ("Philosophical Movement"), in an article titled *O logice trójwartościowej* (*On Trivalent Logic*). Probably nobody then expected that the two works would push philosophical logic as a science towards new directions. What is then the achievement of Łukasiewicz? Where is the source of his scientific genius and how did it happen that research on the bivalent logic, between what is real and what is false, would be revived?

The philosophical theses presented in the abovementioned articles changed the way of perceiving logic as a science irreversibly. Before Łukasiewicz published his works, only two logical values were accepted, in accordance with Aristotle: true and false (zero-one logical value). The philosopher from Lvov introduced the third value of possibility: neither true nor false, but only possible ($\frac{1}{2}$). On the basis of the analysis between the combinations of formal values related to truth or falsity, the Polish philosopher changed the whole previous view of logic in an extraordinary way. In analyzing the occurrences of the possibilities and outcomes necessary between the relations, Łukasiewicz concluded that there is a third logical value that is neither true nor false. The implications of this claim are extremely significant in the dispute between determinists and indeterminists who so far had only used the absolute values of truth and falsity. It means the possibility of free will and free creation and thinking not determined by the hard-line inevitability of a specific course of history, as Hegel wanted in his dialectic of history. The Lvov philosopher, already in the 1918 rector's speech, contains and justifies the objective of his discovery:

Even then, I tried to construct a non-Aristotelian logic, but in vain. Now I believe I have succeeded. My direction was indicated by the antinomies, which prove that there is a gap in the logic of Aristotle. Filling this gap led me to the

transformation of the traditional rules of logic. The study of this issue was the subject of my last lectures. I proved that apart from true and false judgments, there are also possible those to which the objective possibility corresponds as a third one in addition to being and nothingness. In this way, a trivalent logic system was created, which I described in detail last summer. This system is consistent with the logic of Aristotle and it is much richer in laws and formulas. This new logic, by introducing the concept of objective possibility, ends the previous concept of science based on necessity. Possible phenomena have no causes, although they themselves may be the beginning of a causal sequence. The act of a creative being can be free and, at the same time, it can influence the run of the world (Łukasiewicz, Z zagadnień logiki i filozofii. Pisma wybrane 1962: 86).

Łukasiewicz's concept opened wide the gates to new scientific research, such as the formation of studies on modal logics regarding the possibility of other worlds existence, as well as the so-called fuzzy logic that has been used in modern computer science and the use of artificial neural networks. The Lvov logician professes:

From the very beginning it was clear to me that only among all systems with many values, only two can have any philosophical meaning: trivalent and infinitively valuable. In the case where values other than 0 and 1 are interpreted as possible, one can only reasonably distinguish between two cases: one of them assumes that there are no differences in the probable degrees, and consequently goes into a three-valued system; or the opposite is assumed, in which case it would be the most natural assumption, as in the theory of probabilities that there is an infinite number of degrees of probability, which leads to an infinitively valuable propositional calculus. I believe that this second system is better than all others. Unfortunately, it has not yet been sufficiently researched; in particular, the relations of the infinite system to the

probability calculus are waiting for further investigation (ibid: 173).

The third achievement of Professor Łukasiewicz, but the second after an equally significant – the introduction to the concept of trivalent logic, was the introduction of a parenthesis-free notation into the language of logic. This notation of the propositional calculus consisted of rendering arguments from the classical – with parentheses – formulas into the ones which are simpler and more approachable to the modern language of computer science. According to the Lvov logician, the record of a series of implications in the form of $(p \rightarrow q) \rightarrow ((q \rightarrow r) \rightarrow (p \rightarrow r))$ can be represented by: CCpqCCqrCpr. This notation is characteristic of the contemporary language of computer science and is of significant value for the language of computer programs. This is an argument for the everyday practicality of philosophical considerations, even with its high level of abstraction, and an incentive for the reader of this article to become interested in not necessarily academic philosophy.

This scientifically important Polish notation has become the root of the so-called recursive pile¹, last, and first external storage of computer memory proposed by several researchers, such as: Turing, Bauer, and Hamblin. It was introduced for the first time in 1957. The project led to the creation of the KDF9 multi-task computer system in 1963, English Electric, which had two such sets of equipment registers. A similar concept, which is based on the reverse Polish

¹ Recursion – a function is defined by itself inside the body of the function. Recursion can be indirect – the function is called by another function called by the function itself. We can use recursion to solve problems that require processing of data and then the same processing of results. Usually, we can solve recursive problems using iterations (such solutions are usually faster than recursive equivalents). The advantage of recursive solutions is simplicity – clarity of the code – some problems have simple recursive solutions and very complex iterative solutions. Each recursive function must have a stopping criterion (stack condition) of the data state for which the function will not be called again. Otherwise it will be triggered until the stack is full (call stack / cache stack) [stack is a memory area for, among others, storing local function variables, call parameters, and the return value of the function].

notation (Reverse Polish Notation, postfix notation), is part of: Friden EC-130 calculator and its successors, many Hewlett Packard calculators, the Forth programming language, and the PostScript page description language.

During the First World War Professor Łukasiewicz moved to Warsaw, where he gave a series of lectures at the reviving Polish University of Warsaw. In 1917–1944, Łukasiewicz held various university and state positions. He began as the dean of the faculty of philosophy, to be later the rector of the University of Warsaw twice. In 1918 he was appointed the head of the Sekcja Szkolnictwa Wyższego w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (Higher Education Section in the Ministry of Religious Denominations and Public Education). Between January 1 and December 9, 1919, he was the minister (in the same department) in the government of Ignacy Paderewski. During his long academic career he received many decorations, including the Grand Cross of the Order of the Rebirth of Poland and the Hungarian Cross of the Hungarian Order of Merit. Unlike most colleagues from the Lvov-Warsaw School (including Kotarbiński, Leśniewski), he did not have left-wing views. He preferred the right side of the political scene, which is evident in the fact that, as the Minister of Education, he spoke on behalf of the Związek Ludowo-Narodowy (Popular National Union)².

Let us return, however, to the considerations of the scientific method in logic. According to Łukasiewicz, it is impossible to assign

² ZLN – was a Polish political party operating in the Second Polish Republic, associating right-wing politicians with national views (Endecja), as well as conservative and Christian Democratic views. Initially, ZLN was composed of: Wojciech Korfanty, Stanisław Grabski, Konstanty Kowalewski and Józef Teodorowicz (Polish Archbishop of Lvov of the Armenian Rite, theologian, politician).

a certain probability to a general statement based on induction because there is always a certain untested number of elements that may contain a different conclusion – indefinite induction. This means that the method of empirical sciences understood as induction is a creative threat to thought in the sense that any generalization makes further research of the subject impossible. In other words, in science it cannot be unequivocally determined that the subject of research is only such and unambiguously definite, because the very development of science would be stopped. An important element in the scientific research for the Lvov philosopher is the deductive method, which assumes the confirmation of individual conclusions with previously accepted hypothesis.

Logic is an a priori science, while psychology is an empirical science. Secondly [...] the psychological specialization in philosophy [...] inevitably leads to subjectivism, relativism, or even skepticism. [...] logic appeared to him as an objective idea, non-relativized to the subject recognizing [that] it leads to a direct knowledge of reality (Surma, 2012: 69).

Scientific consequences of discoveries in logic

Łukasiewicz precedes, in the methodology of science, Karl Raimund Popper in his hypothetico-deductive scientific method. And thus, as scientific, Łukasiewicz considers that what a wider group of scientists, specialists in a given field considers scientific. The value of one logical system in relation to other systems is determined by its usefulness (Łukasiewicz, *System logiki modalnej* 1998: 245–251) – conventionalism and instrumentalism. This means that a more scientifically promising hypothesis is the one which, although it is not confirmed by probable induction, defines a new field of research in a more revealing way. This means that the hypothesis itself may be risky or even “extreme” and unlikely, but it should be given more attention and time, because the expected scientific value of revealing – its fruitfulness – is much greater than the study of relatively well-known and probable scientific

theories. Łukasiewicz's discoveries remain without a conscious and scientific correlation with a later living another world-renowned logician, Willard Quine³. The Lvov logician, defining the concept of a judgment that each researcher uses to distinguish what is real from what is false, defines it as a possible state of prediction, which is expressed about an undetermined subject under investigation as true or false. An unspecified opinion regarding the examined object is considered true if it gives a true proposition (that is why Łukasiewicz uses "judgment" for a given theorem) for all values of its variables, while it is false if it gives a false judgment of all values, and is neither true nor false if it yields true judgments for some values and false judgments for others. The ratio of true values to all values is called by Łukasiewicz the truth-value of the indefinite proposition. Explanation on the meta level of the logical relation between the formal and material content of the scientific judgment precedes the logical and ontological concept of Quine's truth, for whom "to exist" means only to be the value of x . It should be added that real existence, according to Łukasiewicz, belongs only to logical concepts and they exist only if their existence in the past affects the present.

All concepts must be unconditionally defined on the basis of the fundamental concepts, and all other theorems unconditionally proven on the basis of axioms and with the help of directives of proof adopted in logic (Łukasiewicz, O metodę w filozofii 1998: 42).

³ For Quine, the truth does not fulfill the descriptive functions of language in relation to ontological reality, although the very concept of truth understood in this way is a convenient and useful tool. The concept of truth is only a linguistic medium, not the goal of the researcher's investigation and activity. The concept of truth understood in this way is called deflationary. According to the proponents of the deflationary theory of truth, every attempt to attribute some deeper content to this concept is only its unnecessary exaggeration and "inflation" of the concept of truth. According to Quine, the predicate of truth, that is what we say about something, is only a predicate in a logical sense, and in no case is it entitled to an ontological value, that is a function of judging that something truly exists in reality.

Regarding philosophical views, Łukasiewicz is a Platonist. The statement is imperative as Platonist rather discovers the existing reality, not so much by creating, but by revealing models, logical relations between things in the surrounding reality. Drawing attention to some convergence of method and style between the Lvov-Warsaw School, to which he genetically belonged after Kazimierz Twardowski, and the Vienna Circle (*Wiener-Kreis*⁴), he criticized it for a kind of conventionalism, the rejection of entire metaphysics and an attempt to transform material problems into language problems. According to Łukasiewicz, logic, in spite of its abstractness, as science is connected with reality more than any other science. Logic is designed to study relationships existing in the real world and is only limited to its adaption to the studied aspects of the world. He writes:

whenever I work even with the least significant logic problem, for example when I am looking for the shortest axiom of the propositional calculus, I always have the impression that I am facing a powerful, most coherent and the most resilient structure. I feel this structure as if it were a material, tangible object made of the hardest metal, a hundred times stronger than steel and concrete. I cannot change anything in it. I do not create anything of my own will, but thanks to my intense work I discover more and more new details in it and I come to unshakable and eternal truths (Łukasiewicz, Z zagadnień logiki i filozofii. Pisma wybrane 1961: 249).

Appreciating the scientific theory and the experience of really existing concepts and making a postulate of scientific accuracy,

⁴ Representatives of the Vienna Circle were propagating a program of a fight with metaphysics, postulates of empiricism, physicalism, the unity of science, and above all, limiting philosophy to the analysis of the language of science.

Łukasiewicz believed that “any return to Aristotle, to Leibniz, to Kant⁵ will not only be of benefit, but will also cause damage” (Łukasiewicz, *O metodę w filozofii*, 1998: 5). When the axiomatic method, constructed and based on clear and explicit general concepts, later referred to as the primary notions of the scientific theory, and based on the obvious and true general judgments constituting its axioms, is applied to the practical application of philosophy, it will be possible to start and continue exploratory scientific research. Inventiveness is an indispensable element of science. Science does not exist without the freedom and the possibility to search for new theories by putting more fruitful and later tested hypotheses. It means rejecting all kinds of determinism. It is possible only on the assumption that freedom is divergent from determinism. Such an understanding of science means correcting the axiomatic system in the event of inconsistency between the axiom and the original concept taken from experience. Undoubtedly, the decisive instance determining what is and what is not scientific or what lies in the research field of science is a wider group of specialists, researchers in a given field of science. For Łukasiewicz, intuition is a criterion for the selection of axioms of scientific philosophy, which are then to be verified by the consistency of the results provided by this philosophy with the results of an experiment (Surma, 2012: 57). According to the contemporary Kraków methodologist, Jan Woleński, Łukasiewicz's

⁵ Immanuel Kant made a coup in the philosophy of cognition – it was called a Copernican Revolution in philosophy. According to Kant, the subject shapes the object in its cognition according to specific categories and the idea of the Subject, God, and the World. For the Königsberg philosopher, the existence of an object is conditioned by the subject. Kant's predecessors, on the other hand, believed that experience makes it possible to create the concept of a thing and to adjudicate about it in a justified way. Kant reversed the role, stating that these concepts make it possible to experience things as existing in terms of time and space. This is called Great Guilt of Kant and his “Copernican Revolution”. Immanuel Kant became the author of bringing modern philosophy to the path of subjectivism and skepticism through the adoption of the so-called subjective horizon of thinking, in which reality is to fit the category and transcendental cognitive conditions of man in the form of time and space of the learning subject.

intuition has a heuristic – revealing – character (Woleński, 1985: 74). Thus the Lvov philosopher, without denying metaphysics, accepted the existence of issues that go far beyond the structure of logical analysis. Adopted and defined axioms on the one hand and unique, even single, facts occurring in reality on the other, define the boundaries of the research space not only for logic, but also for the broadly understood natural sciences. Therefore, Łukasiewicz did not agree with the postulates of the Vienna Circle, according to which all claims and postulates about the spatial and temporal structure of the scientific environment, referred to as “*Wiener Kreis*”, were reduced to the logical syntax of the language (e.g. early thought of Ludwik Wittgenstein⁶). In the opinion of the Lvov philosopher in this way of research, logic uses only and exclusively analytical sentences which, however, are decidable, but in comparison with synthetic sentences do not introduce new elements to the practical application of the logical rules of the scientific method in the subject of the sentence. Synthetic judgments based on the conducted experience refer to reality as such, represent this reality, possess substantive and objective character, and do not only point to purely formal and linguistic analysis and relations. Thus, Łukasiewicz not only represented the type of science open to the internal analysis of the hitherto achievements of science, but also saw the chances

⁶ Ludwig Wittgenstein, an Austrian philosopher dealing primarily with issues of language and logic, also addressed key issues for the philosophy of mind and mathematics. His first important work – the *Logico-Philosophical Treatise* – is considered his most important work. The treaty was written with great care for the clarity of conciseness and accuracy of the statement. Wittgenstein also visited Dublin after the Second World War. Wittgenstein spent two years of his life writing in Dublin, and these were indeed one of the most productive years of his life, because at the time he wrote many of his most influential works, including *Philosophical Investigations*. From November 1948 to the summer of 1949, he lived in a small, modest room at the Ross Hotel, now known as the Ashling Hotel. Interestingly, he visited Ireland and Dublin for a short time, and the first visit took place in 1934. He got to know the city well, walking around Pheonix Park, and sometimes in winter writing on the windowsill in the palm house of the botanical garden in Dublin – Glasnevin. On the stairs of the palm house on which he sat there is a plaque commemorating him, compare: Wall R. *Wittgenstein in Ireland*, London 2001.

and possibilities of research works related to boldly announced hypotheses, which did not necessarily have to be reasonably based in the achievements of science:

whoever wants to learn the research method of empirical sciences and become creative in the field of these sciences, he should work on himself in three directions. He should develop his senses, learning perceive and observe facts, because facts are the starting point and test of theory; he should develop his feelings, because in the context of a rich inner life the new and fertile thought will soon be born; he should develop his mind, because he must draw consequences from his creative ideas through reasoning and combine them with facts (Łukasiewicz, „Ruch Filozoficzny” 1912: 17–18).

An important correction for the interpretation of Łukasiewicz's views is a deep conviction that logic must be extensional, that it is a science about calculus, not about language or psychological judgments. The value of at least trivalent logical truth is the subject of logic, which is not a science about sentences, is not a science about judgments in the psychological sense, nor is it a science of contents indicated by sentences. This “razor” was aimed at establishing logic as independent science as opposed to psychology, grammar, or ontology. The above basis for the considerations of the Lvov philosopher became all the more valuable because it not only cleared the field for purely logical research, but also enabled the definition of multi-valued logics and made it a fertile science in the further study that continued after the death of the philosopher.

The most important source of methodological requirements posed to philosophy is, according to Łukasiewicz, logic [...]. Łukasiewicz aimed to refine philosophy and make it scientific by formulating methodological postulates that it must respect (Surma, 2012: 50).

Logic examines whether these correlates, which are the subject of its study, are general or specific, negative or affirmative, and it looks for the links between the truth and the falsity of these

correlates. Removing the influence of psychologism on logic as a science consists first of all in defining the subject of logic and psychology, and secondly on defining the scientific method that these two scientific disciplines incorporate. It should be noted at the very beginning of the explanation that the problem with psychology is associated with its beginnings in the 19th century.

The deep sources of Łukasiewicz's antipsychology combine with neoscholastic cognitive realism, whose origins are associated with the philosophy of Aristotle and Saint Thomas (Surma, 2012: 68).

Psychology as a science disconnected from philosophy was to be independent science *par excellence*. Its roots come from experience, observation, and interpretation of phenomena. Psychology searched for its scientific method to become a natural science, and thus gained hope for its own method from other branches of science, including logic. To make logic clean of the buildup of psychologism (during this period there was a strong interaction and mutual “scientific exchange” between psychology and other sciences), according to the Lvov logician, it is necessary to create and develop a clear language used by logic (postulate of the Lvov-Warsaw School). He postulated the cleansing of logic of *psychological and empiricist weeds that suppress its real development* (Łukasiewicz, *Logika a psychologia* 1961: 65).

Determining what psychology is, will allow to eliminate what psychology is not in logic as an independent science. Then logic purified of psychologism will be able to perform a well-understood and proper function. In view of the abovementioned scientific method, the form of the language of expression that this method uses becomes even more crucial. Łukasiewicz states *that logic is neither a science about the laws of thinking nor about any object, but only an instrument of legitimate reasoning based on real premises* (Łukasiewicz, *O intuicjonistycznym rachunku zdań* 1961: 261–27).

One of the equally important postulates of scientific methodology in logic is to create an unambiguous, coherent, easily

understood, and precise language of logic that would be an efficient tool for further research work within science.

The future scientific philosophy must begin its construction from the very beginning, from foundations. To start from the foundations, it means to complete first a review of philosophical issues and choose from them only those which can be formulated in an understandable way (Łukasiewicz, Logika i metafizyka 1998: 271).

The advantage of this language is that it is not intended to be associated with any current philosophical school and thus its objectivity will be more useful in the development of logic and mathematics. It is not difficult to guess that the Polish notation, written in the form of a parentheses-free notation proposed by Łukasiewicz, meets this goal and has so far pursued practical goals in the field of modern computer science.

The truth, according to Łukasiewicz, is not the sole purpose of science, but, in addition to this important idea, another goal is to build syntheses that meet the needs of the human intellect, directly or indirectly. It is an expression of practical understanding of science, which must refer to application in a specific reality.

Logic along with mathematics could be compared to a intricate net, which we cast into immeasurable depth of phenomena to haul from it pearls of scientific synthesis (Łukasiewicz, O nauce 1915: XXXVI).

On the basis of his previous research, Łukasiewicz came to the conviction that truth and falsity belong only to individual sentences that specifically describe a given situation in reality and speak about facts. On the other hand, general sentences, which are the result of reduction and express a certain generalization about reality, do not qualify either as true or false. However, the advantage of general sentences is that as a product of the intellect they become a lever enabling the progress of science in order to find new solutions and apply them in practice.

Logic is an a priori science. Its claims are true by the definitions and certainties given by reason, not experience. This science is the field of pure intellectual creativity (Łukasiewicz, O twórczości w nauce 1998: 73).

The research method understood in this way is called the induction method, which determines hypotheses and theories based on a limited number of collected facts and research data. According to the Lvov logician, scientific theories that are developed, often replacing the previous less accurate research models, are not just a product of the intellect. The elements of an alogic structure, such as feelings, contribute to their creation, development, and practical use. Is this an argument for the theory that there is emotional intelligence? Did not advocates of this theory of emotional intelligence derive their inspiration from strict science, which logic is? Probably the art of coping with stress and the ability to control emotions combined with the power to adapt and to understand oneself for many scientists serves to develop their research work in a rather specific and often individualized academic environment.

The general sentences mentioned above, the so-called generalizations, do not speak about all designata existing in reality. General sentences make predictions, or hypothetically state, that this and that in such and such conditions lead to this and that event whose effects are determined by the hypothesis. It makes science a network of well-tested and only predictable hypotheses. This means that the hypothesis can be logically tested, and its implementation may surprise one with a different, even partially, solution than given by the original hypothesis. This means that the dispute between determinism, that is a philosophical view that every event is determined by some specific cause (e.g. that the laws of nature are unchangeable and eternal) and indeterminism, that is a philosophical view according to which the relationship between the effect and its cause is not strict and assumes the existence of a case, a random event, is still valid. The above scientific justification in the light of the momentous philosophical dispute results in the revival of the debate on the existence of human free will and his free choice.

It seems that Łukasiewicz rejected epistemological determinism understood as the determination of future events related to the knowledge of any subject about them. Determinism in terms of Łukasiewicz is also burdened with a clearly negative ethical evaluation, which results from opposing it with a free and creative act (Surma, 2012: 93).

Consequently, the scientific dispute over the type of applied scientific method particularly influences and justifies the dispute about the vision, the concept of man. The existence of free will justifies on religious grounds the negation of the concept of predestination. On the other hand, the negation of free will justifies the existence of unchangeable laws governing both man and the world, rationalizing the predestination to achieve a certain inevitable goal. In the rector's speech, Łukasiewicz recognized *that ex definitione determinism denies freedom of will: the very notion of determinism contains a view that does not recognize freedom of will* (Łukasiewicz, *O determinizmie* 1961).

Both views adopted in their extreme variations are incompatible with common sense regarded as a source of morality.

Probable phenomena have no causes, although they can be the beginning of a number of causes. The act of the creative element can be free and can affect the course of the world (Łukasiewicz, O walce duchowej 1998: 40).

The best solution to this methodological dispute between the inevitable and the random, accidental, and uncertain is that we do not know how it really is. Only probabilistically, the effect of a given cause can be predicted to a point to a greater or smaller degree.

As far as I know, no one has ever formulated a purely objective theory of probability. It seems impossible to reconcile it with two universally recognized principles: the principle of causality and the principle of the excluded middle. On the basis of the first principle, we assume that everything in the world happens out of necessity. There is, therefore, no room for probabilities (Łukasiewicz, Podstawy logiczne rachunku prawdopodobieństwa 1961: 92).

Logically, determinism is a notion not more justified than indeterminism, which is why putting the problem as such makes every person active and capable of hoping to improve his or her existence. Among the possibilities that await us, we can choose the better and avoid the worse. We can in a way shape the future of the world according to our intentions (Łukasiewicz, O determinizmie 1961: 126).

Łukasiewicz's views are rightly expressed by Professor Jan Woleński.

Łukasiewicz's words about the insolubility of the issue of the truthfulness of multi-valued systems do not mean that one of them is not true. Łukasiewicz may have doubted the possibility of proving the truth of one of the logics, he could also recognize that the concept of truth does not apply to logic at all. [...] later in his career, he was able to advocate a position called "local pluralism", proclaiming the truth of various logic systems in various ontological areas (Woleński, 1985: 56).

Especially for a scientist who, when examining a specific fragment of reality, does this to either discover the previously paradoxically existing unchangeable laws of nature, or formulate them as the first, for example with the language of mathematics. If the omniscient man existed in the world, he could not, according to Łukasiewicz:

conclude on the basis of natural laws that tomorrow there will or will not be naval battle, if it is not conditioned at the very moment; he could not say whether such a battle took place or not in the past, if its effects have not lasted until today. Then the naval battle passes into the "land of probabilities", and not because we know nothing about it, but because this is the structure of the world (Łukasiewicz, Geneza logiki trójwartościowej 1998: 245).

Philosophy, according to the professor, stopped its development or went down the wrong path. It did not come, like other positive

sciences, to establish and accept common truths, moreover, it did not even get the exact wording of its issues. Łukasiewicz saw the reasons for these difficulties in the absence of a scientific method. He thought that even the greatest philosophers, like Kant, who did not know the scientific method, often based their systems on erroneous logical theories. The source of psychological interpretations of logic were, according to the Lvov professor, the external similarities of expressions denoting different concepts occurring in psychology and in logic, for example the word "judgment" in psychology meant belief, or psychological act; in logic "judgment" meant objective correlates of psychic acts, i.e. the facts that something is like that and not other. Łukasiewicz's student Tadeusz Kotarbiński believes that freedom ends where [...] the truth begins (Kotarbiński, 1957: 124). Kotarbiński, like Jan Łukasiewicz, combines freedom with creativity, with Łukasiewicz emphasizing more

the creative nature of all scientific activity, while Kotarbiński indicates the possibility of creating truth as a condition of freedom (Surma, 2012: 96).

This is in harmony with Łukasiewicz's views on free human creativity and the paradox of determinism:

We must recognize the obvious principles and their theorems [...] In this [deterministically] understood world, there is no place for a creative act, not resulting from law, but from a spontaneous impulse. And impulses are subject to laws (Łukasiewicz, O walce duchowej 1998: 39).

Let us return, however, to the classic philosophical question: "what is truth?" This is the judgment in accordance with the existing reality, as Saint Thomas wanted, that the truth is the accordance, the adequacy of things and the intellect. Undoubtedly, the question about the concept of truth in the thought of Jan Łukasiewicz is justified. Is truth only a symbol which does not have a deeper, metaphysical meaning? Does the concept of truth assume a sense that is the driving force and strength of both searching for it and discovering the answer how it really is? Certainly, the concept of truth is found in

the formal sense of the word in a sentence that is *par excellence* true on the basis of its own logical construction – tautology.

The concept of truth is so important to the Lvov philosopher, that it is already at the very beginning a source and, at the same time, the goal of his efforts to make logic clean of everything that obscures the logic truth. This removal of curtains covering the brightness of logical research can only be done when logic is free from psychologism, which concerns the acceptance of psychological facts, internal beliefs of the researcher of science, for whom the laws of logic are the same as the laws of psychology. Then, ontologism should be restored in the logic to recognize that no object can possess and lack the same quality at the same time, as well as a logical clarity that two judgments, one of which attributes a characteristic to the object and refuses one way, cannot be true at the same time.

The prerequisite for the usefulness of concepts for science is, according to Łukasiewicz, their consistency. This condition is also a sufficient condition for ideal concepts [...] unambiguous and consistent with reality, and therefore scientific (Surma, 2012: 51).

An important argument against psychologism, which misunderstood has become the unfortunate cause of the presence of psychology in logic, is that logic is about the conditions of correct thinking, so thinking is a psychological activity, but this does not result in logic, as a science, being part of psychology or psychology it is the foundation of logic.

Issues of psychological nature connected with thinking are subject to completely different methods of research than those that logic applies (Łukasiewicz, Elementy logiki matematycznej 1929: 13).

Interestingly, the very formulation of the principle of contradiction to distinguish and clean logic from science is troublesome. Without this principle logical truth, ability, even in such obvious conformity as tautology, cannot exist.

Gödel's theorem⁷ indicates the incompleteness of logic systems and the inability to prove their noncontradiction with their own means, which in a sense define the boundaries of their logic knowledge and thereby weaken Łukasiewicz's belief in the possibility of introducing a scientific philosophy based on a strict axiomatic and deductive method (Surma, 2012: 56).

The question arises whether the demonstration of contradictions defines the conditions for the trueness of logical sentences, or is it that the principle of contradiction reveals the lack of previously present logic and thus the logic truth. A properly understood metaphysics indicates what really exists:

it deals with objects in the sense that also Twardowski gave to this idea: the object is something that one can present, that is something rather than nothing. Łukasiewicz understands the object in a similar way as the scholastics understood ens – not only what exists, but what could only exist, and even what cannot exist, and can only be presented (Surma, 2012: 51).

Arrival to Dublin

Łukasiewicz spent the occupation with his wife Regina Barwińska in Warsaw. Despite the difficult financial situation during World War 2, he remained in Warsaw until 1944. During the whole time, he also lectured on logic at the underground University of Warsaw. He left the capital on July 17, fearing the approaching

⁷ Another outstanding Austrian logician and mathematician, author of theorems in the field of mathematical logic, co-author of one of the axioms of set theory. The most-known Gödel mathematical achievements include theorems on incompleteness and noncontradiction of deductive theories, which include the arithmetic of natural numbers. Gödel's results are among the greatest achievements of mathematics in the 20th century.

Soviet army. Thanks to the help of many German friends who did not share the opinion of their leader about Polish scientists, he tried to hide in Switzerland. In justified fear of his life and repressions by the advancing Red Army in August 1944, he decided to leave Poland and go to Switzerland. In order to obtain a Swiss entry visa, he used the offer of help from his German friends – scientists who made it possible for his family to travel in the direction of Switzerland. Unfortunately, the failed attempt on Hitler made on July 20, 1944 by Claus von Stauffenberg caused the closing of the border with Switzerland. This meant that he and his wife had to stay within the boundaries of the dying Third Reich. In Hembsen, they were liberated by American soldiers in April 1945. Soon after, Łukasiewicz established contact with Polish soldiers who were prisoners of war in Dössel and whom he taught logic in a makeshift Polish school in the former camp for Polish prisoners of war. Łukasiewicz, due to his political past, views, and knowledge about the situation in Poland, decided not to return to the different Poland after the war. Professor Łukasiewicz accepted an invitation to lecture at the Royal Irish Academy in Dublin. On March 4, 1946, he arrived in Dublin, greeted by the Minister of Foreign Affairs, and the Taoiseach – Prime Minister of the Irish Government of Éamon de Valera. In the autumn of 1946, he was appointed Professor of Logic at the Royal Irish Academy, where he lectured until 1953. The Irish authorities offered Łukasiewicz lecturing on mathematical logic at the University of Dublin.

Professor Jan Łukasiewicz died on February 13, 1956 in Dublin. He was buried in the southern Dublin cemetery of Mount Jerome (grave 495 in the A8 quarters). The issues presented in this text are only a fraction of Łukasiewicz's scientific output including, among others, his own metaphysical system and a rich collection of works in the field of logic. In Poland, he is a rather unknown figure. Łukasiewicz's works have been translated into many languages, including Japanese. In 1996, the world of science appreciated the achievements of the Polish logician and named an asteroid after him: Łukasiewicz 27114, belonging to the outer part of the main asteroid belt.

Today, on a Dublin tourist route, one can notice a plaque commemorating the stay of Professor Jan Łukasiewicz in Dublin. In the house at Fitzwilliam Square 57 in Dublin, there is a plaque with the inscription: To the Great Polish Philosopher – Jan Łukasiewicz, who lived here from 1946 to 1956.

Full translation of the article on page 117.

References

- Gajak-Toczek M. (2010) *Męskie gimnazja państwowe we Lwowie w latach 1772–1914*, ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA LITTERARIA POLONICA 13.
- Kotarbiński T. (1957) *Zagadnienia istnienia przyszłości*, [in:] Kotarbiński T., *Wybór pism*, v. 1, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1912) *O potrzebie założenia instytutu metodologicznego*, „Ruch Filozoficzny”, v. 2.
- Łukasiewicz J. (1929) *Elementy logiki matematycznej*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *O determinizmie*, [in:] Łukasiewicz J., *Z zagadnień logiki i filozofii*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *Podstawy logiczne rachunku prawdopodobieństwa*, [in:] Łukasiewicz J., *Z zagadnień logiki i filozofii*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *Logika a psychologia*, [in:] Łukasiewicz J., *Z zagadnień logiki i filozofii*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *O intuicjonistycznym rachunku zdań*, [in:] Łukasiewicz J., *Z zagadnień logiki i filozofii*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *Z zagadnień logiki i filozofii. Pisma wybrane*, red. J. Słupecki, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *Geneza logiki trójwartościowej*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *O metodę w filozofii*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *O twórczości w nauce*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *O walce duchowej*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.

- Łukasiewicz J. (1998) *System logiki modalnej*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (2013) *Pamiętnik*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1915) *O nauce*, [in:] Łukasiewicz J., *Poradnik dla samouków*, Warszawa.
- Surma P. (2012) *Poglądy filozoficzne Jana Łukasiewicza a logiki wielowartościowe*, Warszawa.
- Wall R. (2001) *Wittgenstein in Ireland*, London.
- Woleński J. (1985) *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*, Warszawa.
- Zawojska T. (2008) *Dzieje filozofii jako poszukiwanie prawdy*, [in:] Wojciecha Dzieduszyckiego *koncepcja historii filozofii*, „Człowiek w Kulturze”, v. 20.

POLISH LANGUAGE SECTION

Samanta STOCHLA

Polish Social and Cultural Association

Harcerka musi działać. Rozmowa z dr Janiną Lyons

Janina Lyons – lekarz medycyny z wykształcenia, działaczka polonijna z wyboru i harcerka z powołania. Jej marzenia od dawna wykraczają poza sprawy prywatne. Bardzo chce, by remont dolnej kondygnacji Domu Polskiego został jak najszybciej ukończony. Jest z nim związana od czasów, kiedy był tylko marzeniem grupki Polaków mieszkających w Irlandii. Była przy jego zakupie, remontach i jest mu oddana całym sercem. Współzałożycielka Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, Ogniska Polskiego i Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego.

Samanta Stochla: Janeczko, urodziłaś się w Izraelu, ale w Twojej biografii pojawiają się również Indie i Lwów. Co znaczą dla ciebie te miejsca?

Janina Lyons: Urodziłam się w Palestynie. Wtedy to jeszcze nie był Izrael. W Tel Awiwie. Lwów to oczywiście mój rodzinny dom. To miasto, które darzę wielką miłością. Moja rodzina pochodzi ze Lwowa. Jeszcze parę osób tam żyje: moja kuzynka Alina, która jest o dziesięć lat starsza, jej syn z żoną i jej wnuczka. Ona teraz jest we Lwowie i studiuje medycynę. U nas wszyscy studiują medycynę. Syn kuzynki jest teraz w Polsce, we Wrocławiu. Tradycyjnie. Nie wiem, czy wiesz, ale ludzie ze Lwowa byli przenoszani głównie do Wrocławia.

S.S.: Przyznam szczerze, że nie wiedziałam...

J.L.: Lwów jest naszym rodzinnym miastem. Stąd moja rodzina została wywieziona na Syberię. Przychodzili w nocy z NKWD i zabierali. Moja mama należała do dużej rodziny. Osiem osób tam było. Zabierali ich po kolei. Moją mamę oczywiście też, ciocię Jankę, wujka Stacha... Wujek Alek był na Łotwie w tym czasie i tam był internowany. Jego córka Basia żyje teraz w Ameryce. Moi rodzice osobno byli wywiezieni w tych wagonach. Później przyszła amnestia. Stalin się zgodził na wypuszczenie żołnierzy. Wypuścił też ludność cywilną pod warunkiem, że przyłączy się do armii polskiej. To były przede wszystkim kobiety i dzieci. W pewnym momencie, jeszcze gdzieś w Rosji nastąpił podział ludności cywilnej. Niektórzy zostali przewiezieni do Indii, niektórzy do Afryki, jeszcze inni do Palestyny. Moja ciocia Janka była cały czas przy mojej babci Juli w tym transporcie. Ich wysłali do Indii. Luda Jakutowicz opowiadała mi o tym. Ona przyłączyła się do mojej rodziny, bo jej mama była gdzie indziej, a ona sama była w sierocińcu. Moja babcia Julia i ciotka Janka powiedziały, że Luda jest członkiem ich rodziny. Zabrali wszystkich do Indii, ponieważ Indie były pod protektorem Wielkiej Brytanii. Były dwa lub trzy miejsca docelowe, ale ludzi głównie wysyłali do miejscowości Kolhapur-Valivade. Tam zamieszkało około 5 tysięcy osób [Polaków – przyp. red.]. Hindusi byli dla nich bardzo dobrzy. Odwiedziliśmy Valivade z Seanem, moim mężem. Moja babcia zmarła w obozie i widzieliśmy jej grób. Najmłodsi z obozu w Valivade jeszcze żyją. Spotykają się co dwa lata, a tacy jak ja, też się dołączają.

S.S.: Czyli, jeśli dobrze zrozumiałam, to część ludzi poszła do Indii, a Ty do Palestyny?

J.L.: Tak, ja z rodzicami poszłam do Palestyny. Ja (śmiech)... tak naprawdę, to ja jeszcze nie urodziłam się. Dopiero później, w szpitalu w Rehovot. To jest 20 km od Tel Avivu.

S.S.: Teraz żyjesz i mieszkasz w Irlandii, Twój mąż jest Irlandczykiem, a Ty posługujesz się przepiękną polszczyzną. Jak to się stało, że tak dobrze mówisz po polsku? Jestem pełna podziwu dla Ciebie.

J.L.: W Palestynie mówiłam podobno po hebrajsku bardzo biegle, ale nic nie pamiętam. Miałam trzy lata, kiedy wyjechalśmy. Wszyscy byli przetransportowani do Anglii lub do innych miejsc w świecie. W Anglii byłam w szkole internatowej dla dzieci polskich uchodźców. To była bardzo dobra szkoła. Tam uczyli polskiego, historii i wszystkiego, co trzeba. Nauczyciele byli Polakami. Wyszłam z tej szkoły w wieku jedenastu lat z bardzo silnym polskim akcentem. Później byłam w szkole angielskiej, od jedenastego roku życia, aż do matury. Jednak zawsze należałam do harcerstwa polskiego, chodziłam do sobotniej szkoły, zdałam małą i dużą maturę z języka polskiego. Język polski był również całusięki czas w domu. Moje córki też mówią po polsku. One się uczyły ode mnie i od Uli Scheunert oraz prowadziły potoczne rozmowy z moją mamą.

S.S.: A Twoje wnuki mówią po polsku?

J.L.: Wnuki nie. Staram się, ale nie mam czasu i okazji, a ich mamy są zajęte. Pracują. Mąż Aliny postawił na język irlandzki. Dzieci mówią po irlandzku i chodzą do irlandzkich szkół. Natomiast dzieci Wandy są we Francji, mówią po francusku oraz koniecznie po angielsku, by mogły się z nami porozumieć. W efekcie oni się koncentrują na innych językach. Wydaje mi się, że straciliśmy ten moment, który jest dobry na rozpoczęcie nauki języka polskiego. Jeszcze tutaj mogłabym się z nimi umawiać. Wnuki mówią, że ze mną mogłyby się uczyć. Ja im chciałam sprawić nauczycielkę, a oni chcą uczyć się tylko z babcią... a babcia nie jest dobrą nauczycielką ... Bo wiesz... ja nie jestem od uczenia. Ula Scheunert była bardzo dobrą nauczycielką. Ona nauczyłaby ich naprawdę wiele. Moje córki zdały małą maturę z języka polskiego swego czasu. Taką naszą angielską wersję. To jest inny poziom. To nie jest ten polski, który byłby w Polsce. Dużej matury już nie zdawały.

S.S.: Jak to się stało, że znalazłaś się tutaj w Irlandii?

J.L.: Zacznę od tego, że w 1947 roku została powołana w Londynie fundacja, pod nazwą VERITAS FOUNDATION, która zajęła się przede wszystkim pomocą dla studentów oraz kandydatów na studia, ułatwiając drogę do studiów na wyższych uczelniach w Irlandii, Hiszpanii i Holandii. Oni podjęli się również prowadzenia domów studenckich w Londynie i Corku. Jednocześnie fundacja pomogła utworzyć w Londynie tygodnik „Życie” i stworzyła Katolicki Ośrodek Wydawniczy. Dzięki tej fundacji ja dostałam się tutaj na studia, na medycynę. W Anglii było dość trudno. Irlandia była bardzo otwarta na Polaków, którzy po wojnie zostali w Wielkiej Brytanii, skończyli szkoły i nie mieli jeszcze studiów. To byli młodzi ludzie. Irlandia „otworzyła drzwi” i Polacy mogli tutaj przyjeżdżać na studia w ramach programu The Committee for the Education of Poles in Great Britain. Polacy byli na uniwersytetach w Corku, Galway, dużo było ich w Dublinie, szczególnie w Trinity College, ale też w UCD. Słyszałam o tym od mojej koleżanki, bardzo dobrej przyjaciółki z harcerstwa Bożeny Laskiewicz, która została później laryngologiem. Ona już jest na emeryturze. (...) Jest teraz bardzo znana w Polsce, bo wysyłała tam pomoc medyczną (Medical Aid for Poland) przez bardzo długi czas i wciąż to kontynuuje. To się zaczęło jeszcze przed „Solidarnością”. Bożena była tutaj przede mną. Poradziła mi, co mam zrobić. Trzeba było napisać do VERITAS-u. Był tam taki profesor Jelonek i do niego trzeba było złożyć podanie. Zadzwoiłam i umówiłam się na spotkanie. To był chyba wrzesień, a semestr rozpoczynał się w październiku. Zapytał, jakie mam zdane egzaminy. Wszystko mu przedstawiłam. „Dobrze – mówi – proszę poczekać, zobaczymy, gdzie się jeszcze znajdą miejsca w Irlandii”. No i za tydzień, może dwa, zadzwonił, powiedział, że jest dla mnie miejsce. Z Bożeną wspólnie mieszkaliśmy przez cztery lata tutaj. Cały czas się przyjaźnimy od tamtej pory. Fajnie, no nie? (śmiejch)...

S.S.: Niesamowite...

J.L.: Po wojnie na samym Trinity College było kilkadziesiąt osób. Janek Kamiński mógłby Ci o tym dużo opowiedzieć... Kiedy ja przyjechałam, to była już tylko garstka polskich studentów. Na końcu

byłam tylko ja, bo Bożena rok przede mną skończyła studia. Byłam tą ostatnią Polką, która na tej zasadzie dostała się na studia. Miałam szczęście.

S.S.: Janeczko, kiedy o Tobie myślę, to od razu kojarzę Cię z harcerstwem. Jakie było miejsce tej organizacji w Twoim życiu?

J.L.: Harcerstwo wychowało mnie. Jestem wdzięczna harcerstwu za to. Uważam, że było wspaniałe. Było w dobrym czasie w moim życiu. Po wojnie w Londynie, za moich młodych lat, było znacznie skromniej. Nie było tego wszystkiego, co mamy teraz. Było trochę polskich zespołów, ale ja nie przyłączyłam się do żadnego z nich. Harcerstwo wypełniło moje życie całkowicie. Są ludzie, którzy rodzą się do harcerstwa i ja jestem jednym z nich. Wiesz, tam wszystko było. Prowadziłaś zastęp, miałaś przyjaciół, uczyłaś się śpiewać, zdobywałaś różne sprawności. To niesamowicie wyrabia charakter. Uczyłaś się żyć dobrze. Miałyśmy wspaniałe instruktorki. Jedna jeszcze żyje. Ma 91 lat, moja instruktorka-przyjaciółka Danka Pniewska. Na jej 90. urodziny byliśmy wszyscy w Białowieży, by to uczcić. Harcerstwo było czymś wielkim i dalej jest. Moje przyjaźnie są z harcerstwa.

S.S.: Dalej jeździsz na jakieś zbiórki?

J.L.: Cha! Cha! Na zbiórki nie, ale jak jadę do Anglii, to się spotykam głównie z moimi przyjaciółkami z harcerstwa. Tak naprawdę to z moimi przyjaciółmi, bo było dużo małżeństw harcerskich. Bożeny siostra też wyszła za mąż za harcerza. Ja byłam drużką na ich ślubie razem z Bożeną.

S.S.: Mówisz o tej Bożenie, z którą mieszkałaś w Irlandii?

J.L.: Tak, dokładnie. Bożena Laskiewicz jest bardzo znana w Polsce, bo wysyłała tam pomoc medyczną (Medical Aid for Poland) przez długi czas i wciąż to kontynuuje. To się zaczęło przed „Solidarnością”. Teraz dostaje różne odznaczenia, również od papieża. Jej tato był bardzo słynnym laryngologiem.

29 Sept. 1979. The Pope meets Poles at the residence of the Apostolic Nuncio on Navan Rd. in Dublin (photo courtesy of Janina Lyons)

29 Sept. 1979. Polish children in expectation to greet the Pope John Paul II during his visit to Ireland. On the right side are Wanda and Alina Lyons holding the Waterford Glass paperweight they presented to the Pope on behalf of the Polish Community in Ireland (photo courtesy of Janina Lyons)

S.S.: Dom Polski, on kojarzy mi się przede wszystkim z Tobą i Krysią Pycińską-Taylor? Jak to się stało, że istnieje i służy nam, Polakom?

J.L.: Bożena i ja urządzaliśmy spotkania polonijne od studenckich czasów. Wiesz, harcerki muszą działać. Robiliśmy takie spotkania okolicznościowe. Janek Kamiński się czasem dołączył. Robiliśmy je w różnych miejscach. Kiedy przyjechał tu Klaus Cieszyński, Polak, jezuita to mieliśmy też msze święte. On wtedy jeszcze był studentem. Szukał Polaków i wyobraź sobie, wziął książkę telefoniczną i przez całą „przeszedł”, szukając polskich nazwisk. Dzwonił do ludzi. W ten sposób zespolił Polaków. Zaczęliśmy spotykać się w Milltown Park, gdzie jest dom jezuicki. Tam działaliśmy. Raz był „3 maja”, innym razem „11 listopada”. Klaus organizował wspólną wigilię i inne rzeczy. On później wyjechał do Zambii, ale był tu jeszcze, gdy Karol Wojtyła został papieżem. Jako jedyny ksiądz polskiego pochodzenia był zaproszony do irlandzkiej telewizji. Klaus opowiadał o tym, jak wspaniałym człowiekiem i Polakiem był Jan Paweł II, który potrafił mówić do najmniejszej osoby i do najmądrzejszej, miał ogromną wiedzę i był otwarty na ludzi. Klaus bardzo chwalił papieża. Gdy okazało się, że Jan Paweł II ma odwiedzić Irlandię, zorganizowaliśmy się w Towarzystwo Irlandzko-Polskie. Jeszcze nie było Domu Polskiego, ani nic takiego...

S.S.: Który to był rok?

J.L.: Papież przyjechał tutaj jesienią 1979 roku. Były wielkie przygotowania, a Irlandia stanęła na wysokości zadania. My Polacy, wciąż spotykaliśmy się w Milltown Park. Gdy papież przyjechał, to miał specjalną audiencję z nami. Moje córki dały mu wtedy prezent. To był kryształ z Waterford zrobiony na kształt papieskiej tiary. Na to spotkanie trzeba było mieć specjalne zaproszenie z fotografią. To się odbyło w naszym domu. Przyjechali ludzie, których nie znailiśmy...

S.S.: Janeczko, kiedy mówisz w „naszym domu”, masz na myśli Twój dom?

J.L.: Tak. Przez mój dom przeszło 400 osób. Wszyscy musieli pokazać swoje zaproszenia. Musieli udowodnić, że są Polakami, by je dostać. Przeróżni ludzie wyciągali ze swoich archiwów informacje o polskich korzeniach. W Phoenix Parku podczas spotkania z papieżem mieliśmy osobny sektor. Wszyscy byli upchani, a ponieważ nas, Polaków, było znacznie mniej, to w naszym sektorze było dość luźno. Wciągnęliśmy do niego naszych przyjaciół Irlandczyków. To było wspaniałe... Ale wracając do Domu Polskiego, to ileś lat później przyjechał pan Zbigniew Skutnicki. On właściwie zgłosił się do Andrzeja Zakrzewskiego, który był architektem. My już w międzyczasie jako IPS [Towarzystwo Irlandzko-Polskie – przyp. red.] szukaliśmy domu, myśleliśmy o tym, a nawet oglądaliśmy domy. Nie wiedzieliśmy jednak, w jaki sposób go kupimy. Myśleliśmy, że może złożą się Ci, którzy mają pieniądze. Tak po tysiąc, po dwa tysiące... Z tego uzbiera się kwota, za którą kupimy dom. Wyglądało to dość ambitnie, bo nie było aż tylu ludzi z takimi pieniędzmi. Wtedy zadzwonił do mnie Andrzej i mówi: „Wydaje się, że mam bardzo dobrą wiadomość i będzie Dom Polski. Przyjechał Zbigniew Skutnicki z Londynu. On jest wykonawcą testamentu pani Wandy Petroneli Brown”. Chciałam tu dodać, że Wanda Petronela Brown miała być na spotkaniu z Ojcem Świętym, ale zachorowała. Nawet mam fotografię jej zgłoszenia. Bardzo szybko potem zmarła. Pan Skutnicki był jednym z wykonawców testamentu. Było jeszcze dwóch, ale to był jedyny Polak. Chciał, by Wanda Petronela Brown zostawiła część pieniędzy dla POSKu w Londynie. Okazało się, że za przeniesienie pieniędzy z jednego kraju do drugiego trzeba zapłacić 50% podatku. Wtedy on na gwałt zaczął szukać jakiejś polskiej organizacji. Znalazł IPS. Zaczęło się szukanie domu. Adwokatem był Niall O’Neil z firmy męża pani Wandy Petroneli, z Naas. Ten adwokat znalazł dla nas dom. Tak znaleźliśmy się na Fitzwilliam Place. To on – podkreślam to usilnie i absolutnie – Niall O’Neill powiedział, że teraz tworzymy spółkę, która się będzie nazywać Polish Social and Cultural Association. Do tej spółki wszedł cały zarząd IPS – tak jak stał. To było coś zupełnie innego niż IPS. Irish Polish Society istniało dalej, a to

była nowa spółka, która miała zarządzać domem. I tak już zostało. Później stworzyliśmy organizację o nazwie Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny dla tych Polaków, co zaczęli napływać dużymi falami do Irlandii. Chcieliśmy mieć grupę, gdzie można było rozmawiać po polsku i jednocześnie zmieniliśmy nazwę spółki na Ognisko Polskie. To tak pięknie brzmi... Ognisko Polskie zarządza domem i zespala wszystkie organizacje pracujące w Domu Polskim. Dom kupiliśmy w 1986 roku. Andrzej Zakrzewski, ten architekt, był odpowiedzialny za remont. Dom kosztował 140 tysięcy euro. Na remont wzięliśmy pożyczkę. Kosztował 60 tysięcy euro. To wszystko brzmi bardzo mało, ale w tamtych realiach, 30 lat temu, to była bardzo duża kwota. Od tego czasu jakoś trwamy...

S.S.: I dzięki Bogu (śmiej). Janeczko mam wrażenie, że w Domu Polskim wszystkim się zajmowałaś: od przesadzania kwiatków, przez malowanie, „latanie” po sufitach i piwnicach, sprzątanie czy załatwianie różnych napraw i dokumentów... Prowadziłaś sprawy księgowe, byłaś skarbnikiem, sekretarzem... Czy jest coś, czego tu nie robiłaś ?

J.L.: Trzeba przygotować program imprez i działalności POSK. Mnie bardzo zależy na tym programie. Dom nie może istnieć i nie powinien istnieć, jeśli nie ma szerokiego programu imprez. Tym się martwię. To jest coś, co mogą zrobić inni. Jestem bardzo praktyczną osobą. Wolę pójść, załatwić coś, niż myśleć artystycznie. Uważam jednak, że to jest bardzo ważne.

S.S.: To dlatego tak naciskasz na ten roczny plan imprez?

J.L.: No właśnie. Z jednej strony bardzo lubię sytuację w stylu: „Jest 3 maja. 3 maja już za tydzień, co zrobimy...?” (śmiej). Z drugiej strony roczny plan jest bardzo ważny.

S.S.: Zapewne są ludzie, bez których ten dom nie istniałby. Gdybyś miała wymienić osoby ważne dla historii Domu Polskiego, kto by to był?

J.L.: Oj, bardzo dużo jest takich osób. Tych ludzi trzeba podzielić na dwie kategorie. Osoby, które były jeszcze zanim była mowa

o Domu Polskim, a przyczyniły się do jego powstania, oraz osoby, które miały ścisły związek ze zdobyciem i utrzymaniem tego domu. Do tej pierwszej grupy należy ks. Klaus Cieszyński, który zebrał Polaków i stworzył z nich pierwszą wspólnotę. Później mieliśmy kapelana, Irlandczyka ks. Dermota MacNeice, który pomagał nam

w każdej sytuacji. Gdy wybuchł stan wojenny, nasza grupa Polaków i Irlandczyków protestowała pod ambasadą radziecką, bo polskiej nie było. Podczas stanu wojennego Irlandzko-Polskie Towarzystwo wysłało 20 kontenerów z darami i lekami dla potrzebujących do Szczecina na ręce ks. Ireneusza Antkowiaka. W tym czasie dużo było pomocy od Polaków, Irlandczyków, organizacji, szkół itp., która szła z Irlandii do Polski. Były koncerty, przedstawienia i wystawy obrazów. Opisałam to szczegółowo, ale po angielsku w „Solidarity: A retrospective”¹.

26 Aug. 1983. Mgr Ireneusz Antkowiak, Director of the Charitable Commission of Episcopate of Poland in Dublin with Dr Janina Lyons, Chairperson of the Irish Polish Society (photo reprinted from the Catholic paper 'Universe', courtesy of Janina Lyons)

Ci drudzy to oczywiście Wanda Petronela Brown i wykonawca jej testamentu Zbigniew Skutnicki (z żoną Lilą) z Anglii. On nas dosłownie wyszukał i załatwił wszelkie sprawy legalne przez firmę męża Pani Wandy John Barry Brown. Nasz kochany wieloletni prezes Henryk Lebioda (zm. w 2002 r.), lotnik podczas II wojny światowej,

¹ Oryginalny tekst odczytu zamieszczono na stronie 158.

June 1982. National Children's Day celebration in Dublin [note the 'Solidarity' and 'Irish Polish Society' banners – ed.] (photo courtesy of Janina Lyons)

June 1982. National Children's Day celebration in Dublin (photo courtesy of Janina Lyons)

inżynier, mający wiele talentów i serca dla każdego człowieka. Maciej Smoleński, muzyk i również nasz prezes, Andrzej Zakrzewski, architekt, który wyremontował Dom Polski. Zarząd w tamtym czasie to Maura Culligan, Nancy Byrne, Una Ward, Grzegorz Jarocki, Urszula Scheunert i ja.

S.S.: Kogo Dom Polski gościł w swoich progach?

J.L.: Oj, żebym ja pamiętała... Prymasa Józefa Glempa gościliśmy. Przyszedł razem z prymasem Irlandii kardynałem Tomaszem O’Fiaich. Byli różni artyści, jak na przykład Andrzej Jabłoński, pianista. Zapraszaliśmy go również do nas zawsze, kiedy grał koncert w National Concert Hall. Spotkanie z Adamem Hanuszkiewiczem

31 Oct. 2001. Adam Hanuszkiewicz in the Polish House (photo courtesy of Janina Lyons)

wszyscy zapamiętaliśmy, bo mieliśmy go na parę dni. Krysia Pycińska-Taylor, Basia Szustkiewicz i ja oprowadzałyśmy go po mieście. Razem z żoną zatrzymali się w „Condradzie”. To był niesamowity człowiek, z dużym humorem. Wszystkie kobiety siedziały na jego kolanach. Widziałas to zdjęcie, czy jeszcze nie? Muszę Ci kiedyś pokazać... On cudownie grał. Był naprawdę wspaniały. Był jeszcze Kolberger, Kwiatkowska, Dymna. Polska akurat weszła do Unii i była piękna msza św. z tej okazji. Jeszcze Krzysio Romanowski żył i wraz z żoną Marysią przygotowali część programu. Anna Dymna bardzo pięknie śpiewała i mówiła. W każdym razie była pełna sala. Było wspaniale. W Domu Polskim mieliśmy dużo gości, tylko ja nie pamiętam ich wszystkich. Było dużo historyków.

To wiesz, bo to już za twoich czasów. Nie było tutaj pana Kwaśniewskiego, ale była jego żona Jolanta. Cimoszewicz był. Byli ludzie z „różnych półek”.

S.S.: Panią Danutę Wałęsę pamiętam, bo pomagałam przy tym wydarzeniu.

J.L.: Pani Wałęsowa była dość niedawno. Dużo się działo... Krysia ma lepszą pamięć niż ja pod tym względem, jej zapytaj. Ja sama chętnie sobie przypomnę. To był jedyny Dom Polski. Nie było innych organizacji, więc my gościliśmy dużo osób. Teraz gości zapraszają różne stowarzyszenia, ale wtedy wszystkie wydarzenia odbywały się w naszym domu.

S.S.: A propos Domu Polskiego, teraz robimy, co możemy, aby wyremontować dolną kondygnację. Dlaczego tak ważne jest, by ten dom funkcjonował jak najlepiej i jak najdłużej?

J.L.: To jest wciąż jedyny Dom Polski. Niezależny Dom Polski. To jest bardzo ważne. Oprócz tego, że kupiono go nam z pieniędzy pochodzących ze spadku pani Wandy Petroneli Brown, to właściwie całusiutki czas my pracujemy nad tym, by ten dom był. Uważam, że powinien być otwarty w miarę możliwości na inne organizacje. I tak jest. Dom jest w centrum Dublina, to też jest bardzo ważne. Utrzymaliśmy go przez trzydzieści lat. Teraz możemy pozwolić sobie na remont. To wszystko jest bardzo pozytywne. Jak przyszłość będzie wyglądała, tego nie wiemy. Mamy nadzieję, że ten dom będzie rozwijał się i służył Polakom.

S.S.: Janeczko, jaka jest różnica między Polonią teraz a tą, która była wcześniej?

J.L.: Różnice są wielkie, bo to są inni ludzie. My byliśmy Polonią polityczną. Nie chcieliśmy tutaj być. Naprawdę. My, zwłaszcza ci, którzy są urodzeni poza Polską. Marzyliśmy, a zwłaszcza nasi rodzice marzyli, o powrocie do Polski. Byliśmy wychowani w tym duchu. Moja szkoła ukształtowała nas bardzo patriotycznie. Cały czas żyliśmy Polską. Wtedy nawet nie można było tam jechać. Pierwszy raz pojechałam do Polski w 1964 roku. Drugi raz z koleżankami w 1965

roku. Tam miałyśmy wielki zaszczyt spotkać się z druhną Olgą Drachonowską-Małkowską, żoną założyciela skautingu w Polsce w roku 1911 i pierwszą drużynową żeńskiej drużyny skautowej. Mieszkała w Zakopanem. Nocowałyśmy u niej... Obecnie Polonia jest bardziej zróżnicowana, bo jest więcej ludzi. Ta Polonia bardzo się zmienia. Są osoby, które żyją patriotyzmem i Polską. Jednocześnie wydaje się, że dużo ludzi przyjechało dla zarobku. Dla lepszego bytu z nadzieją, że może kiedyś wróćą do Polski. Niektórzy tutaj już się ustawili i już widzą swoją przyszłość. Irlandia nie jest taka zła. Mnie bardzo serdecznie przywitała i wydaje mi się, że często chętnie wita Polaków.

S.S.: O czym prywatnie marzy Janina Lyons?

J.L.: Marzy ...? Prywatnie ...? O czym ja marzę ...? Muszę przyznać, że w tej chwili moje marzenie nie jest takie prywatne. Ja bardzo, bardzo, bardzo bym chciała, żeby ten remont był skończony w tym roku. Daję słowo. To jest jedna z najważniejszych moich myśli. Pry-

Sept. 2017. Volunteers of the Polish House cleaning the lower floor for the renovation. Janina Lyons standing first in line (photo courtesy of POSK)

watnie... Wiesz, coraz mniej ma się tych marzeń z wiekiem... Chcę zawsze mieć dobry kontakt z rodziną, chcę mieć kontakt z wnukami, gdy one dorosną, z Polską... Chcę do Lwowa pojechać. Chcę, by wszystko po prostu grało.

„Harcerka musi działać” – rozmowa z dr Janiną Lyons

Janina Lyons – lekarz medycyny z wykształcenia, działaczka polonijna z wyboru i harcerka z powołania. Urodziła się w Tel Awiwie w 1944 r. w Palestynie (obecnie Izrael). To tutaj dotarła jej rodzina wraz z armią generała Andersa po wywiezieniu ze Lwowa w głąb Rosji. W 1945 r. po śmierci ojca dotarła z matką do obozu przejściowego w Faiford koło Cirencester w Anglii a następnie do Londynu. Tam rozpoczęła naukę w polskiej szkole w Stevenage, a następnie w gimnazjum angielskim na Hammersmith. Zdała małą i dużą maturę z języka polskiego. Do harcerstwa wstąpiła, mając 14 lat i wciąż działa w jego szeregach. Dzięki Veritas Foundation, w ramach programu The Committee for the Education of Poles in Great Britain, dostała się na studia w Irlandii. Wybrała medycynę. W Dublinie również poznała swojego męża Seana.

Była współzałożycielem Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Po zakupie Domu Polskiego przy 20 Fitzwilliam Place współtworzyła również spółkę zarządzającą tym domem Polish Social and Cultural Association (obecnie Ognisko Polskie CLG) oraz polonijną organizację o nazwie Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny. Jest czynnym działaczem polonijnym. Organizowała między innymi kontyngenty z pomocą dla Polski w czasach stanu wojennego, przygotowywała spotkanie Polonii z papieżem Janem Pawłem II i współtworzyła życie kulturalne Polaków na obczyźnie. Od samego początku jest zaangażowana w powstanie, funkcjonowanie i remont Domu Polskiego.

Rozmowa zarejestrowana 24 lutego 2017 r. w kawiarni na Talbot Str. w Dublinie

Summary in English

‘The girl-guide must act’ – an interview with Dr Janina Lyons

Janina Lyons – a general practitioner by education, a Polish community activist by choice, for whom guiding was a true vocation. She was born in Tel Aviv, Palestine (currently Israel), in 1944. This is the place which her

family and General Anders' army reached after deportation from Lviv to the depths of Russia. In 1945 after her father's death she and her mother reached a transitory camp in Faiford near Cirencester, England, and then London. There she attended a Polish school in Stevenage, and then an English secondary school in Hammersmith. She passed school-leaving exams in Polish. She entered guiding at the age of 14 and has been actively involved in it ever since. Thanks to the Veritas Foundation, as part of a programme called The Committee for the Education of Poles in Great Britain, she was admitted to a university in Ireland. She chose medicine as a field of study. While in Dublin she also met Sean, her future husband.

She was a co-founder of the Irish Polish Society. After the purchase of the Polish House (*Dom Polski*) at Fitzwilliam Place No 20, she also co-founded the Ognisko Polskie, which managed the House, and a Polish community organization known as the Polish Social and Cultural Association. She is a Polish community activist. She has organized, inter alia, aid for Poland during the martial law; she prepared a meeting of the Polish community with John Paul II, and participated in the cultural life of Poles abroad. From the very beginning she has been engaged in the creation, functioning and renovation of the Polish House.

Izabela JANKOWSKA-PROCHOT

The National Police Headquarters in Warsaw

Pokrzywdzony w irlandzkim prawie brehonów. Refleksja historyczno-prawna

Abstrakt: Przedmiotem analizy w niniejszym artykule są przyjęte rozwiązania w celtyckim prawie brehonów dotyczące pozycji i uprawnień pokrzywdzonego. Tytułem wprowadzenia w powyższą problematykę w dwóch pierwszych podrozdziałach autorka scharakteryzowała źródła systemu prawa brehonów oraz działalność kodyfikacyjną tej grupy zawodowej. W kolejnym dokonano analizy wybranych środków karnoprocesowych, ze szczególnym uwzględnieniem zajęcia mienia sprawcy, wypłaty odszkodowania za czyny popełnione przez dzieci oraz osoby nieletnie pozostające pod pieczęcią zastępczą oraz rekompensaty za uszkodzenie ciała i rozstrój zdrowia. Pracę zamykają wnioski końcowe stanowiące rekapitulację przedstawionych rozważań.

Słowa kluczowe: pokrzywdzony, prawo brehonów, grzywna, rekompensata, środki karnoprocesowe, Irlandia, celtowie.

Wprowadzenie

Obowiązujący współcześnie w Irlandii system prawa preceden-sowego przez wieki uchodził za sztuczny i narzucony wyłącznie w celu demontażu zakorzenionych we wcześniejszej historii celtyckich instytucji formalnych. W konsekwencji Irlandczycy przez bardzo długi czas dążyli do usunięcia spuścizny „brytyjskiego okupanta” w dziedzinie obowiązującego prawa (Ginnel, 1993: 10; Konarski, 2001: 19 i nn). Staraniom tym sprzyjał świetnie rozwinięty, samoistny i autonomiczny system prawa brehonów, który wywarł

szczególny wpływ na ukształtowanie się kulturalnego i duchowego oblicza tego kraju.

Jednak w miarę upływu czasu narodowe tradycje jurydyczne podlegały coraz to dalej idącym modyfikacjom, a ostatecznie niemal całkowitym ich zastąpieniu przez normy angielskie i brytyjskie. Recepcja objęła niemal cały system legislacyjny i była o tyle zadziwiająca, że po przeszło 800 latach niebytu państwowego Irlandia odzyskała niepodległość i mogła samodzielnie kształtować swój porządek prawny. Niezależnie od tego transfer myśli prawnej w XX wieku pogłębiał się, a proces zanikania różnic między kulturami legislacyjnymi zaszedł tak daleko, że ich dostrzeżenie wymaga niejednokrotnie przeprowadzenia pogłębionej analizy komparystycznej (por. Chapter 4. *Criminal Justice (Theft and Fraud Offences) Act* oraz Part I *Forgery and Counterfeiting Act* 1981).

W metodologii opracowania przyjęto metodę historyczną, która pozwoliła na zbadanie pochodzenia i ewolucji norm prawa karnego w społeczeństwie celtyckim. Wykorzystano przy tym również metodę dogmatyczną uzupełnioną o analizę kilku opisanych wyroków arbitrażowych brehonów. Dodatkowo autorka posłużyła się też metodą selekcjonowania, porządkowania oraz opracowania materiału prawnego, na podstawie którego opierane były rozstrzygnięcia dotyczące praw przysługujących pokrzywdzonym.

Źródła systemu prawa brehonów

Współcześnie istnieje wiele wątpliwości, kiedy powstało prawo *brehonów*. Główną przeszkodą w prowadzonych pracach badawczych w dalszym ciągu pozostaje nie tylko mocno ograniczony dostęp do materiałów archiwalnych, ale także brak źródeł historycznych z okresu staroceltyckiego. Ich stosunkowo niewielka liczba była konsekwencją lęku Iryjczyków przed zapisywaniem wiedzy o rytuałach, wierzeniach czy obowiązujących prawach. Dlatego też, pomimo powszechnej znajomości pisma ogamicznego, regulacje te nie istniały w formie spisanej, lecz rozwijały się i upowszechniały się w sposób pozaintencjonalny jako normy społeczne czy porady przekazywane werbalnie. Osobnym problemem był też fakt, że

w efekcie angielskiej hegemonii na Wyspie posiadanie dokumentów napisanych po irlandzku było przestępstwem. Dlatego też wiele z nich było głęboko skrywanych lub niszczonych. Nie należy również zapominać o niechlubnej działalności angielskich żołnierzy, którzy z upodobaniem palili dzieła, które z uwagi na swój celtycki rodowód uznawane były za nieprawomyślne (Duggan, 2013: 6, 7, 32 i nn.).

Sytuacja uległa zmianie dopiero w 1700 r., kiedy to Edward Lhuyd, wybitny uczony walijskiego pochodzenia wyruszył w podróż po kraju. Wówczas udało mu się odnaleźć około 30 pergaminowych rękopisów, w których były spisane najważniejsze regulacje prawa brehonów. Stały się one częścią tzw. *Chandos Collection* oraz *Annals of Multifernan* (Harrave 1842: 144 oraz *Tracts Relating to Ireland*. Vol. II, Dublin MDCCCXLIII: 96-97). W tym samym czasie dziełami tymi zainteresowali się także Szkot, sir John Seabright oraz Anglik Charles Vallancey, którzy przybyli do irlandzkiego Cork z misją wojсковą. Dzięki wyjątkowym zdolnościom lingwistycznym pułkownik Vallancey błyskawicznie opanował język gaelicki, a w 1782 r. za zgodą swego przełożonego uzyskał stały dostęp do oryginałów i możliwość ich przetłumaczenia. Gdy uświadomił sobie znaczenie owych rękopisów dla irlandzkiej historii i tradycji, niezwłocznie napisał list do sir Edmunda Burke'a. Ten zaś dzięki wsparciu markiza Rockinghama już rok później przekazał je do biblioteki Trinity College w Dublinie. Tam też pozostały niezauważone niemal przez 70 lat, albowiem jedynym autorem który odwoływał się do ich istnienia był irlandzki naukowiec Edward O'Reilly (E. O'Reilly, Dublin 1825: 141 oraz *Ancient Institutes of Ireland*, Dublin 1924).

Wreszcie w 1852 r. została powołana specjalna komisja, która miała sprawować nadzór nad transkrypcją i translacją tych źródeł. Zadanie to zostało powierzone dwóm wybitnym celtologom, profesorowi Eugene'owi O'Curry'emu oraz doktorowi Johnowi O'Donovanowi. Po ich śmierci prace kontynuowali doktorzy Aleksander Ritchey oraz Robert Atkinson. Ich efektem było wydrukowanie łącznie pięciu tomów zawierających 50 tekstów prawnych z zakresu m.in.: prawa medycznego, zobowiązań, deliktów, ochrony środowiska, a nawet sportowego. Wszystkie one zostały opatrzone szczegółowymi notami wyjaśniającymi i komentarzami annotatorów.

Należy w tym miejscu zauważyć, że zamieszczone we wspomnianych wyżej tomach traktaty prawnicze pochodzą z różnych okresów historycznych. Do najstarszych z nich należą m.in. komentarze Św. Patryka jak i mocno krytyczne wywody walijskiego duchownego Giraldusa Cambrensis (Cambrensis, 2000; Klingen, 1997). Natomiast późniejsze, szesnasto- i siedemnastowieczne zapiski kronikarskie pochodzą w większości z tradycji ustnej nie zaś źródeł pisanych, ich autorzy natomiast nie byli bezpośrednimi uczestnikami trwających procesów.

Działalność kodyfikacyjna brehonów oraz ich status w społeczeństwie iryjskim

Przez pojęcie brehonów w społeczeństwie gaelickim początkowo rozumiano grupę „biegłych w prawie” lub też „strażników – interpretatorów prawa”, którzy przejęli swą zawodową sukcesję po pogańskich poprzednikach, czyli druidach. Z czasem zaś sami stawali się samodzielными mediatorami w sporach, doradcami monarchów oraz adwokatami, którzy za opłatą świadczyli swe usługi. (Furtas, 2015: 99; Płachecki, 2010: 212; Kelly, 1988: 19 i nn). Ich legendarnym insygnium był bogato zdobiony, wykonany zazwyczaj ze złota lub brązu naszyjnik *torques*. On też zgodnie ze staroceltykimi wierzeniami miał się zacisnąć na szyi kłamiącego prawnika i w ten sposób doprowadzić go do śmierci. Natomiast według innej iryjskiej legendy na obliczu kłamiącego brehona miała się pojawić krwawa wybroczyna, stygmatyzująca go w ten sposób do końca życia (Hennessy, 2010: 78).

Z uwagi na długotrwały, kosztowny i mocno skomplikowany proces nauki w zawodzie tym często występowało zjawisko sukcesji nazwisk (Kelly, 1988: 17). Zdobywanie wykształcenia sprowadzało się do pobierania nauk w jednej z kilku renomowanych szkół prawniczych. Do najśłynniejszych rodów prawniczych w starożytnej Irlandii należeli m.in.: MacAodhagáin, MacFhlannchadha czy Ua Deoráin. Konieczne było też uczenie się na pamięć ogromnych partii materiału. Po uzyskaniu wiedzy teoretycznej młody adept prawa był uczony jego stosowania w praktyce. W wyimaginowanej sytuacji

wykreowanej przez nauczycieli odgrywał poruczoną mu rolę. Ostatecznie też to skuteczność i umiejętności praktyczne, nie zaś wielość lat nauki spędzonych w szkolnych ławach decydowały o wysokości pobieranego wynagrodzenia.

Mimo braku obiektywnych i w pełni weryfikowalnych informacji na temat dokładnej daty narodzin systemu prawa brehonów, diachroniczna analiza językowa takich języków indoeuropejskich jak celtycki, walijski czy szkocki wskazuje, że było to najpewniej około 1000 lat przed naszą erą (Kelly, 1988: 17). Niezależnie od powyższego ich spisaniem zajęli się dopiero chrześcijańscy duchowni i juryści. Normatywnym wyrazem ich aktywności stały się też głębokie przeobrażenia obowiązującego podówczas systemu prawnego. Przeprowadzone one zostały przez dziewięcioosobowe, powołane z inicjatywy samego św. Patryka Zgromadzenie Kodyfikacyjne. W jego skład poza irlandzkim patronem wchodził także biskupi, brehoni oraz tzw. wysocy królowie (irl. *Ard – Ri na hÉireann*) a wśród nich sam legendarny Leaghire (Matthews, 2002: 51).

Jednym z najistotniejszych obszarów, w zakresie których dokonywano zmian była zgodność z chrześcijańską wizją świata, drugim uchylenie przestarzałych i niepasujących do zmieniających się warunków życia regulacji. Zmieniony stan prawny znalazł odzwierciedlenie w księdze *Senchus Mor* zwanej także Wielką Księgą Irlandzkiego Prawa (ang. *Great Book of Irish Law*). Warto przy tym wspomnieć, że w poszczególnych plemionach (irl. *tuath*) obowiązywały też wynikające z lokalnej specyfiki dokumentów prawa miejscowego. Ich tworzeniem zajmował się mający wysoką pozycję brehon królewski (irl. *brithem rig*).

W początkowym okresie prawo brehonów było zbiorem praw kazuistycznych zwerbalizowanych w formie przykładów konkretnych i możliwych do popełnienia deliktów, nie zaś wypracowanych i uniwersalnych reguł postępowania. Wyrażał się więc w poszukiwaniu norm prawnych adekwatnych do ściśle określonej, faktycznie istniejącej sprawy. Zazwyczaj też nie ustanawiał nowych rozstrzygnięć legislacyjnych, a jedynie zbierał te już istniejące.

Stąd też mnogość regulacji przewidzianych na rozmaite sytuacje życiowe (Tokarczyk, 2008: 131). Po usunięciu spuścizny pogań-

skiej i w następstwie procesów chrystianizacyjnych staroceltyckie przepisy prawne zostały skodyfikowane oraz uzupełnione o rozstrzygnięcia z zakresu prawa kanonicznego i procesowego. Część z nich została spisana w formie utworów poetyckich lub skryptów zawierających streszczenie najobszerniejszych kazusów (Duggan, 2013: 32-40).

Pozostałe były podzielone ze względu na rodzaj regulowanych stosunków społecznych i obejmowały m.in.: prawo umów (irl. – *Dí Astud Chor*); prawo medyczne (irl. – *Bretha Dein Chécht*); pszczerlarstwa (irl. – *Bechbretha*) czy pozycję społeczną poszczególnych członków (irl. – *Críth Gablach* oraz *Uraicecht Becc*). Cennym źródłem na temat prawa procesowego był tekst nieznanego autorstwa zatytułowany „Jak wiele sądów istnieje w prawie irlandzkim?” (*Cis lir cenela airechta dochusin la Féniu?* <https://bill.celt.dias.ie/>). W nim opisano zasady wszczynania postępowania sądowego, środków odwoławczych czy składania dowodów. Zawierał przy tym regulacje dotyczące zwoływania cyklicznych i oficjalnych (irl. *óenach*) oraz okazjonalnych i mniej sformalizowanych (irl. *Airecht*) zgromadzeń sędziów i innych dostojników. W miarę upływu czasu coraz wyraźniej zarysowywała się też prawotwórcza rola precedensu, czyli tworzenia się norm prawnych na podstawie rozstrzygnięć wynikających z wcześniejszych wyroków. Egzemplifikacją tego zjawiska może być wykreowanie prejudykatu z zakresu naruszenia prawa autorskiego już w VI wieku. Jego sprawcą był znany irlandzki intelektualista św. Colmcille, zwany także św. Kolumbą, który przywłaszczył sobie autorstwo przetłumaczenia Biblii na łacinę, choć w rzeczywistości dokonał tego mnich Finian. Rzeczywisty autor postanowił dochodzić swoich roszczeń prawnych przed wysokim trybunałem, w którym poza trzema brehonami królewskimi zasiadał także Wysoki Król Irlandii, *Diarmait*. Zgodnie z treścią dość specyficznej i strywalizowanej metaforyki zawartej w sentencji wyroku, wedle której tak jak „(...) każdą krowa ma cielaka, tak i każda książka swoją kopię” racja została przyznana powodowi, pozwany zaś został zobowiązany do zwrócenia zarówno kopii, jak i oryginału dzieła (Higgins: 6).

Co ciekawe, funkcjonujący ponad 3000 lat system prawa brehon był praktycznie samowystarczalny i ukierunkowany nie tyle na

dokonanie odwetu na sprawcy, co naprawienie wyrządzonej szkody. Służyć temu miał system wypłaty grzywien, które poza oczywistą funkcją penalną miały realizować formę kompensacyjną. Dodatkowym elementem gwarancyjnym był system poręczeń zabezpieczających nie tylko zapłatę wierzytelności, ale i wykonanie umów. Każda więc osoba uznana przez brehona za winną określonego czynu była zobowiązana do zapłaty określonej rekompensaty na rzecz pokrzywdzonego. Wysokość zadośćuczynienia była uzależniona zarówno od rangi sprawcy, jak i ofiary i wyrażona w tzw. cenie honoru.

Pokrzywdzony w prawie brehonów i wybrane środki karnoprosesowe

Mimo iż w traktatach prawnych brehonów brak był wyrażonej *expressis verbis* definicji legalnej pokrzywdzonego, to jednak należy uznać, że jej zakres przedmiotowy wynikał z przepisów częściowych i dotyczył osoby, której dobro prawne takie jak zdrowie, mienie czy dobre imię zostało naruszone. Co istotne i znamienne nie musiał być spełniony wymóg bezpośredniości naruszenia lub zagrożenia dobra prawnego. Status pokrzywdzonego mógł być więc przyznany także krewnym czy osobom najbliższym ofiary, którzy w następstwie wyrządzonego jej czynu doświadczyli cierpień psychicznych lub fizycznych.

Gwoli jasności wyводу musimy więc podkreślić, że staroceltyski zakres podmiotowy tego pojęcia był znacznie szerszy niż współcześnie wyrażony np. w polskim kodeksie postępowania karnego (art. 49 § 1 k.p.k) i miał charakter mieszany. Łączył bowiem w sobie również cechy poszkodowanego w rozumieniu dzisiejszego kodeksu cywilnego. W konsekwencji pokrzywdzonym mógł być każdy podmiot, którego prawa zostały naruszone lub zagrożone nie tylko w efekcie deliktu, ale także niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania (Henessy, 2010: 83; O'Connor, Morris, Dunlop, 2013: 50 i nn.).

Z uwagi na model skargowy procesu oraz proceduralną rolę sądu skład orzekający był zazwyczaj bierny i poza wydawaniem wyroku oraz czuwaniem nad przebiegiem rozprawy zachowywał

daleko idącą powściągliwość. Pokrzywdzony natomiast był podmiotem czynnym i przysługiwało mu przy tym wiele uprawnień procesowych. Obejmowały one m.in.: prawo inicjowania sprawy, prowadzenia śledztwa, składania wniosków dowodowych, zadawania pytań świadkom, samodzielnego wnoszenia oskarżenia i żądania jego ukarania czy uczestnictwa w całości prowadzonego przez brehonów postępowania. Proces był ustny, jawny i bezpośredni, orzekane zaś kary miały charakter zadośćuczynienia materialnego (Ginnel, 1993: 26-28 i 39).

Niemniej pamiętać przy tym należy, że system prawa brehon nie opierał się na zasadzie równości wobec prawa, a społeczny status poszczególnych członków był mocno zhierarchizowany. Miarą pozycji społecznej konkretnej osoby była tzw. cena honoru (irl. *lóg nenech*) dosłownie tłumaczona jako „cena twarzy” i to od jej wysokości uzależnione były wielkość zadośćuczynienia, rodzaje kary oraz wiarygodność przeprowadzonego postępowania dowodowego. *In alia verba* im wyższa była „cena honoru” pokrzywdzonego, tym wyższa kara i obowiązek materialnego zadośćuczynienia ciążyła na sprawcy czynu. Wyższa była też wartość dowodowa przysięgi czy deklaracji złożonej przez osobę posiadającą wysoki status społeczny. Mając na względzie powyższe, zakazane było zawieranie umów, których wysokość przewyższałaby cenę honoru, choć jednego z kontrahentów, bez uprzedniego poręczenia przez kogoś bardziej wpływowego.

Zabezpieczenie wykonania orzeczenia na mieniu oskarżonego przez pokrzywdzonego

Jedną z powszechniejszych sankcji za wystąpienie nieuzasadnionej zwłoki w spłacie grzywny lub niedopełnieniu obowiązku jej odpracowania było prawo do formalnego, tymczasowego zajęcia majątku rzeczowego zobowiązanego (irl. *Athgabál*). Proces ustalania jego poszczególnych składników i ich wartości był uregulowany w tzw. klauzulach (irl. *Clásail*) i uzależniony od popełnionego deliktu. Naruszenie tych regulacji lub bezprawne zabezpieczenie majątkowe było surowo penalizowane i to niezależnie od tego, czy było

ono skutkiem działania w błędzie, niedbalstwa czy też celowego działania (Hennessy, 2010: 89).

Czynnością poprzedzającą postępowanie zabezpieczające było skierowanie przez pokrzywdzonego oficjalnego wezwania do uregulowania zobowiązania, a w przypadku braku odpowiedzi ustne zawiadomienie, że nie wolno mu rozporządzać, obciążać ani odbierać świadczeń przysługujących z tego zajętego mienia. Okres poprzedzający planowaną konfiskatę mógł być wykorzystany do wyznaczenia zastawu w zakresie zabezpieczenia majątkowego lub zainicjowania arbitrażu. Jeżeli zobowiązany nie dokonał żadnej z tych czynności, to pokrzywdzony mógł legalnie zastosować ten środek przymusu procesowego.

W dobrym tonie było jednak, by zajęcie bydła lub stada zwierząt hodowlanych innych niż krowy poprzedzało trzykrotne rzućnię kamieniem w ich stronę (Higgins: 11). Następnie pokrzywdzony, któremu zazwyczaj towarzyszył również pełnomocnik czuwający na prawidłowym zabezpieczeniu majątkowym, umieszczał zwierzęta zobowiązanego w schronisku. W dalszej kolejności informował go o fakcie zajęcia bydła. To zabezpieczenie majątkowe nie prowadziło do utraty prawa własności mienia, ale do ograniczenia swobody dysponowania nim. Dlatego też zwierzęta te były tak długo przetrzymywane przez pokrzywdzonego (w majątku własnym lub schronisku), aż zobowiązany wykonał karę grzywny, środków karnych lub naprawił szkodę. W przypadku zajęcia mienia, którego wartość okazywała się być niższa niż zaciągnięte zobowiązanie lub grzywna, pokrzywdzony mógł ponownie zastosować tę samą procedurę. W celu zabezpieczenia spłaty wierzytelności zobowiązany mógł też wskazać inne zabezpieczenie rzeczowe (tzw. zastaw zwykły) przy jednoczesnym złożeniu uroczystej obietnicy, że spłaci należność. W przypadku niewywiązania się z umowy przedmiot lub zwierzę obciążone zastawem było zaliczone na poczet zabezpieczonej wierzytelności. Natomiast w sytuacji zaspokojenia roszczenia zastaw wygasał.

Istotne jest, że tego typu zabezpieczenia majątkowe mogły być stosowane przez ludzi o tożsamej pozycji społecznej. Zdolność do czynności prawnych osób spoza rodów i bezrolnych była znacząco ograniczona. Brak poręczenia ze strony innych osób skutkowało

w tym wypadku nie tylko niemożnością zaciągnięcia zobowiązania, ale również wynajęcia pełnomocnika. Poręcznie miało też istotną rolę w przypadku, gdy transakcji dokonywały osoby pochodzące z różnych królestw, wówczas bowiem istnienie zobowiązania musiała poręczyć osoba należąca do tego samego plemienia (irl. *tuath*) co wierzyciel.

W sytuacji, gdy cena honoru pokrzywdzonego był niższa niż zobowiązanego, zmuszony był do przeprowadzenia pod drzwiami jego domu postu. Okres jego trwania był ściśle uzależniony od terminu spłaty należności. Skuteczność tego typu działań była bardzo wysoka. Jak podkreśla bowiem F. Kelly, spektakl, w którym ów mniej zamożny pokrzywdzony widowiskowo przesiadywał pod drzwiami wpływowego pana i wbrew oficjalnym zakazom rozpaczliwie zawodził jak źle został potraktowany wzbudzał ogromne zainteresowanie pozostałych członków plemienia. Chcąc więc uniknąć niepotrzebnej sensacji, dłużnik zazwyczaj niezwłocznie regulował zobowiązanie lub też decydował się na poddanie arbitrażowi brehona, który wydawał wyrok i obciążał kosztami postępowania stronę przegraną. (Kelly, 1988: 94). Pokreślenia wymaga także fakt, że w trakcie przeprowadzanego przez pokrzywdzonego postu do jego zachowania zobowiązany był także sam dłużnik. Jedzenie przy poszczącym oznaczało nie tylko uznanie długu, ale zgodę na wypłacenie jego dwukrotności.

Zobowiązany pozbawiony prawa własności, na którym ciążył dług mógł być skazany na karę wygnania, zaś obowiązek uregulowania należności spoczywał na najbliższych krewnych.

Odszkodowania za szkody wyrządzone przez dzieci

W prawie brehonów przesłanką niezbędną do uzyskania pełnej zdolności do czynności prawnych przez osoby wolne był wiek. Związany był on także z możliwością zawarcia małżeństwa i w przypadku mężczyzn wynosił on 17, kobiet zaś 14 lat (Gorman, 1913: 27). Odpowiedzialność prawna osób młodszych była wyłączona. Wszelkie zatem obciążenia związane z wyrządzonymi przez nich szkodami ponosili rodzice lub opiekunowie prawni.

Warto w tym miejscu odnotować, że w iryjskim społeczeństwie istniał powszechny zwyczaj powierzania dzieci na wychowanie innym rodzinom (ang. *fosterage*). Argumentem przesądającym o podjęciu takiej decyzji była zazwyczaj chęć zapewnienia lepszej przyszłości w następstwie zdobycia umiejętności i uprawnień do wykonywania unikalnego i dobrze wynagradzanego zawodu (Ginnel, 1993: 123). Najczęściej więc dziecko było przekazywane pod opiekę osób zamożnych i wpływowych, którzy mogli przekazać mu zarówno tak cenioną w społeczności celtyckiej ogładę, jak i konkretne umiejętności zawodowe. Analogiczną decyzję rodzice biologiczni podejmowali także wówczas, gdy zaobserwowali istnienie jakiegoś rzadkiego talentu u swego dziecka, którego sami nie potrafili rozwijać. Częstym zjawiskiem były też sytuacje, w której to zamożni i bezdzietni członkowie rodu lub rodzice dorosłych dzieci przychodzili z pomocą swoim krewnym, biorąc za darmo na wychowanie ich dzieci. Były jednak rodziny, które działalność tę prowadziły w celach zarobkowych. Wówczas pozycja nieletnich była ściśle uzależniona od wysokości tychże opłat, pozycji społecznej rodziców oraz treści zawartego kontraktu (Duggan, 2013: 112 i nn).

Niezależnie od powyższego we wszystkich tych wypadkach rodzice zastępczy ponosili pełną odpowiedzialność za wyrządzone szkody. Do nich też występował pokrzywdzony z roszczeniem o ich naprawienie lub zadośćuczynienie.

Rekompensata za uszkodzenie ciała i nadszarpnięcie zdrowia pokrzywdzonego

Pomimo iż irlandzkie prawo brehonów wyróżniało umyślnie i nieumyślnie popełnienie czynu zabronionego, to jednak w obu wypadkach pokrzywdzonemu przysługiwało prawo do materialnej kompensacji. W przypadku zranienia ciała jej wysokość była uzależniona m.in.: od nieodwracalności następstw wypadku, lokalizacji rany, jej długości, zagrożenia dla życia, a nawet płci czy wieku ofiary (*The Judgement of Dian Cècht*, Mayo 2012, *passim*).

Zranienie młodej kobiety zwłaszcza w okolicach twarzy czy biustu było zagrożone wyższą grzywną, gdyż stanowiło źródło

oszczędzenia i mogło mieć wpływ na obniżenie jej „wartości matrymonialnej” (O’Hógáin, 1988: 147). Konieczność zapłaty wysokiego zadośćuczynienia przysługiwało także mężczyźnie, o ile kandydował na stanowisko króla plemienia (irl. *Rí*). Jako oficjalny reprezentant zdrowia i urody swego plemienia nie mógł mieć bowiem żadnych fizycznych defektów.

Wysoką rekompensatę za wyrządzoną krzywdę zasądzano także wówczas, gdy rana zadana ofierze trudno się goiła. Wzbudzenie powszechnej niechęci czy nawet obrzydzenia i wynikające zeń następstwa takie jak poczucie wstydu i dyskomfortu z powodu mało atrakcyjnej powierzchowności, poczucie osamotnienia, a nawet wykluczenia społecznego miały być dodatkowo wynagrodzone, a kompensacja musiała uwzględniać zarówno cierpienia fizyczne, jak i psychiczne pokrzywdzonego. O rozmiarze należnego zadośćuczynienia decydowała także lokalizacja rany. Jeśli stanowiła ona jedną z tzw. dwunastu bram duszy lub w przypadku złamania kości jedno z „siedmiu głównych złamań” wypłacano najwięcej (Kelly, 1997: 76).

Kryterium wyznaczającym wysokość zadośćuczynienia była też długość rany, którą mierzono z wykorzystaniem jednego z siedmiu rodzaju nasion układanych koło siebie (od pszenicy do fasoli). Przy ustalaniu rozmiaru krzywdy brehoni uwzględniali także koszty opieki lekarskiej. Jeśli jak w przypadku nadszarpięcia zdrowia związanego z ciągłymi wymiotami lub obecnością krwi w moczu, wynagrodzenie medyka było wyższe, to rosła także wysokość grzywny.

Za istotny element indywidualizujący uznawano również wiek ofiary. W przypadku utraconych zdolności rozrodczych lub prokreacyjnych grzywna była płacona do końca życia. Również osobie starszej, która trudniej wracała do zdrowia przysługiwało wyższe zadośćuczynienie. Jego wypłacenie było też obowiązkowe, jeśli nadszarpięcie zdrowia definiowane jest jako niemożność wykonywania obowiązków zawodowych trwał co najmniej dziewięć dni. W takiej sytuacji poza wypłatą podstawowej należności sprawca był zobowiązany zabrać pokrzywdzonego do swego domu i troskliwie się nim opiekować. Ten rodzaj opieki określany był mianem „kon-

serwacji chorego” i był szczegółowo określony w regulacjach prawnych. Sprawca był zobowiązany karmić pokrzywdzonego i zapewnić mu asystę na poziomie, do jakiego był dotychczas przyzwyczajony. W czasie tym to on wykonywał też za niego większość obowiązków zawodowych. Wypada dodać, że pewne odstępstwa od tej metody stosowano wobec osób zajmujących najwyższą pozycję społeczną, przyzwyczajonych do bardzo wysokiego standardu życia i których prace trudno było zastąpić. Inaczej rozwiązywano też kwestie opieki nad osobami chorymi psychicznie, które mogły stanowić zagrożenie dla domowników.

Z uwagi na ogromne znaczenie, jakie było przypisywane ci-
szy, w najbliższym otoczeniu chorego nie mogły znajdować się psy,
świnie... czy walczący mężczyźni. Zakazane było też granie w gry
sportowe czy dyscyplinowanie dzieci. Szczególnie wysoka grzywna
wypłacana była wówczas gdy ranny pomimo podjętej rekonwale-
scencji zmarł. Określana była ona mianem *crólige báis*, czyli „rany
ściągającej śmierć”. Była wypłacana najbliższym członkom rodziny
pokrzywdzonego i miała dla nich stanowić odczuwalną wartość
ekonomiczną.

Najwyższa grzywna określana była mianem *eric*
i przysługiwała z tytułu „oddzielenia duszy od ciała”, czyli za za-
bójstwo lub nieumyślne spowodowanie śmierci innej osoby
(Kelly, 1997: 76). Jej wysokość była uzależniona od intencji sprawcy,
ceny honoru pokrzywdzonego oraz innych okoliczności ocenianych
in concreto. Była ona zasądzana na rzecz poszczególnych członków
rodziny w wysokości uzależnionej od tego, w jakiej części dziedziczyli po zmarłym. Podkreślenia wymaga również fakt, że sprawca,
któremu udowodniono zamiar umyślny lub ewentualny był zmu-
szony do zapłacenia jej dwukrotności. Co istotne w staroceltyckiej
Irlandii, kara śmierci stosowana była niezwykle rzadko i uważana
była za absolutną ostateczność. Od mordercy oczekiwano nato-
miast, że zapłaci dwie grzywny. Pierwsza z nich o charakterze mu-
tulacyjnym (cielesnym), druga zaś w formie materialnej. W sytuacji
gdy sprawca nie był w stanie jej pokryć, obowiązek ten spoczywał
na jego bliskich. Oni też mogli ją spłacić za niego, sprzedać mordercę
w niewolę lub zabić.

Wobec zabójców – recydywistów stosowano wygnanie. Człowiek taki był pozbawiony majątku, dotychczasowego statusu społecznego, wszelkich praw osobistych oraz zdolności do czynności prawnej. Osoba, która wówczas udzieliła mu schroniska lub pomocy uznawana była za współodpowiedzialną za jego zbrodnie. W konsekwencji tej polityki niewiele osób przychodziło sprawcy z odsieczą, który zazwyczaj udawał się do innej *tuath*, w której zaczynał od niższej pozycji społecznej (*fiudhirs*) (Duggan, 2013: 117).

Istotne było również to, że przy ustalaniu wysokości grzywny uwzględniano także status zawodowy sprawcy. Przejawem tej zasady było stosowanie znacznie surowszych kar wobec przedstawicieli stanu duchownego niż pozostałych członków społeczeństwa. Wśród stosowanych działań represyjnych poza obowiązkiem zapłaty *eric* lub innej porównywalnie wysokiej grzywny sprawca był fizycznie stygmatyzowany oraz pozbawiony swej dotychczasowej ceny honoru. W zależności od rangi przestępstwa mógł z czasem ją odzyskać lub odejść w prywatność i poświęcić się pokucie.

Grzywny podobnie jak i inne zobowiązania były wypłacane w naturze. Podstawową jednostką przeliczeniową była młoda jałówka (*set*). W przypadku przestępstw przeciwko mieniu grzywna była stosunkowo niewielka i wypłacana zazwyczaj w dobrach tego samego rodzaju, które zostały zniszczone lub skradzione. Dla przykładu warto wskazać, że w przypadku szkód wyrządzonych w pasiece właściciel był zobowiązany przekazać pokrzywdzonemu nowy ul, którego liczebność musiała być analogiczna jak w ulu zniszczonym. Znacznie trudniejsze było obliczanie wysokości zadośćuczynienia w przypadku zniszczeń lub strat poniesionych w nieruchomościach. W takich sytuacjach grzywna była przekazywana w formie tzw. *seds* lub *screpalls* stanowiących określony iloczyn wartości krowy. W odniesieniu do dóbr cenniejszych zasądzone zadośćuczynienie było wypłacane w dobrach mieszanych. Zazwyczaj po 1/3 w bydle rogatym, koniach oraz srebrze. Gdy zobowiązanie wynikało z umowy o charakterze cywilnym, a strony uprzednio nie doprecyzowały warunków spłaty, pozwany miał dowolność w wyborze surowca.

Podsumowanie

Nazwa obowiązującego przez wieki irlandzkiego prawa brehonów pochodzi od słowa *brithemain* oznaczającego sędziego lub prawnika. System ten upowszechniony był na całej wyspie i w formie niemalże niezmiennionej przetrwał od czasów celtyckich do wieku XVII. Obejmował swym zakresem m.in. takie dziedziny jak: prawo karne, medyczne, umów czy pszczelarstwo. Jego twórcami byli brehoni, a więc biegli interpretatorzy, którzy analizowali poszczególne kazusy oraz rozstrzygali spory. Był to zbiór praw kazuistycznych, w większym stopniu opierających się na formułowaniu określonych norm na podstawie prognozowanych wypadków niż wytyczonych, ogólnych zasad postępowania. Miał on także w pewnej mierze charakter zwyczajowy, wykształcony bowiem został w toku historii przez członków społeczeństwa iryjskiego. Mimo znajomości pisma ogamicznego przez długi czas było to także prawo niepisane, przekazywane ustnie z pokolenia na pokolenie.

Choć spisany w okresie późniejszym staroiryjski kodeks karny jak i inne pozakodeksowe regulacje w tym zakresie nie zawierały wyrażonej dosłownie definicji legalnej pokrzywdzonego, to jednak jej zakres przedmiotowy można było skonstruować z przepisów częściowych. Na ich podstawie do tej kategorii osób można było zaliczyć wszystkie te, których dobra prawne takie jak mienie czy zdrowie zostały naruszone. Ważny był przy tym fakt, że nie musiał być spełniony wymóg bezpośredniości naruszenia czy zagrożenia dobra prawnego. Regulacja ta więc w sposób zbiorczy przydawała ochronę także bliskim ofiar, którzy w następstwie wyrządzonego deliktu doznawali cierpień fizycznych (psychosomatycznych) lub psychicznych.

Z uwagi na skargowy, kontradyktoryjny oraz dyspozytywny model procesu, pokrzywdzony miał szerokie możliwości obrony swego interesu prawnego. W tym kontekście przez pojęcie procesu skargowego należy rozumieć taki, w którym inicjatywa procesowa przysługuje stronom uczestniczącym w sporze. Kontradyktoryjność natomiast sprowadza się do pasywnej i oceniającej roli organu orzekającego oraz aktywności podmiotów przedstawiających dowody.

Wreszcie dyspozycyjność oznacza swobodę w wyborze przez strony reguł procesowych. To z inicjatywy pokrzywdzonego rozpoczynało się ewentualne śledztwo, składane były wnioski dowodowe czy zadawane były pytania świadkom. To on też domagał się ukarania sprawcy. Brehon interweniował dopiero w przypadku gdy istniało ryzyko udaremnienia wykonania w przyszłości kar grzywny i środków karnych oraz naprawienia szkody.

Do wybranych środków karnoprosesowych zabezpieczających interes prawny pokrzywdzonego należało m.in.: zabezpieczenie wykonania orzeczenia na mieniu oskarżonego, odszkodowanie za szkody wyrządzone przez dzieci oraz rekompensata za uszkodzenie ciała i nadszarpnięcie zdrowia. Pierwszy z nich polegał na tymczasowym zajęciu majątku rzeczowego zobowiązanego. Sposób jego przeprowadzenia był uzależniony zarówno od wysokości przedmiotu sporu, jak i ceny honoru sprawcy i pokrzywdzonego. Jeżeli mimo zajęcia mienia ten pierwszy w dalszym ciągu nie uregulował zobowiązania, to albo przepadało ono na rzecz pokrzywdzonego, albo strony spotykały się w sadzie arbitrażowym, który orzekał zarówno o rozstrzygnięciu sprawy, jak i pokryciu kosztów sądowych. Drugi dotyczył wszelkich szkód materialnych, których pokrzywdzony doznał zarówno w efekcie działalności dzieci biologicznych, jak i czasowo przysposobionych sprawcy. Trzeci natomiast związany był z rekompensatą za uszkodzenie ciała i rozstrój zdrowia pokrzywdzonego. Miał on charakter zarówno materialny, jak i sprowadzał się do swoistego odpracowania deliktu. Pierwszy polegał na wypłacie grzywny w określonej wysokości, drugi zaś na „konserwacji chorego” w domu sprawcy oraz ewentualnym wykonywaniu obowiązków zawodowych za pokrzywdzonego.

Summary in English

The aggrieved party in Ireland's Brehon Law. A Historical-legal reflection

The name of the Brehon Law obeyed in Ireland for centuries derives from a word *brithemain* meaning a judge or a lawyer. This system was widespre-

ad in the entire island and survived in almost unchanged form from Celtic times to the 17th century. The fields it covered included criminal law, medical law, contract law, and bee-keeping law. They were created by the Brehons, who were expert interpreters of law: they analyzed cases and solved disputes. It was a collection of case laws, to a large extent relying on the formulation of particular norms on the basis of forecast situations rather than established general rules of conduct. It had also a customary character, developed in the course of history by the members of the Irish society. In spite of the knowledge of ogham, it was also an unwritten rule for a long time, handed down orally from generation to generation.

Written in the later period, the Old Irish Penal Code as well as other non-code regulations in this field did not contain a literal definition of the legal sense of the aggrieved, but the range of application of the word can be gathered from partial provisions. On the basis of these provisions, one could include in this category all the people whose legal goods such as property or health were infringed. What is important is that the requirement of directness of infringement or a threat to legal goods did not have to be met. Thus, this regulation collectively also provided protection to the relatives of the aggrieved, who suffered from physical (psychosomatic) or psychic pain as a result of the tort.

Due to the complaint, contradictory and dispositive model of the procedure, the aggrieved had a wide range of opportunities for defending his legal interests (the complaint procedure should be interpreted as one in which the parties of the dispute are entitled to the procedural initiative. Contradictoriness comes down to the passive and evaluative role of the deciding authority and the activity of the entities providing evidence. In turn, disposition means the freedom of choice of procedural rules by the parties). It is the initiative of the aggrieved that made it possible to begin an inquiry, submit motions for evidence, and interrogate witnesses. It was the aggrieved that demanded the perpetrator to be punished. A Brehon intervened only when there was a risk of frustration of execution of fines, punitive measures or damage compensation in the future.

The criminal-procedural measures protecting legal interests of the aggrieved included a protection of the execution of the judgement on the property of the accused, damages for losses caused by children, and compensation for bodily injury or health impairment. The first measure just mentioned consisted in the temporary seizure of the property of the accused. Its execution depended on both the value of the subject matter of the dispute and the price of the perpetrator's and the victim's honour. If, in spite of the seizure of the property, the perpetrator did not settle the obligation, it was either

forfeited to the benefit of the victim or the parties met in the court of arbitration, which ordered the settlement of the case as well as the payment of the costs of the court proceedings. The second measure concerned any material damage incurred by the aggrieved party as a result of the activity of the perpetrator's children whether natural or temporarily adopted. In turn, the third measure was related to a compensation for bodily injury and health impairment of the aggrieved. It both had a material character and came down to working off the tort. The former consisted in paying a specific amount of a fine, while the latter in the "conservation of the injured" in the perpetrator's house and the possible performance of the professional duties for the injured.

Bibliografia

- *Ancient Institutes of Ireland*, Dublin 1924.
- Cambrensis G., *The Topography of Ireland* translated by T. Forester. Revised and edited with additional notes by T. Wright, Ontario 2000.
- *Cis lir cenela airechta dochusin la Féniu?* <https://bill.celt.dias.ie/vol4/browsemssources.php?ExpandID=36#ML36>.
- *Criminal Justice (Theft and Fraud Offences) Act*, 2001.
- Duggan C. (2013) *The Lost Laws of Ireland, How the Brehon Laws Shaped Early Irish Society*, Dublin.
- *Forgery and Couterfeiting Act*, 1981.
- Furtas M.B. (2015) *Prawo brehonów na tle rozwiązań prawnych w średniowiecznej Europie*, "The Irish Polish Society Yearbook", vol. II, 2015.
- Ginnel L. (1993) *The Brehon Law: A Legal Handbook*, Dublin.
- Gorman M.J. (1913) *The Ancient Brehon Laws of Ireland – Pen Law: Legal Scholarship*, "University of Pennsylvania. Law Review, An American Law Register" Volume 61, February 1913, Number 4.
- Hargrave F. (1842) *Juridical Arguments and Collections*, London.
- Hennessy W.M (2010) *Ancient Law of Ireland: Uraicect Becc and Certain other Selected Brehon Law Tracts*, Dublin.
- Kelly F. (1988) *A Guide to Early Irish Law*, Dublin.
- Kelly F. (1997) *Early Irish Farming. Early Irish Law*, Vol. 4, 1997. Dublin Institute for Advanced Studdies.
- Klingen A.M. (1997) *The Influence of St. Patrick on the Brehon Laws of Ireland*, Master's Project, Mississippi.
- Konarski W. (2001) *Pragmatycy i idealisci: Rodowód, typologia i ewolucja ugrupowań politycznych nacjonalizmu irlandzkiego w XX wieku*, Pułtusk – Warszawa.
- Matthews J. (2002) *Taliesin: The Last Celtic Shaman*, Vermont.

- Higgins N., *The Lost Legal System: Pre – Common Law Ireland and the Brehon Law* eprints.maynoothuniversity.ie.
- O'Connor W., Morris C., Dunlop R. (2013) *Ireland 1494–1905*, Cambridge.
- O'Hôgáin D. (1988) *The Sacred Isle Belief and Religion in Pre – Christian Ireland*, Cork.
- O'Reilly E. (1825) *The Transaction of the Irish Academy*. Vol. 4, 1825, Dublin.
- Płachecki J. (2010) *System polityczny Irlandii. Ewolucja i współczesne wyzwania*, Warszawa.
- *The Judgement of Dian Cècht*, [w]: C. Kennedy, *Ancient Ireland. The Users' Guide*, Mayo 2012.
- *The Triads of Ireland*, <http://www.ucc.ie/>.
- Tokarczyk R. (2008) *Komparastyka prawnicza*, Warszawa.
- *Tracts Relating to Ireland*. Vol. II, Dublin MDCCCXLIII.
- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz.U. z 1997 nr 89 poz. 555).

Maciej BOGDALCZYK

Prof. Jan Łukasiewicz – ze Lwowa do Dublina

Abstrakt: Niniejszy artykuł traktuje o osobie wybitnego logika i filozofa Jana Łukasiewicza. Jego osiągnięcia naukowe oraz burzliwa i ciekawa biografia stały się impulsem do ponownego przybliżenia postaci i twórczości lwowskiego filozofa. Łukasiewicz żył na przełomie wieków oraz był świadkiem ważnych przemian dziejowych w XIX i XX wieku. Jego twórczość do dzisiaj inspiruje badaczy oraz stanowi źródło do badań nad skomplikowaną historią badań nad logiką.

Słowa kluczowe: Jan Łukasiewicz, logika formalna, logika matematyczna, szkoła lwowsko-warszawska, RPN.

Początki na Kresach

Niełatwo przybliżyć postać i znaczenie twórczości wybitnego logika Jana Łukasiewicza ze słynnej szkoły lwowsko-warszawskiej. Autor niniejszego artykułu jest jednak zdania, że badań i poszukiwań na temat twórczości i osoby profesora Jana Łukasiewicza nigdy nie jest za dużo. Tekst ma na celu przybliżenie nie tylko sylwetki naszego rodaka oraz środowiska, w którym żył i które niewątpliwie w dużej mierze go ukształtowało. Zasadniczym celem opracowania jest uwypuklenie jego znaczącego dorobku naukowego.

Początki oszałamiającej kariery naukowej, a także wysokie pochodzenie filozofa nie zapowiadały trudności i zmagania, jakich Łukasiewicz doświadczył pod koniec życia na emigracji w Irlandii. Urodzony w XIX wieku w stolicy Galicji (będącej wówczas we władaniu

cesarsko-królewskich Austro-Węgier), we Lwowie, pochodził z klasy średniej, w której mówiło się po polsku i pielęgnowało tradycje polskie w tak niełatwym przecież do życia, wielokulturowym mieście. Jego ojciec Paweł Łukasiewicz był unitą i oficerem w austriackiej armii. Z kolei matka, Leopoldyna Holtzer, była córką austriackiego urzędnika. Od strony matki Jan Łukasiewicz był spokrewniony z węgierskim marszałkiem polnym, baronem Kövessem de Kövesshaz, bohaterem pierwszej wojny światowej.

Niewątpliwie ówczesny Lwów był tygłem, w którym ścierały się różnorodne prądy intelektualne i narodowościowe. Należy pamiętać, że w tym właśnie czasie, pod koniec XIX wieku, na terenach dzisiejszej Ukrainy krystalizowała się tożsamość ukraińska. Silna obecność innych narodowości, jak Ormianie i Żydzi, czy też spora liczba ludności pochodzenia niemieckiego niewątpliwie przyczyniły się do powstania u Jana Łukasiewicza silnej polskiej tożsamości i jego mocnego związku z polską kulturą.

Przyszły profesor, minister w rządzie Ignacego Paderewskiego i rektor Uniwersytetu Warszawskiego, ukończył stare, zasłużone gimnazjum klasyczne nr 1 we Lwowie, zwane akademickim (nie-numerowane, ale uznawane za pierwsze) – z językiem ukraińskim jako wykładowym (Gajak-Toczek, 2010: 352). To właśnie w tym gimnazjum młody Jan Łukasiewicz opanował grekę, tak bardzo potrzebną do zrozumienia dzieł Arystotelesa. Było to na tyle elitarne gimnazjum, że jego absolwenci mieli zagwarantowane studia na uniwersytecie bez egzaminów wstępnych. Po ukończeniu gimnazjum filologicznego Łukasiewicz wstąpił w 1897 roku na Uniwersytet Lwowski, gdzie przez krótki czas studiował prawo, matematykę, a następnie filozofię pod kierownictwem Kazimierza Twardowskiego i Wojciecha Dzieduszyckiego. Być może temu drugiemu zawdzięczamy tak mocne zainteresowanie Łukasiewicza Arystotelesem (Zawojcka, 2008: 319–337) w kontekście poszukiwania i nieustannego zbliżania się do Prawdy.

Twórczość naukowa i główne osiągnięcia

Inspiracja Arystotelesem, wzmocniona mistrzowskim talentem twórcy szkoły lwowsko-warszawskiej Kazimierza Twardowskiego, niewątpliwie przyczyniła się powstania przełomowego dzieła z zakresu logiki, jakim była praca *O zasadzie sprzeczności u Arystotelesa*, która zapoczątkowała rozwój logiki matematycznej. Do omówienia tej pracy autor jeszcze powróci, jej znaczenie i waga domagają się bowiem szerszego komentarza. Często się zdarza, że przełom naukowy bierze swój początek z poprzedniego dziedzictwa, dawnego paradygmatu naukowego. Iskłą zapalną przełamania dotychczasowego paradygmatu naukowego jest – oprócz rzetelnego wykształcenia – poszukiwanie Prawdy połączone z dostrzeżeniem nieścisłości poprzedniego paradygmatu. Profesor Kazimierz Twardowski zajął naczelne miejsce pod względem ugruntowania metodologii badawczej i definicyjnej w naukach filozoficznych i psychologii eksperymentalnej oraz nowej teorii podziału nauk na aprioryczne i empiryczne. Mówiąc inaczej, dokonania profesora Twardowskiego polegają na ustanowieniu wyraźnego podziału nauk pod względem metody naukowej, jaką dana nauka się charakteryzuje. Osiągnięcie to pozwoliło na wyraźne rozróżnienie nauk opartych o przeprowadzane doświadczenia i tych, których metoda nie opiera się na doświadczeniu, czyli nauk apriorycznych.

Praca doktorska Jana Łukasiewicza pod tytułem *Indukcja jako inwersja dedukcji*, której promotorem był Kazimierz Twardowski, obroniona została w 1902 r. i uzyskała szczególne wyróżnienie *sub auspiciis Imperatoris* (pod szczególną opieką cesarza Franciszka Józefa I). Widocznym symbolem tego wyróżnienia był ofiarowany przez cesarza diamentowy pierścień doktorski. Osiągnięciem Łukasiewicza w tej pracy było wskazanie, iż obok rozumowania czysto indukcyjnego, polegającego na wyprowadzeniu sądu ogólnego na podstawie pewnej liczby sądów szczegółowych oraz dedukcyjnych, które polegają na sprawdzaniu bądź wnioskowaniu o sądach szczegółowych na podstawie znanej wcześniej racji, istnieją sądy redukcyjne, takie, w których dane jest następstwo, a kierunek rozumowania jest przeciwny do kierunku wynikania, czyli poszukuje się

racji. Filozof rozróżnia dwa typy takiego rozumowania, którymi są indukcja niezupełna oraz dowodzenie – dobieranie racji pewnej do zdania niepewnego.

Słusznie przyrównywano świat zjawisk do depeszy szyfrowanej. Kto zna klucz depeszy, ten ułoży ją w szyfrach mechanicznie i odcyfruje równie łatwo. Ale my jesteśmy w położeniu tych niewtajemniczonych, którzy depeszy nie układali i klucza nie znają, i muszą go dopiero wyszukać drogą mozolnych i zawodnych prób. Tym kluczem do odcyfrowania znaków przyrody są teorie naukowe (Łukasiewicz, *O nauce*: XXXI).

Co więcej, z nieskończonej ilości faktów musimy wybierać tylko fakty ważne, a inne jako błahe pomijać. Jakże łatwo byłoby dokonywać odkryć naukowych, gdyby nauka polegała tylko na gromadzeniu jakichkolwiek zdań prawdziwych! (ibid).

Okres po obronie doktoratu nie był dla Łukasiewicza łatwy.

*Następne trzy lata spędziłem częściowo jako nauczyciel prywatny, częściowo zaś jako urzędnik w Bibliotece Uniwersyteckiej, a po otrzymaniu stypendium od galicyjskiego Wydziału Krajowego uzupełniałem studia filozoficzne w Uniwersytetach w Berlinie i Lowanium w Belgii. W 1906 roku zostałem docentem prywatnym w Uniwersytecie Lwowskim; moje pierwsze wykłady, [...] jesienią 1906 roku, poświęcone były algebrze logiki (Łukasiewicz, *Pamiętnik*: 11).*

Łukasiewicz okazał się jednym z najwybitniejszych filozofów szkoły lwowsko-warszawskiej, której twórcą był wspomniany wcześniej Kazimierz Twardowski. Systemy logiczne budowane przez Łukasiewicza odznaczają się elegancją, prostotą i jasnością. Jego praca *O zasadzie sprzeczności u Arystotelesa* w znaczący sposób przyczyniła się do intelektualnego rozwoju środowiska filozoficznego oraz szkoły lwowsko-warszawskiej. Praca ta spowodowała ożywioną dyskusję wokół pojęcia prawdy, zasady sprzeczności, zasady wyłączonego środka i indeterminizmu. We wspomnianej pracy lwowski filozof jasno rozróżnił odrębność między zasadą sprzecz-

ności w sensie ontologicznym, logicznym i psychologicznym. Ponadto zaproponował rozwiązania wielu problemów logicznych, a tym samym zarysował nowe problematyczne zagadnienia, które rozwiązywano w późniejszym czasie. Łukasiewicz przedstawił w niej swój pomysł na odkrycie logiki trójwartościowej. Idea ta została następnie szerzej przedstawiona i uzasadniona w 1920 roku w „Ruchu Filozoficznym”, w artykule *O logice trójwartościowej*. Chyba nikt wtedy się nie spodziewał, że wspomniane dwie prace popchną logikę filozoficzną jako naukę na nowe tory. Na czym zatem polega osiągnięcie Łukasiewicza? Gdzie tkwi źródło jego geniuszu naukowego i jak to się stało, że badania nad dotychczasową dwuwartościową logiką między tym, co prawdziwe, a tym, co fałszywe, zostaną ożywione?

Tezy filozoficzne przedstawione w wyżej wymienionych artykułach nieodwracalnie zmieniły sposób patrzenia na logikę jako naukę. Zanim Łukasiewicz opublikował swoje prace, za Arystotelesem przyjmowano istnienie jedynie dwóch wartości logicznych: prawdy oraz fałszu (zero-jedynkowa wartość logiczna). Filozof ze Lwowa wprowadził natomiast trzecią wartość prawdziwości: ani prawdę, ani fałsz, lecz jedynie możliwość ($\frac{1}{2}$). Na podstawie analizy między kombinacjami wartości formalnych odniesionych do prawdy albo fałszu polski filozof zmienił w niezwykle sposób całe dotychczasowe spojrzenie na logikę. W analizie pojawiania się możliwości i wynikań koniecznych między relacjami Łukasiewicz wywnioskował istnienie trzeciej wartości logicznej niebędącej ani prawdą, ani fałszem. Implikacje tego twierdzenia są wyjątkowo doniosłe w sporze między deterministami a indeterministami, którzy posługiwali się dotychczas jedynie bezwzględnymi wartościami prawdy i fałszu. Oznacza to możliwość istnienia wolnej woli oraz wolnego tworzenia i myślenia niezeterminowanego żelazną koniecznością określonego biegu dziejów, jak tego pragnął Hegel w swojej dialektyce dziejów. Lwowski filozof już w mowie rektorskiej z 1918 roku zawiera i uzasadnia cel swojego odkrycia:

Nawet wtedy usiłowałem skonstruować niearystotelesowską logikę, ale na próżno. Teraz wierzę, że mi się to udało. Na moją drogę wskazywały mi antynomie, które dowodzą,

że istnieje luka w logice Arystotelesa. Wypełnienie tej luki doprowadziło mnie do przekształcenia tradycyjnych zasad logiki. Badanie tej kwestii było przedmiotem moich ostatnich wykładów. Udowodniłem, że oprócz twierdzeń prawdziwych i fałszywych istnieją również możliwe zdania, do których obiektywna możliwość odpowiada jako trzecia oprócz bytu i niebytu. W ten sposób powstał system logiki trójwartościowej, który szczegółowo opisałem zeszłego lata. System ten jest spójny z logiką Arystotelesa i jest znacznie bogatszy w prawa i formuły. Ta nowa logika, wprowadzając pojęcie obiektywnej możliwości, niszczy poprzednią koncepcję nauki, opartą na konieczności. Możliwe zjawiska nie mają przyczyn, chociaż same mogą być początkiem sekwencji przyczynowej. Akt jednostki twórczej może być wolny i jednocześnie wpływać na bieg świata (Łukasiewicz, Z zagadnień logiki i filozofii. Pisma wybrane 1962: 86).

Koncepcja Łukasiewicza otworzyła szeroko bramy do nowych dociekań naukowych, jak choćby do powstania badań nad logikami modalnymi dotyczącymi możliwości istnienia innych światów, jak również tzw. logikami rozmytymi, które swoje zastosowanie znalazły we współczesnej informatyce oraz przy wykorzystywaniu sztucznych sieci neuronalnych. Lwowski logik wyznaje:

Od początku było dla mnie jasne, że tylko wśród wszystkich systemów o wielu wartościach tylko dwa mogą mieć jakiegokolwiek znaczenie filozoficzne: trójwartościowy i nieskończenie cenny. W przypadku, gdy wartości inne niż 0 i 1 są interpretowane jako możliwe, można rozsądnie rozróżnić tylko dwa przypadki: jeden z nich zakłada, że nie ma różnic w stopniach możliwych, i w konsekwencji przechodzi do systemu trzywartościowego; albo zakłada się coś przeciwnego, w którym to przypadku byłoby najbardziej naturalne przypuszczenie, jak w teorii prawdopodobieństw, że istnieje nieskończenie wiele stopni prawdopodobieństwa, co prowadzi do nieskończenie cennego rachunku zdań. Uważam, że ten drugi system jest lepszy od wszystkich innych. Niestety ten

system nie został jeszcze wystarczająco zbadany; w szczególności relacje systemu o wartości nieskończonej do rachunku prawdopodobieństwa czekają na dalsze dochodzenie (ibidem: 173).

Trzecim osiągnięciem profesora Łukasiewicza, lecz drugim po równie doniosłym osiągnięciu jak wprowadzenie do nauki koncepcji logiki trójwartościowej, było wprowadzenie do języka logiki beznawiasowego rachunku zdań. Ów beznawiasowy język rachunku zdań polegał na przełożeniu zdań z klasycznego – nawiasowego – języka zdań na język prostszy i bardziej dostępny dla współczesnego języka informatyki. Zapis szeregu implikacji w postaci $(p \rightarrow q) \rightarrow ((q \rightarrow r) \rightarrow (p \rightarrow r))$ można przełożyć zgodnie z zamysłem lwowskiego logika do zapisu: CCpqCCqrCpr. Zapis ten jest charakterystyczny dla współczesnego języka informatyki i ma istotną wartość dla języka programów komputerowych. Jest to argument za codzienną praktycznością rozważań filozoficznych nawet na wysokim jej poziomie abstrakcji oraz zachętą dla czytelnika niniejszego artykułu do zainteresowania się niekoniecznie akademicką filozofią.

Owa doniosła naukowo notacja polska stała się korzeniem idei tzw. stosu rekursywnego¹, ostatniego, a pierwszego na zewnątrz magazynu pamięci komputerowej zaproponowanego przez kilku badaczy, takich jak: Turing, Bauer czy Hamblin. Po raz pierwszy wprowadzono tę pamięć w 1957 roku. Projekt doprowadził

¹ Rekurencja – wywołanie funkcji przez nią samą wewnątrz ciała funkcji. Rekurencja może być pośrednia – funkcja jest wywoływana przez inną funkcję wywołaną przez samą funkcję. Rekurencję możemy stosować w celu rozwiązania problemów, które wymagają przetworzenia danych, a następnie takiego samego przetworzenia wyników. Zwykle problemy rekurencyjne możemy rozwiązać z użyciem iteracji (takie rozwiązania są zazwyczaj szybsze od rekurencyjnych odpowiedników). Zaletą rozwiązań rekurencyjnych jest prostota – przejrzystość kodu – niektóre problemy mają proste rozwiązania rekurencyjne – i bardzo złożone rozwiązania iteracyjne. Każda funkcja rekurencyjna musi posiadać warunek zatrzymania (warunek stosu) stanu danych, dla którego nie dojdzie do ponownego wywołania funkcji. W przeciwnym razie będzie się wywoływała do momentu przepełnienia stosu (stosu wywołań/stosu podręcznego) [stos jest obszarem pamięci służącym m.in. do przechowywania zmiennych lokalnych funkcji, parametrów wywołania i wartości zwracanej przez funkcję].

do stworzenia wielozadaniowego systemu komputerowego KDF9 z 1963 roku, English Electric, który posiadał dwa takie zestawy rejestrów sprzętowych. Podobna koncepcja, która opiera się na odwrotnej notacji polskiej (*Reverse Polish Notation*, notacja postfiksowa), stanowi elementy: kalkulatora Friden EC-130 i jego następców, wielu kalkulatorów Hewlett Packard, języka programowania Forth lub języka opisu strony PostScript.

Podczas pierwszej wojny światowej profesor Łukasiewicz przeniósł się do Warszawy, gdzie przeprowadził cykl wykładów na odradzającym się polskim Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1917–1944 Łukasiewicz piastował różne funkcje, zarówno uniwersyteckie, jak i państwowe. Zaczynał jako dziekan wydziału filozofii, aby później dwukrotnie być rektorem Uniwersytetu Warszawskiego. W roku 1918 został powołany na szefa Sekcji Szkolnictwa Wyższego w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Między 1 stycznia a 9 grudnia 1919 roku sprawował urząd ministra (w tym samym resorcie) w rządzie Ignacego Paderewskiego. W trakcie długiej kariery naukowej otrzymał wiele odznaczeń, między innymi Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski oraz Krzyż Węgierski Orderu Zasługi. Inaczej niż większość kolegów ze szkoły lwowsko-warszawskiej (m.in. Kotarbiński, Leśniewski) nie miał poglądów lewicowych. Wolał raczej prawą stronę sceny politycznej, o czym świadczy chociażby fakt, że jako minister oświaty występował z ramienia Związku Ludowo-Narodowego².

Powróćmy jednak do rozważań dotyczących metody naukowej w logice. Zdaniem Łukasiewicza niemożliwe jest przypisanie określonego prawdopodobieństwa ogólnemu stwierdzeniu na podstawie indukcji z tego względu, że zawsze pozostaje pewna niesprawdzona do końca liczba elementów, które mogą zawierać odmienny wniosek – indukcja niezupełna. Oznacza to, że metoda nauk empirycznych rozumiana jak indukcja jest twórczym zagrożeniem dla

² ZLN – była polska partia polityczna działająca w II Rzeczypospolitej, zrzeszająca polityków prawicowych o poglądach narodowych (endecja), a także konserwatywnych i chadeckich. Początkowo w skład ZLN wchodził: Wojciech Korfanty, Stanisław Grabski, Konstanty Kowalewski i Józef Teodorowicz (polski arcybiskup lwowski obrządku ormiańskiego, teolog, polityk).

myśli w tym sensie, że wszelka generalizacja czyni przedmiot badania niezdolnym do dalszych poszukiwań naukowych. Innymi słowy, nie można w sposób jednoznaczny określić w nauce, że przedmiot badań jest tylko taki i określony jednoznacznie, ponieważ sam rozwój nauki byłby tym samym powstrzymany. Ważnym elementem w poszukiwaniach naukowych dla lwowskiego filozofa jest metoda dedukcyjna, która zakłada potwierdzenie pojedynczych wniosków na podstawie wcześniej przyjętej hipotezy.

Logika jest nauką aprioryczną, podczas gdy psychologia nauką empiryczną. Po wtóre [...] kierunek psychologiczny w filozofii [...] nieuchronnie prowadzi do subiektywizmu, relatywizmu czy wręcz sceptycyzmu. [...] logika jawiła mu się jako twór obiektywny, niezrelatywizowany do podmiotu poznającego [że] prowadzi do bezpośredniego poznania rzeczywistości (Surma, 2012: 69).

Naukowe konsekwencje odkryć logicznych

Tym samym Łukasiewicz poprzedza w metodologii nauki Karla Raimunda Poppera w jego hipotetyczno-dedukcyjnej metodzie naukowej. I tym samym Łukasiewicz za naukowe uznaje to, co szersze grono naukowców, specjalistów w danej dziedzinie, uważa za naukowe. O wartości jednego systemu logicznego w stosunku do innych systemów decyduje jego użyteczność (Łukasiewicz, *System logiki modalnej* 1998: 245–251) – konwencjonalizm i instrumentalizm. Oznacza to, że bardziej płodna naukowo i bardziej obiecująca jest taka hipoteza, która mimo iż nie jest potwierdzona poprzez indukcję w sposób prawdopodobny, określa szerzej i w sposób bardziej odkrywczy nowe pole do badań naukowych. Oznacza to, że sama hipoteza może być ryzykowna czy wręcz „szaleńcza” i mało prawdopodobna, ale należy jej poświęcić więcej uwagi i czasu, ponieważ spodziewana naukowa wartość odkrywcza – jej płodność – jest dużo większa niż badanie dość dobrze znanych i prawdopodobnych teorii naukowych. Również bez jednoznacznego świadomego i naukowego związku odkrycia Łukasiewicza pozostają w korelacji

z innym światowej sławy logikiem, jakim był żyjący później Willard Quine³. Lwowski logik, określając pojęcie sądu, jakim każdy badacz się posługuje, aby odróżnić to, co prawdziwe, od tego, co fałszywe, określa sąd jako możliwy stan predykcji, który jako prawdziwy bądź nieprawdziwy jest orzekany o badanym nieokreślonym przedmiocie. Zdanie nieokreślone odnośnie do badanej rzeczy uważa się za prawdziwe, jeśli daje prawdziwe twierdzenie (dlatego Łukasiewicz mówi „sąd” dla określonej propozycji) dla wszystkich wartości jej zmiennych, natomiast jest fałszywe, jeśli daje fałszywą ocenę wszystkich wartości, i nie jest ani prawdziwe, ani fałszywe, jeśli daje prawdziwe osądy dla niektórych wartości i fałszywe osądy dla innych. Stosunek wartości prawdziwych w odniesieniu do wszystkich wartości jest nazywany przez Łukasiewicza wartością prawdy twierdzenia nieokreślonego. Wyjaśnienie na metapoziomie relacji logicznej między formalną a materialną treścią sądu naukowego wyprzedza tym samym czasowo logiczno-ontologiczną koncepcję prawdy Quine’a, dla którego „istnieć” oznacza jedynie być wartością zmiennej x . Należy dodać, że realne istnienie, zdaniem Łukasiewicza, przysługuje tylko pojęciom logicznym i istnieją one tylko o tyle, o ile ich trwanie z przeszłości ma wpływ na teraźniejszość.

Wszystkie pojęcia muszą być bezwarunkowo zdefiniowane na podstawie pojęć pierwotnych, a wszystkie inne twierdzenia bezwarunkowo udowodnione na podstawie aksjomatów i przy pomocy przyjętych w logice dyrektyw dowodzenia (Łukasiewicz, O metodę w filozofii 1998: 42).

³ Dla Quine’a prawda nie pełni funkcji opisowych języka względem ontologicznej rzeczywistości, choć sama koncepcja prawdy tak rozumiana jest wygodnym i użytecznym narzędziem. Koncepcja prawdy jest jedynie środkiem językowym, a nie celem poszukiwań i aktywności naukowca-empirysty. Tak rozumiana koncepcja prawdy nosi nazwę deflacyjnej. Zdaniem zwolenników deflacyjnej koncepcji prawdy każda próba przypisywania temu pojęciu jakichś głębszych treści jest tylko jego niepotrzebnym rozdmuchaniem i „inflacją” pojęcia prawdy. Zdaniem Quine’a predykat prawdy, czyli to, co orzekamy o czymś, jest jedynie predykatem w sensie logicznym i w żadnym razie nie przysługuje mu wartość ontologiczna, czyli funkcja orzekania, że coś istnieje realnie w rzeczywistości.

Z punktu widzenia poglądów filozoficznych Łukasiewicz jest platonikiem. Powyższe stwierdzenie jest o tyle ważne, że platonik raczej odkrywa zastaną rzeczywistość, nie tyle stwarzając, ile odkrywając wzory, relacje logiczne między rzeczami w otaczającej go rzeczywistości. Zwracając uwagę na pewne zbieżności metody i stylu między szkołą lwowsko-warszawską, do której należał genetycznie po Kazimierzu Twardowskim, a kręgiem wiedeńskim (*Weiner-Kreis*⁴), krytykował ją za swego rodzaju konwencjonalizm, odrzucenie wszelkiej metafizyki oraz próbę przekształcenia problemów materialnych w językowe. Zdaniem Łukasiewicza logika, pomimo swojej abstrakcyjności, jako nauka jest złączona z rzeczywistością bardziej niż jakakolwiek inna nauka. Logika jest stworzona do badania relacji istniejących w realnym świecie i jest jedynie ograniczona do dostosowania się do badanych aspektów świata. Łukasiewicz pisze:

Ilekoć pracuję nawet przy najmniej znaczącym problemie logistycznym, na przykład gdy szukam najkrótszego aksjomatu rachunku zdań, zawsze mam wrażenie, że stoję wobec potężnej, najbardziej spójnej i najbardziej odpornej struktury. Wyczuwam tę strukturę tak, jakby była konkretnym, namacalnym obiektem, wykonanym z najtwardszego metalu, stukrotnie silniejszego od stali i betonu. Nie mogę niczego w niej zmienić. Nie tworzę niczego z własnej woli, ale dzięki usilnej pracy odkrywam w niej coraz to nowe szczegóły i dochodzę do niezachwianych i wiecznych prawd (Łukasiewicz, Z zagadnień logiki i filozofii. Pisma wybrane 1961: 249).

Ceniąc wysoko kontakt teorii naukowej z doświadczeniem realnie istniejących pojęć oraz wnosząc postulat ścisłości naukowej, Łukasiewicz uważał, że „wszelki nawrót do Arystotelesa, do Leibniza, do Kanta⁵ nie tylko nie przyniesie pożytku, ale dodatkowo wyrządzi

⁴ Przedstawiciele Koła Wiedeńskiego głosili program walki z metafizyką, postulaty empiryzmu, fizykalizmu i jedności nauki oraz przede wszystkim ograniczenia filozofii do analizy języka nauki.

⁵ Immanuel Kant dokonał przewrotu w filozofii poznania – był to tzw. przewrót kopernikański w filozofii. Zdaniem Kanta to podmiot kształtuje przed-

szkodę" (Łukasiewicz, *O metodę w filozofii* 1998: 5). Gdy metoda aksjomatyczna skonstruowana i oparta na jasnych i wyraźnych pojęciach ogólnych, określanych później pojęciami pierwotnymi teorii naukowej, oraz na oczywistych i prawdziwych sądach ogólnych, stanowiących jej aksjomaty, odniesiona zostanie do praktycznego zastosowania filozofii, możliwe będzie rozpoczęcie i kontynuowanie odkrywczych badań naukowych. Twórczość jest nieodzownym elementem nauki. Nauka nie istnieje bez wolności i możliwości poszukiwania nowych teorii poprzez stawianie bardziej płodnych i później sprawdzonych hipotez. Oznacza to odrzucenie wszelkiego rodzaju determinizmu. Jest to możliwe jedynie przy założeniu niezgadnialnej z determinizmem wolności. Takie rozumienie naukowości polega na korekcie systemu aksjomatycznego w przypadku powstania niezgodności między aksjomatem a pierwotnym pojęciem zaczerpniętym z doświadczenia. Niewątpliwie instancją decyzyjną określającą, co jest, a co nie jest naukowe bądź leży w polu badawczym nauki jest szersze grono specjalistów, badaczy w danej dziedzinie nauki. Dla Łukasiewicza intuicja stanowi kryterium doboru aksjomatów filozofii naukowej, które następnie mają być weryfikowane poprzez zgodność wyników dostarczanych przez ową filozofię z wynikami doświadczenia (Surma, 2012: 57). Zdaniem współczesnego krakowskiego metodologa Jana Woleńskiego intuicja Łukasiewicza posiada charakter heurystyczny (Woleński, 1985: 74) – odkrywczy. Tym samym lwowski filozof, nie negując metafizyki, akceptował istnienie zagadnień, które wykraczają daleko poza

miot w jego poznaniu według określonych kategorii oraz idei Podmiotu, Boga i Świata. Dla filozofa z Królewca istnienie przedmiotu jest uwarunkowane podmiotem. Poprzednicy Kanta uważali natomiast, że doświadczenie umożliwia stworzenie pojęcia rzeczy i orzekania o niej w sposób zasadny. Kant odwrócił rolę, stwierdzając, że to pojęcia umożliwiają doświadczenie rzeczy jako istniejącej w kategoriach czasu i przestrzeni. Jest to tzw. Wielka wina Kanta i jego „przewrotu kopernikańskiego”. Immanuel Kant stał się sprawcą sprowadzenia filozofii nowożytnej na drogi subiektywizmu i sceptycyzmu poprzez przyjęcie tzw. podmiotowego horyzontu myślenia, w którym to rzeczywistość ma się dopasować do kategorii oraz transcendentálnych warunków poznawczych człowieka w postaci czasu i przestrzeni poznającego podmiotu.

struktury analizy logicznej. Przyjęte i określone aksjomaty z jednej strony oraz niepowtarzalne, nawet jednostkowe fakty występujące w rzeczywistości z drugiej strony wyznaczają granice przestrzeni badawczej nie tylko dla logiki, lecz także dla szerzej rozumianych nauk przyrodniczych. Dlatego Łukasiewicz nie zgadzał się z postulatami Koła Wiedeńskiego, zdaniem którego wszystkie twierdzenia i postulaty o strukturze przestrzenno-czasowej środowiska naukowego, określonego mianem „*Weiner Kreis*”, zredukowane zostały do zagadnień logicznej składni języka (np. wczesna myśl Ludwika Wittgensteina⁶). Zdaniem lwowskiego filozofa w tak ujętym sposobie badania logika posługuje się tylko i wyłącznie zdaniami analitycznymi, które owszem, są rozstrzygalne, lecz w porównaniu ze zdaniami syntetycznymi nie wnoszą nowych elementów do praktycznego zastosowania reguł logicznej metody naukowej w podmiocie orzekanego zdania. Sądy syntetyczne oparte na przeprowadzonym doświadczeniu odnoszą się do rzeczywistości jako takiej, przedstawiają ową rzeczywistość, mają charakter rzeczowy i obiektywny, a nie tylko wskazują na analizę i relacje czysto formalno-językowe. Tym samym Łukasiewicz nie tylko reprezentował typ nauki otwartej na wewnętrzną analizę dotychczasowego dorobku nauki, lecz także dostrzegał szanse i możliwości prac badawczych odniesionych do

⁶ Ludwig Wittgenstein, austriacki filozof zajmujący się przede wszystkim kwestiami języka i logiki, poruszał także kwestie kluczowe dla filozofii umysłu i matematyki. Jego pierwsze doniosłe dzieło – *Traktat logiczno-filozoficzny* – uznawane jest za najważniejsze dzieło filozofa. Traktat napisany został z wielką troską o jasność więźność i ścisłość wypowiedzi. Wittgenstein odwiedził również Dublin po zakończeniu drugiej wojny światowej. Wittgenstein spędził dwa lata życia, pisząc w Dublinie, i rzeczywiście były to jedne z najbardziej produktywnych lat jego życia, ponieważ w tym czasie napisał wiele ze swoich najbardziej wpływowych prac, w tym *Philosophical Investigations*. Od listopada 1948 roku do lata 1949 roku mieszkał w małym skromnym pokoju w hotelu Ross, znanym dziś jako hotel Ashling. Co ciekawe, przez krótki czas odwiedzał Irlandię i sam Dublin, a pierwsza wizyta miała miejsce w 1934 roku. Dobrze poznał miasto, spacerując po Phoenix Park, a czasami zimą, pisząc na parapecie w palmiarni ogrodu botanicznego w dzielnicy Dublina – Glasnevin. Na schodach palmiarni, na których siedział, znajduje się upamiętniająca go tablica, por.: Wall R. *Wittgenstein in Ireland*, London 2001.

śmiało wysuwanych hipotez, które niekoniecznie muszą znaleźć uzasadnioną podstawę w dotychczasowym dorobku nauki:

Kto pragnie przyswoić sobie metodę badania nauk empirycznych i stać się twórczym w dziedzinie tych nauk, winien pracę nad sobą podjąć w trzech kierunkach. Niech kształci zmysły, ucząc się fakty spostrzegać i obserwować, bo fakty są punktem wyjścia i sprawdzianem teorii; niech kształci uczucie, bo na tle bogatego życia wewnętrznego zrodzi się najprędzej myśl nowa i płodna; niech kształci rozum, bo z twórczych swych pomysłów musi drogą rozumowania wysnuć konsekwencje i zestawić je z faktami (Łukasiewicz, „Ruch Filozoficzny” 1912: 17–18).

Ważną korektą dla interpretacji poglądów Łukasiewicza jest głębokie przekonanie, że logika musi być ekstensjonalna, że jest to nauka o rachunkach, nie o znaczeniu językowym czy psychologicznych sądach. Wartość prawdy logicznej co najmniej trójwartościowej jest przedmiotem badań logiki, która nie jest nauką o zdaniach, nie jest nauką o sądach w sensie psychologicznym ani nie jest również nauką o treściach wskazywanych poprzez zdania. Owa „brzytwa” miała na celu ustanowienie logiki jako samodzielnej nauki w odróżnieniu od psychologii, gramatyki czy ontologii. Powyższa baza wyjściowa dla rozważań lwowskiego filozofa stała się tym bardziej cenna, ponieważ nie tylko oczyściła pole do badań czysto logicznych, lecz także umożliwiła zdefiniowanie logik wielowartościowych oraz uczyniła logikę nauką płodną w dalsze, kontynuowane już po śmierci filozofa badania.

Najistotniejszym źródłem wymagań metodologicznych stawianych filozofii jest, zdaniem Łukasiewicza, logika [...]. Łukasiewicz dążył do unaukowania i uściślenia filozofii poprzez sformułowanie postulatów metodologicznych, które musi ona respektować (Surma, 2012: 50).

Logika bada, czy te korelaty, będące przedmiotem jej badania, są ogólne, czy szczegółowe, przeczące czy twierdzące, i szuka

związków między prawdziwością a fałszywością owych korelatów. Usunięcie wpływu psychologizmu na logikę jako naukę polega po pierwsze na określeniu przedmiotu logiki i psychologii, a po drugie na określeniu metody naukowej, jaką te dwie dyscypliny naukowe się posługują. Należy zaznaczyć na samym początku wyjaśnienia, że problem z psychologią jest związany już z jej początkami w XIX wieku.

Głębokie źródła antypsychologizmu Łukasiewicza łączą się z neoscholastycznym realizmem poznawczym, którego źródła biją w filozofii Arystotelesa i św. Tomasza (Surma, 2012: 68).

Psychologia jako nauka odłączona od filozofii miała być *par excellence* nauką samodzielną. Jej korzenie pochodzą z doświadczenia, obserwacji i interpretacji zjawisk. Psychologia poszukiwała swojej metody naukowej, aby stać się nauką przyrodniczą, i tym samym czerpała z nadzieją na własną metodę z innych gałęzi nauki, także logiki. Aby logikę oczyścić z naleciałości psychologizmu (w tym okresie nastąpiła silna interakcja i wzajemna „wymiana naukowa” między psychologią a innymi naukami), należy, zdaniem lwowskiego logika, stworzyć i rozbudować jednoznaczny język, którym posługuje się logika (postulat szkoły lwowsko-warszawskiej). Postulował on oczyszczenie logiki z *chwastów psychologicznych i empirystycznych, które tłumią jej prawdziwy rozwój* (Łukasiewicz, *Logika a psychologia* 1961: 65).

Określenie, czym jest psychologia, pozwoli na oczyszczenie tego, co psychologią nie jest w logice jako samodzielnej nauce. Wtedy logika oczyszczona z psychologizmu będzie mogła pełnić dobrze zrozumianą i właściwą funkcję. Wobec powyżej wskazanej metody naukowej tym bardziej ważna staje się forma języka ekspresji, jakim owa metoda się posługuje. Łukasiewicz stwierdza, że *logika nie jest ani nauką o prawach myślenia, ani o żadnym dowolnym przedmiocie, a jedynie narzędziem prawomocnego wnioskowania na podstawie prawdziwych przesłanek* (Łukasiewicz, *O intuicjonistycznym rachunku zdań* 1961: 261–27).

Jednym z równie ważnych postulatów metodologii naukowej w logice jest stworzenie jednoznacznego, spójnego, łatwo zrozumiałego oraz precyzyjnego języka logiki, który byłby sprawnym narzędziem dla dalszych prac badawczych w ramach nauki.

Przyszła filozofia naukowa musi zacząć swą budowę od samego początku, od fundamentów. Zacząć od fundamentów to znaczy zrobić naprzód przegląd zagadnień filozoficznych i wybrać spośród nich te tylko zagadnienia, które można sformułować zrozumiale (Łukasiewicz, Logika i metafizyka 1998: 271).

Zaletą owego języka jest to, że nie jest on w swoim zamierzeniu związany z żadną dotychczasową szkołą filozoficzną i tym samym jego obiektywność tym bardziej przysłuży się rozwojowi logiki oraz matematyki. Nietrudno odgadnąć, że polska notacja zaproponowana przez Łukasiewicza w postaci beznawiasowego rachunku zdań ów cel spełniła i do tej pory realizuje praktyczne cele w dziedzinie współczesnej informatyki.

Prawda, zdaniem Łukasiewicza, nie jest wyłącznym celem nauki, oprócz tej ważnej idei innym celem jest budowanie syntez zaspokajających bezpośrednio lub pośrednio ogólnoludzkie potrzeby intelektualne. Jest to wyraz praktycznego rozumienia nauki, która musi odnosić się do zastosowania w konkretnej rzeczywistości.

Logikę wraz z matematyką można by przyrównać do misternej sieci, którą zarzucamy w niezmierzoną toń zjawisk, by wyławiać z niej perły syntez naukowych (Łukasiewicz, O nauce 1915: XXXVI).

Na podstawie swoich dotychczasowych badań Łukasiewicz doszedł do przekonania, że prawda i fałsz przysługują wyłącznie zdaniom jednostkowym konkretnie opisującym daną sytuację w rzeczywistości i wypowiadającym się o faktach. Natomiast zdaniom ogólnym, będącym wynikami redukcji i wyrażającymi pewną generalizację w wypowiedziach o rzeczywistości, nie przysługuje walor ani prawdy, ani fałszu. Z kolei zaletą zdań generalnych jest to, że jako wytwór intelektu stają się one dźwignią umożliwiającą po-

stęp nauki w celu znalezienia nowych rozwiązań i ich zastosowania w praktyce.

Logika jest nauką aprioryczną. Twierdzenia jej są prawdziwe na mocy określeń i pewników płynących z rozumu, nie z doświadczenia. Nauka ta jest dziedziną czystej twórczości myślowej (Łukasiewicz, O twórczości w nauce 1998: 73).

Tak rozumianą metodę badawczą w nauce nazywa się metodą indukcji, która na podstawie ograniczonej liczby zgromadzonych faktów i danych badawczych określa hipotezy, a następnie teorie. Zdaniem lwowskiego logika teorie naukowe, które powstają, często zastępując poprzednie mniej dokładne modele badawcze, nie są jedynie wytworem intelektu. Duży wkład w ich powstanie, rozwój oraz zastosowanie praktyczne mają pierwiastki o strukturze alogicznej, takie jak uczucia. Czy jest to argument za teorią twierdzącą, że istnieje inteligencja emocjonalna? Czy zwolennicy owej teorii o inteligencji emocjonalnej nie czerpali swoich inspiracji z nauki ścisłej, jaką jest logika? Zapewne sztuka radzenia sobie ze stresem oraz umiejętność panowania nad emocjami połączone ze zdolnością adaptacji oraz umiejętnością rozumienia samego siebie niejednemu naukowcowi służą w rozwijaniu jego pracy badawczej w dość specyficznym, często zindywidualizowanym środowisku akademickim.

Wspomniane wcześniej zdania ogólne, tzw. generalizacje, nie wypowiadają się o wszystkich desygnatach istniejących w rzeczywistości. Zdania ogólne dokonują predykcji, czyli orzekają hipotetycznie, że to i to w warunkach takich i takich zachodzi wydarzenie takie a takie o skutkach określonych hipotezą. Czyni to naukę siecią możliwie dobrze sprawdzonych i jedynie przewidywalnych w dużym stopniu hipotez. Oznacza to, że logicznie hipoteza może się sprawdzić, a także jej realizacja może zaskoczyć innym rozwiązaniem, choćby częściowym niż orzekane w pierwotnej hipotezie. Oznacza to, że spór między determinizmem, czyli poglądem filozoficznym orzekającym, iż każde zdarzenie jest zdeterminowane jakąś określoną przyczyną (np. że prawa przyrody są stałe i wieczne) a indeterminizmem, czyli poglądem filozoficznym, wedle którego związek między skutkiem a jego przyczyną nie jest ścisły i zakłada

istnienie przypadku, wydarzenia losowego, jest nadal aktualny. Po-
wyższe uzasadnienie naukowe wobec doniosłego sporu filozoficz-
nego skutkuje ożywieniem debaty na temat istnienia wolnej woli
człowieka i jego możliwości swobodnego wyboru.

*Wydaje się, że Łukasiewicz odrzucał determinizm epi-
stemologiczny rozumiany jako zdeterminowanie zdarzeń
przyszłych związane z wiedzą na ich temat jakiegokolwiek
podmiotu. Determinizm w ujęciu Łukasiewicza jest także
obciążony wyraźnie ujemną oceną etyczną, która wynika
z przeciwstawienia go wolnemu i twórczemu czynowi (Sur-
ma, 2012: 93).*

Wynika z tego, że spór naukowy o rodzaj stosowanej metody
naukowej wpływa zasadniczo i uzasadnia spór o wizję, koncepcję
człowieka. Istnienie wolnej woli uzasadnia na gruncie religijnym
negację koncepcji predestynacji. Natomiast negacja wolnej woli
uzasadnia istnienie niezmiennych praw kierujących zarówno czło-
wiekiem, jak i światem, uzasadniając tym samym predestynację do
osiągnięcia określonego nieuchronnie celu. W mowie rektorskiej
Łukasiewicz uznawał, że *determinizm ex definitione przeczy wol-
ności woli: samo pojęcie determinizmu swoim zakresem obejmować
ma pogląd nieuznający wolności woli* (Łukasiewicz, *O determinizmie*
1961).

Oba poglądy przyjęte w ich ekstremalnych odmianach są nie do
pogodzenia ze zdrowym rozsądkiem jako źródłem moralności.

*Zjawiska możliwe nie mają przyczyn, choć same mogą
być początkiem szeregu przyczyn. Czyn jednostki twórczej
może być wolny i wpływać na bieg świata* (Łukasiewicz,
O walce duchowej 1998: 40).

Najlepszym rozwiązaniem owego metodologicznego sporu
między tym, co nieuniknione, a tym, co losowe, przypadkowe i nie-
pewne jest to, że nie wiemy, jak jest naprawdę. Jedynie probabili-
stycznie można przewidywać do pewnego momentu skutek danej
przyczyny, w stopniu większym bądź mniejszym.

O ile mi wiadomo, nikt dotychczas nie sformułował czysto obiektywnej teorii prawdopodobieństwa. Wydaje się ona bowiem niemożliwa do pogodzenia z dwiema uznanymi powszechnie zasadami: z zasadą przyczynowości i z zasadą wyłączonego środka. Na podstawie pierwszej zasady przyjmujemy, że wszystko na świecie dzieje się z konieczności. Nie ma więc miejsca dla możliwości (Łukasiewicz, Podstawy logiczne rachunku prawdopodobieństwa 1961: 92).

Logicznie determinizm nie jest lepiej uzasadnionym poglądem niż indeterminizm, dlatego też takie postawienie problemu czyni każdego człowieka istotą aktywną i mogącą mieć nadzieję na poprawę swego bytu. Spośród możliwości, które na nas czekają, możemy wybrać możliwości lepsze, a uniknąć gorszych. Możemy w pewien sposób sami kształtować przyszłość świata wedle naszych zamierzeń (Łukasiewicz, O determinizmie 1961: 126).

Poglądy Łukasiewicza trafnie wyraża prof. Jan Woleński.

Słowa Łukasiewicza o nierozstrzygalności zagadnienia prawdziwości systemów wielowartościowych nie oznaczają, że prawdziwość nie przysługuje jednemu z nich. Łukasiewicz mógł powątpiewać w możliwość dowiedzenia prawdziwości którejś spośród logik, mógł też uznać, że pojęcie prawdy w ogóle nie stosuje się do logiki. [...] w późniejszym okresie swej twórczości mógł opowiadać się za stanowiskiem zwanym „lokalnym pluralizmem” głoszącym prawdziwość różnych systemów logiki w różnych obszarach ontologicznych (Woleński, 1985: 56).

Tym bardziej dla naukowca, który badając określony wycinek rzeczywistości czyni to, aby albo odkryć paradoksalnie istniejące już wcześniej niezmiennie prawa natury, albo jako pierwszy jako nowo odkryte je sformułować, np. językiem matematyki. Gdyby istniał w świecie człowiek wszechwiedzący, nie mógłby zdaniem Łukasiewicza:

na podstawie praw przyrodniczych wywnioskować, że jutro będzie lub nie będzie bitwa morska, jeżeli nie jest ona już uwarunkowana w chwili dzisiejszej; nie mógłby także orzec, czy taka bitwa odbyła się, czy nie, w przeszłości, jeżeli jej skutki nie trwają do dzisiaj. Wtedy bitwa morska przechodzi w „krajność możliwości” i to nie dlatego, że o niej nic nie wiemy, tylko dlatego, że taka jest właśnie budowa świata (Łukasiewicz, Geneza logiki trójwartościowej 1998: 245).

Filozofia, zdaniem profesora, zatrzymała się w rozwoju lub zeszała na fałszywe drogi. Nie doszła ona, jak inne nauki pozytywne, do ustalenia i przyjęcia powszechnych prawd, co więcej, nie zdobyła się nawet na ściśle sformułowanie swoich zagadnień. Przyczyny tych trudności upatrywał Łukasiewicz w braku metody naukowej. Sądził, że w związku z tym najwięksi nawet filozofowie, jak Kant, nie znając metody naukowej, opierali swoje systemy często na błędnych teoriach logicznych. Źródłem psychologistycznych interpretacji logiki były, zdaniem lwowskiego profesora, podobieństwa zewnętrzne wyrażen oznaczających różne pojęcia występujące w psychologii i logice, np. wyraz „sąd” w psychologii oznaczał przekonanie, czyli akt psychiczny, w logice natomiast „sąd” oznaczał obiektywne korelaty aktów psychicznych, tzn. fakty, że coś jest takie, a nie inne. Uczeń Łukasiewicza Tadeusz Kotarbiński uważa, że wolność kończy się [...] tam, gdzie prawda się zaczyna (Kotarbiński 1957: 124). Kotarbiński, podobnie jak i Jan Łukasiewicz, wolność łączy z twórczością, przy czym Łukasiewicz bardziej podkreśla

twórczy charakter wszelkiej działalności naukowej, a Kotarbiński natomiast wskazuje na możliwość stwarzania prawdy jako warunek wolności (Surma, 2012: 96).

Współgra to z poglądami Łukasiewicza na temat wolnej twórczości człowieka i paradoksu determinizmu:

Musimy uznawać zasady oczywiste i płynące z nich twierdzenia [...] W tak [deterministycznie] pojętym świecie nie ma miejsca dla czynu twórczego, nie wynikającego z prawa, lecz z samorzutnego porywu. I porywy podlegają prawom (Łukasiewicz, O walce duchowej 1998: 39).

Powróćmy jednak do klasycznego filozoficznego pytania: „czym jest prawda?”. To sąd polegający na orzekaniu zgodnie z istniejącą rzeczywistością, jak tego pragnął św. Tomasz, że prawda to zgodność, adekwacja rzeczy i intelektu. Niewątpliwie pytanie o koncepcję prawdy w myśli Jana Łukasiewicza jest zasadne. Czy prawda jest tylko symbolem i nie posiada głębszego, metafizycznego znaczenia? Czy pojęcie prawdy zakłada sens, będący motorem i siłą zarówno do jej poszukiwania, jak i odkrywania odpowiedzi, jak jest naprawdę? Niewątpliwie pojęcie prawdy odnajduje się w formalnym tego słowa sensie w zdaniu, które jest *par excellence* prawdziwe na podstawie swojej własnej konstrukcji logicznej – tautologii.

Pojęcie prawdy jest o tyle ważne u lwowskiego filozofa, że staje się już na samym początku źródłem i jednocześnie celem wysiłków, aby logikę oczyścić ze wszystkiego, co zasłania prawdę logiczną. Owe zdjęcie zasłon nad blaskiem badań logicznych może się dokonać jedynie wtedy, gdy z logiki zostanie wyrzucony psychologizm, który dotyczy przyjęcia faktów psychologicznych, wewnętrznych przekonań badacza nauki, dla którego prawa logiki są tym samym co prawa psychologii, a przywrócony zostaje ontologizm w logice uznający, że żaden przedmiot nie może tej samej cechy zarazem posiadać i nie posiadać, oraz logiczna przejrzystość głosząca, że dwa sądy, z których jeden tę właśnie cechę przedmiotowi przyznaje, jakiej mu drugi odmawia, nie mogą być zarazem prawdziwe.

Warunkiem koniecznym przydatności pojęć dla nauki jest, zdaniem Łukasiewicza, ich niesprzeczność. Warunek ten jest jednocześnie warunkiem wystarczającym dla pojęć idealnych [...], jednoznacznych i zgodnych z rzeczywistością, a więc naukowych (Surma, 2012: 51).

Ważnym argumentem przeciwko psychologizmowi, a który błędnie zrozumiany stał się nieszczęśliwą przyczyną obecności psychologii w logice, jest ten, że logika dotyczy warunków poprawnego myślenia, zatem myślenie jest czynnością psychiczną, lecz z tego nie wynika wcale, że logika jako nauka jest częścią psychologii lub psychologia jest podstawą logiki.

Zagadnienia natury psychologicznej, związane z myśleniem, podlegają zupełnie innym metodom badań aniżeli te, które stosuje logika (Łukasiewicz, Elementy logiki matematycznej 1929: 13).

Ciekawe jest to, że samo sformułowanie zasady sprzeczności mającej odróżnić i oczyścić logikę od nauk jest kłopotliwe. Bez tej zasady logiczna prawda, zdolność, nawet tak oczywista zgodność jak tautologia, nie może istnieć.

Twierdzenie Gödla⁷ wskazuje niezupełności systemów logicznych oraz niemożność dowiedzenia ich niesprzeczności ich własnymi środkami, które wyznaczają w pewnym sensie granice ich poznania logicznego i tym samym osłabiają wiarę Łukasiewicza w możliwość budowy filozofii naukowej w oparciu o ścisłą metodę aksjomatyczno-dedukcyjną (Surma, 2012: 56).

Powstaje pytanie, czy wykazanie sprzeczności definiuje warunki prawdziwości logicznych zdań, czy może jest tak, że zasada sprzeczności odsłania brak wcześniej obecnej logiki i tym samym prawdy logicznej? Właściwie pojęta metafizyka wskazuje to, co naprawdę istnieje:

zajmuje się przedmiotami w sensie, jaki nadał temu pojęciu również Twardowski: przedmiotem jest coś, co można sobie przedstawić, coś, co jest czymś raczej niż niczym. Łukasiewicz rozumie przedmiot podobnie, jak scholastycy rozumieli sens – nie tylko to, co istnieje, ale i to, co tylko mogłoby istnieć, a nawet co istnieć nie może, a da się jedynie przedstawić (Surma, 2012: 51).

⁷ Kolejny znakomity austriacki logik i matematyk, autor twierdzeń z zakresu logiki matematycznej, współautor jednej z aksjomatyk teorii mnogości. Do najbardziej znanych osiągnięć matematycznych Gödla należą twierdzenia o niezupełności i niesprzeczności teorii dedukcyjnych, które obejmują arytmetykę liczb naturalnych. Rezultaty Gödla zalicza się do największych osiągnięć matematyki XX wieku.

Przyjazd do Dublina

Łukasiewicz czas okupacji spędził wraz z małżonką Reginą Barwińską w Warszawie. Pomimo trudnej sytuacji materialnej podczas drugiej wojny światowej aż do roku 1944 pozostał w Warszawie. Przez cały czas wykładał również logikę na podziemnym Uniwersytecie Warszawskim. Stolicę opuścił dopiero 17 lipca w obawie przed zbliżającą się armią sowiecką. Dzięki pomocy wielu niemieckich przyjaciół, którzy nie podzielali opinii swojego wodza na temat polskich naukowców, próbował schronić się w Szwajcarii. W uzasadnionej obawie o swoje życie i przed represjami ze strony nadciągającej Armii Czerwonej w sierpniu 1944 roku zdecydował opuścić ziemie polskie i udać się do Szwajcarii. Chcąc uzyskać szwajcarską wizę wjazdową, skorzystał z oferty pomocy swoich niemieckich przyjaciół – naukowców, którzy umożliwili jego rodzinie transport w kierunku Szwajcarii. Niestety nieudany zamach na Hitlera dokonany 20 lipca 1944 przez Clausa von Stauffenberga spowodował zamknięcie granicy ze Szwajcarią. Oznaczało to, że musiał wraz z małżonką pozostać w granicach dogorywającej III Rzeszy. W Hembsen doczekali się wyzwolenia przez amerykańskich żołnierzy w kwietniu 1945 roku. Niedługo potem Łukasiewicz nawiązał kontakt z polskimi żołnierzami będącymi jeńcami wojennymi w Dössel, których w prowizorycznej szkole polskiej w byłym obozie dla polskich więźniów wojennych nauczał logiki. Łukasiewicz, ze względu na swoją polityczną przeszłość, poglądy oraz wiedzę o sytuacji panującej w Polsce zdecydował po wojnie nie wracać do innej już Polski. Profesor Łukasiewicz przyjął zaproszenie do prowadzenia wykładów w Royal Irish Academy w Dublinie. 4 marca 1946 roku przybył do Dublina, witany przez ministra spraw zagranicznych oraz Taoiseacha – premiera irlandzkiego rządu Éamona de Valerę. Jesienią 1946 roku otrzymał stanowisko profesora logiki w Royal Irish Academy, gdzie prowadził wykłady do roku 1953. Władze irlandzkie zaproponowały Łukasiewiczowi prowadzenie wykładów z logiki matematycznej na Uniwersytecie Dublińskim.

Profesor Jan Łukasiewicz zmarł 13 lutego 1956 roku w Dublinie. Pochowano go na południowym dublińskim cmentarzu Mount

Jerome (mogła 495 w kwaterze A8). Przedstawione w niniejszym tekście zagadnienia to jedynie skromna część dorobku naukowego Łukasiewicza obejmująca między innymi jego własny system metafizyczny oraz bogaty zbiór prac z zakresu logiki. W Polsce jest on postacią raczej słabo znaną. Prace Łukasiewicza tłumaczono na wiele języków, m.in. na japoński. W roku 1996 świat nauki docenił dokonania polskiego logika i nazwał jego imieniem planetoidę: Łukasiewicz 27114 należącą do zewnętrznej części pasa głównego asteroid. I dziś, spacerując po dublińskim szlaku turystycznym, można zobaczyć tablicę upamiętniającą pobyt Profesora Jana Łukasiewicza w Dublinie. W domu przy Fitzwilliam Square 57 w Dublinie umieszczona została tablica z napisem: Wybitnemu Polskiemu Filozofowi – Janowi Łukasiewiczowi, który mieszkał tutaj w latach 1946–1956.

Full version of English translation of the article on page 55.

Bibliografia

- Gajak-Toczek M. (2010) *Męskie gimnazja państwowe we Lwowie w latach 1772–1914*, ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA LITTERARIA POLONICA 13.
- Kotarbiński T. (1957) *Zagadnienia istnienia przyszłości*, [in:] Kotarbiński T., *Wybór pism*, v. 1, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1929) *Elementy logiki matematycznej*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *Geneza logiki trójwartościowej*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *Logika a psychologia*, [in:] Łukasiewicz J., *Z zagadnień logiki i filozofii*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (2013) *Pamiętnik*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *Podstawy logiczne rachunku prawdopodobieństwa*, [in:] Łukasiewicz J., *Z zagadnień logiki i filozofii*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *System logiki modalnej*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *O determinizmie*, [in:] Łukasiewicz J., *Z zagadnień logiki i filozofii*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *O intuicjonistycznym rachunku zdań*, [in:] Łukasiewicz J., *Z zagadnień logiki i filozofii*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *O metodę w filozofii*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.

- Łukasiewicz J. (1915) *O nauce*, [in:] Łukasiewicz J., *Poradnik dla samouków*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1912) *O potrzebie założenia instytutu metodologicznego*, „Ruch Filozoficzny”, v. 2.
- Łukasiewicz J. (1998) *O twórczości w nauce*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1998) *O walce duchowej*, [in:] Łukasiewicz J., *Logika i metafizyka*, Warszawa.
- Łukasiewicz J. (1961) *Z zagadnień logiki i filozofii. Pisma wybrane*, red. J. Słupecki, Warszawa.
- Surma P. (2012) *Poglądy filozoficzne Jana Łukasiewicza a logiki wielowartościowe*, Warszawa.
- Zawojńska T. (2008) *Dzieje filozofii jako poszukiwanie prawdy*, [in:] *Wojciecha Dzieduszyckiego koncepcja historii filozofii*, „Człowiek w Kulturze”, v. 20.
- Wall R. (2001) *Wittgenstein in Ireland*, London.
- Woleński J. (1985) *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*, Warszawa.

REVIEWS

Irish Drama in Poland: staging and reception 1900-2000
by Barry Keane, Intellect/University of Chicago Press, Bristol &
Chicago, 2016. ISBN: 978-1-78320-608-7 £70.00

Just a decade ago it was difficult to find information on the cultural connections between Ireland and Poland. Commentators remarked on the cultural and historical parallels between our two countries, but the evidence was largely anecdotal. That situation has changed dramatically (no pun intended) with this study of the staging and reception of the major Irish playwrights of the Twentieth Century in Poland. Barry Keane is well placed to research and write such a work; he is an Irishman with a Polish family, a lecturer in Translation Studies in the Institute of English Studies at the University of Warsaw, author of studies of the Renaissance poets Jan Kochanowski and Anna Stanislawska and the modern Skamander poets. On top of his academic qualifications he is also a poet.

The study focusses on the Twentieth Century, but includes an episode of cross-fertilization in 1827–1828 when the poet Adam Mickiewicz translated Thomas Moore’s Irish melody *The Meeting of the Waters*. He was delighted with the Irish poet’s evocation of landscape which intensified his celebration of the forests and lakes of his native Poland. The result was a Polish version which led to a meeting of poets when the writer and translator, Ursyn Niemcewicz, was on a mission to England in 1831 to gather support for the November Uprising. He met Thomas Moore (“the Bard of Erin”) and related how his lyrics about Ireland were received with ardour by a Polish audience unable to express their feelings about the partition and domination of their country.

Art and politics and history were inextricably linked which would be the case for the following century, although the staging

of Oscar Wilde's work provided a lighter interlude. *The Importance of Being Earnest* was staged in Warsaw in 1905 five years after the author's death in Paris. He was spared performances where the actors inserted comments on a postal strike and criticized the city's finances. The early translators and directors were often cavalier with foreign work and reworked the material to suit the local audience. Wilde boasted that it only took him days to write a play, an approach adopted by Casimir Markievicz when he took up playwriting in Dublin.

Paris and the French language provided a meeting place for Irish and Polish writers. Casimir and Oscar were in the city at the same time, but there is no record that they ever met. The plays of George Bernard Shaw with their overturning of conventions and lively dialogue were accessible to Polish audiences and Keane describes an early staging of *The Devil's Disciple* in Lwow in 1903. It was not a success due to the poor translation, the failure of some actors to understand their roles and others who forgot their lines. Markievicz would make a better attempt at producing it in Dublin in 1913. Polish audiences came to appreciate Shaw's work and most of his major plays were translated and performed in the country. The highpoint was the world premiere of *The Apple Cart* in Warsaw in 1929, attended by Marshal Pilsudski, who gave a short speech during the interval.

The linking of productions of John Millington Synge with the work of Wyspanski shows similarities in the work of both writers, especially in their treatment of peasant life. During this period the writer, Adolf Nowaczynski, presented himself as a rare authority on Ireland and would lecture the audience before a performance. He was part of a circle of writers that included Casimir Markievicz, whom Keane considers the most likely source of much of his information. Casimir worked among theatre people in Dublin for nearly a decade and was easily the most informed Polish person on the Irish scene.

When I wrote my biography of Casimir Markievicz, *The Polish Irishman*, I had no access to Polish theatrical archives and it is a pleasure to discover that Barry Keane has remedied some of my omissions; he dismisses the notion that Casimir had plays performed

in Poland prior to coming to live in Ireland in 1903. He reckons *The Memory of the Dead* (1909) which was presented in Dublin's Abbey and Gaiety theatres as his best work, even eliciting a review from Warsaw. The book deals with Casimir's theatrical career in Warsaw and Kiev in 1916-1922 when lack of success discouraged playwriting with a return to painting, journalism and novel-writing. Keane relates how Casimir took one of his Irish plays, *The Dilettante*, changed the names to Polish, and rebranded it as *Lilies of the Field*, a satire on Poles in Ukraine. To be fair he suggests that Casimir had Ukraine in mind when writing the original play.

It is especially fascinating to see the way Polish audiences reacted to Shaw's *Pygmalion* where the flower-girl, Eliza is pitted against the pedantic, Professor Higgins. Polish critics interpreted the relationship as depicting the superior attitudes of England to Ireland but judged that Eliza was the hero. Shaw's play on prostitution, *Mrs Warren's Profession*, was playing in Warsaw as German bombs fell in 1939 and was revived in post-war Poland as a critique of capitalism. This period saw a brief interest in Sean O'Casey with a production of *The Shadow of a Gunman* in Warsaw in 1955.

Samuel Beckett's work appealed to a wide international audience in the disillusioned decade of the 1950s and Poland was no exception; the interest in his plays following *Waiting for Godot* indicated an impatience with Socialist Realism in theatre that mirrored a degree of independence from Moscow. The Theatre of the Absurd found an audience in Poland familiar with Modernist forms from the literature of Schulz and Gombrowicz and the experimental works of Kantor and Witkacy. Beckett found in Poland the director, Antoni Libera, who became his most trusted Polish translator and interpreter of his work.

Throughout the book Keane is aware of the challenges of translation, knowing there can be no perfect solution; a translation that is too faithful to the original may prove alien to a Polish audience while the reverse can bowdlerize the author's intentions. He is sympathetic to the difficulties faced by translators: "this group of unsung, poorly remunerated heroes." A fascinating section deals with the tribulations of adapting James Joyce's *Ulysses* for the Polish

stage. While the metaphysical explorations of Beckett fascinated Polish audiences, they were less taken with the burlesques of Brendan Behan or the Chekhovian dramas of Brian Friel. The study does not extend into the present century, but mentions a great interest in contemporary Irish drama. Nowadays the Poles in Ireland are part of the new drama being produced.

Irish Drama in Poland is a scholarly and original work based on research into Polish theatrical archives and wide reading of theatre history. Barry Keane has an engaging style and a strong narrative sense that makes it easy for the reader to absorb much new information without difficulty. The text is complimented with a section of rare archive photographs. It is a fascinating study of the presentation of Irish drama in Poland and gives some idea of the image of Ireland among Polish audiences in the Twentieth Century. My only cavil with the book is the excessive price charged by the publisher that puts it beyond the range of most book-buyers, even hard-pressed libraries. Copies may be found on Internet sites at lower prices than the list price quoted above. The book should be of great interest to the growing number of people interested in the growing cultural exchange between Ireland and Poland.

Patrick QUIGLEY

POETRY

Barry Keane

THE SAND BUCKETEERS

Inspired by Aleksander Gierymski's *Piaskarze*
[*The Sand Diggers*], 1887

I
We knew of the oddity of this conspiratorial guild:
Where you toppled till you'd mastered the balancing act.
True, it was a trade as poorly paid as artisans without custom,
But when about our business, people thought the circus had come.

The substance of our toil came from the sandbanks of Warsaw's
Amazonian north, revealed in the river-low months of summer.
We left the salt market at sunrise, passing mermaid pools,
And onwards along the escarpment under craning trees.
The sky was never more tumbling as we made the river bend,
In the company of birdsong unheard in the city we'd left behind.
Our first glimpse of the sandbank was met with a gleeful surprise,
As nymphs had surely donned aprons and rosined the surface
To a burnish, like glazed icings in one of those patisseries;
A treat for imagined moments, and a feast for the eyes.
We scooped out riverbed sand and filled the boats.

II

We punted and panted in the silence under Kierbedź Bridge,
Peopled with strollers transfixed by our half-sinking buckets;
Where we'd been all smiles earlier, we were less so now, just hoping
That pennies would be paid following cap-in-hand negotiations.
The boulevard's evening populace had gathered in pockets to look
on
As we steered towards the bank, and, following stern instruction,
Tied the boats together; when again oars were traded for shovels.
A policeman looked us over, wondering if we were on the lists.
A schoolboy sat on the ledge and smoked stolen cigarettes.
An artist sketched the scene, having never thought to ask,
Knowing his voiceless objects were too caught up in their task.
Sure weren't we little better than convicts, at our lowest ebb,
Shoveling heaps, and smoothing sand into the cracks of each slab.

IRISH POLISH SOCIETY

REPORTS & CORRESPONDENCE

Hanna DOWLING

Summary of the Irish Polish Society activities in the year 2016/2017

23rd October, 2016 – Annual General Meeting: A new Committee for 2016/2017 was elected (Chairperson: JoannaPiechota).

20th November, 2016 – Concert ‘Voice of Polonia’: It was the second edition of the Polish Song’s International Competition (the final was in Brussels on 13th November, 2016).

2nd December, 2016 – ‘Lublin to Dublin’: A social evening organized in cooperation with O’Hara Irish Craft Beers.

11th December, 2016 – ‘Ignacy Jan Paderewski’: An event dedicated to the great Polish pianist, composer and patriot. A talk was given by Ian Cantwell, historian researcher. Music played by Polish pianist, Tamara Niekludow.

7th January, 2017 – Christmas & New Year celebration: Traditional Polish and Irish seasonal food and Christmas carols (organized with POSK).

22nd January, 2017 – ‘Ireland and the Polish Question, 1916-1918’: A lecture by Dr Gabriel Doherty, lecturer at University College Cork, School of History.

19th February, 2017 – ‘On Opposite Sides: Casimir and Constance Markievicz in 1917’: A lecture with slides, given by Patrick Quigley.

10th March, 2017 – A traditional St Patrick’s celebration with Irish coffee and live music.

1st April, 2017 – ‘The 12th Anniversary of the death of Pope John Paul II’: An event organized by Hanna Dowling with presentation of some historical material and video clips.

2nd April, 2017 – ‘**Easter Family Workshop**’ given by Marysia Harasimowicz.

27th April, 2017 – ‘Poetry for Pleasure’: Poetry Day Ireland celebrated by the Glowing Hearth Poetry Group in co-operation with the Irish Polish Society. Event organized by Edyta Dolan.

19th May, 2017 – ‘Confessions of an Immigrant’: Peadar de Burca stand-up entertainment show.

27th May – 4th June, 2017 – The Polska/ÉIRE Festival took place in Ireland. The Irish Polish Society was involved in organizing a number of events.

30th May, 2017 – ‘Three Architects’ Event’: Talks on Polish, Irish and international architecture with presentation of architectural photos given by architects Martin Reynolds (Ireland), Antonio Ianni (Italy) and Artur Sikora (Poland). Their presentation included a selection of global landmarks, a reference to the famous Italian painter of architecture, Canaletto, and outstanding recent black and white photographs of Irish architecture.

On the initiative of Wojciech Kostka the Polska/ÉIRE 2017 Festival was celebrated in Ruda Śląska (Poland). Many events took place including a lecture given by Mrs Marta Lip-Kornatka Comparing the past of both Ruda Śląska and Dublin as reflected in architecture. This event was organized in co-operation with the Irish Polish Society (Hanna Dowling and Marta Lip-Kornatka exchanged related information). Apparently, the Festival in Ruda Śląska was a very successful event attended by hundreds of people!

Multiple events (talks, screening of Polish films, Polish food tasting etc.) took place in Cork organized in co-operation with our Society’s Cork Branch, represented by Chris Wolny.

6th June, 2017 – ‘Discover the Legacy of Fr Jozef Wrzesinski’: Free workshop organized by All Together in Dignity Ireland with the Irish Polish Society to celebrate the centenary of the birth of Jozef

Wrzesinski (the priest with Polish roots who first introduced the concept of “social exclusion” and initiated the idea of the Day for the Eradication of Poverty). This event was associated with the Polska/ÉIRE 2017 Festival.

15th September, 2017 – A special 30th Birthday Celebration Concert: Piano recital given by Soo-Jung Ann (a Korean pianist with Polish-Irish connection).

19th September, 2017 – The IPS Art Exhibition launch in the *In-Spire Galerie*. The Exhibition lasted for three weeks. Two events were organized in the Gallery during the Exhibition: the Poetry Event on 25th September (organized by Edyta Dolan) and the Pottery Demonstration on 30th September, given by Marta Ozóg.

The Art Exhibition was our Society’s contribution to Dublin Culture Night, 22nd September, 2017.

Wydarzenia i imprezy Towarzystwa Irlandzko-Polskiego organizowane w roku 2016/2017

23.10.2016 – Roczne walne zgromadzenie członków Towarzystwa Irlandzko-Polskiego (AGM). Podsumowanie działalności Towarzystwa i wybór nowego komitetu zarządzającego na rok 2016/2017. Na prezesa zostaje wybrana Joanna Piechota.

20.11.2016 – Koncert laureatów „Voice of Polonia”. Była to druga edycja międzynarodowego konkursu polskiej piosenki (Finał odbył się w Brukseli 13 listopada).

02.12.2016 – „Lublin to Dublin”. Impreza towarzyska połączona z degustacją nowego gatunku piwa będącego produktem współpracy polskiej browarni PINTA z irlandzkim browarem O’Hara Irish Craft Beers.

11.12.2016 – Wydarzenie poświęcone pamięci Ignacego Jana Paderewskiego, polskiego pianisty, kompozytora, patriotę i działacza społeczno-politycznego. Prelekcję wygłosił Ian Cantwell, historyk. Utwory Paderewskiego grała pianistka Tamara Niekludow.

07.01.2017 – Spotkanie świąteczno-noworoczne z opłatkami, kolędami i tradycyjnymi daniami polskiej i irlandzkiej kuchni. Impreza zorganizowana wspólnie z członkami POSK-u.

22.01.2017 – Irlandia a „sprawa polska”, 1916–1918. Odczyt dr. Gabriela Doherty’ego, wykładowcy historii na Uniwersytecie College Cork (UCC). Wydarzenie zorganizowane w setną rocznicę orędzia prezydenta Stanów Zjednoczonych Woodrowa Wilsona, w którym była wzmianka o „zjednoczonej, niepodległej i autonomicznej Polsce”.

19.02.2017 – „Po przeciwnych stronach – Kazimierz i Konstancja Markiewiczowie w 1917 roku”. Odczyt Patricka Quigleya.

10.03.2017 – Tradycyjny wieczór z okazji Dnia świętego Patryka – muzyka i kawa „po irlandzku”.

01.04.2017 – Dwunasta rocznica śmierci Jana Pawła II – wydarzenie poświęcone pamięci „polskiego papieża”. Materiały historyczne i wideo z fragmentami papieskiej wizyty w Polsce w 1999 roku. Program przygotowany przez Hannę Dowling.

02.04.2017 – „Pisanki” – warsztaty rodzinne prowadzone przez Marysię Harasimowicz.

27.04.2017 – „Poezja dla przyjemności” – wieczór z okazji Poetyckiego Dnia Irlandii zorganizowany wspólnie z grupą *The Glowing Hearth*. Wspólne czytanie poezji i muzyka. Impreza zorganizowana przez Edytę Dolan.

19.05.2017 – „Wyznania imiganta”. Peadar de Burka (pisarz, scenarzysta) w komediowym monologu. Dochód z przedstawienia został przeznaczony na fundusz remontowy dolnej kondygnacji Domu Polskiego.

Od 27 maja do 4 czerwca miał miejsce Festiwal Polska/EIRE 2017. Towarzystwo Irlandzko-Polskie zorganizowało kilka imprez.

Głównym wydarzeniem była prezentacja trzech architektów, 30 maja 2017 roku. Architektami byli: Irlandczyk Martin Reynolds, Włoch Antonio Ianni i Polak Artur Sikora. Prezentacja obejmowała m.in. wybór globalnie kluczowych obiektów architektonicznych, informacje o słynnym włoskim malarzu zwanym Canaletto oraz pokaz

znakomitych, współczesnych czarno-białych fotografii architektury irlandzkiej.

Z inicjatywy Wojciecha Kostki, w ramach festiwalu Polska/ÉIRE 2017 odbył się w Rudzie Śląskiej tydzień „Zielonej Wyspy”. Wśród wielu imprez (wystawy, koncerty, mecz rugby, konkursy itp.) był też wykład zorganizowany we współpracy z Towarzystwem Irlandzko-Polskim. Tematem była analiza porównawcza Rudy Śląskiej i Dublina na podstawie architektury obu miast. Wykład wygłosiła pani Marta Lip-Kornatka (architekt). W celu wymiany informacji nawiązała ona kontakt z Hanną Dowling, sekretarką Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Wykład był bardzo ciekawy – być może zostanie on powtórzony w Irlandii (w wersji angielskiej).

Wiele wydarzeń, które podczas Festiwalu Polska/EIRE odbyły się w Corku (prelekcje, polskie filmy), współorganizował Chris Wolny, przedstawiciel Towarzystwa Irlandzko-Polskiego.

06.06.2017 – „Odkrywamy spuściznę ks. Józefa Wrzesińskiego”. Warsztaty dyskusyjne zorganizowane dla uczczenia stulecia urodzin Józefa Wrzesińskiego, księdza o polskich korzeniach, który pierwszy wprowadził pojęcie *wykluczenie społeczne* i był inicjatorem Dnia Walki z Ubóstwem. Wydarzenie zorganizowane przez stowarzyszenie ATD („Pomoc wobec każdego nieszczęścia”) wspólnie z Towarzystwem Irlandzko-Polskim było powiązane z festiwalem Polska/EIRE 2017.

15.09.2017 – „Koncert urodzinowy” – recital fortepianowy pianistki koreańskiej Soo-Jung Ann. Impreza zorganizowana z okazji 30. urodzin pianistki. Soo-Jung Ann już kilkakrotnie, z wielkim powodzeniem, grała w Domu Polskim. Ma powiązania muzyczne z Polską i z Irlandią.

19.09.2017 – Uroczyste otwarcie wystawy artystów związanych z Towarzystwem Irlandzko-Polskim. Wystawa miała miejsce w *In-Spire Galerie* i trwała trzy tygodnie. W *Galerie*, podczas trwania wystawy, odbyły się dwie imprezy – 25 września spotkanie poetyckie zorganizowane przez Edytę Dolan i 30 września warsztaty ceramiki prowadzone przez Martę Ożóg. Wystawa została włączona do programu dublińskiej Nocy Kultury (22 września 2017 r.).

*Letter from H.E. Ambassador of Ireland to Poland Mr Gerard Keown to Jaroslaw
Płachecki, Dean of Dublin Campus at Old Polish University (26 May 2017)*

Ambasada Irlandii - Ambasáid na hÉireann
Embassy of Ireland
ul. Mysia 5, 00-495 Warszawa

Dr Jarosław Płachecki
Dean of Dublin Campus
at Old Polish University
in Kielce

26 May 2017

Dear Jarosław,

Thank you very much for sending me the book "The Poles in Ireland. Ten Years of Polish School in Dublin".

I have enjoyed reading about the history of the Polish community in Ireland and the many areas of activity that are involved. I would also like to take this opportunity to congratulate the Polish School on such a special anniversary, and wish all involved every success in the future.

Polish-Irish relations have developed significantly over these ten years, with many ties between our two countries. Perhaps the best demonstration of this deeper friendship is the 3rd Polska Éire Festival starting this weekend, which I am glad to see has become an annual event.

With my best wishes,

Gerard Keown

Gerard Keown
Ambassador

Letter from H.E. Ambassador of Poland in Ireland Mr Ryszard Sarkowicz to Joanna Piechota, Chairperson of the Irish Polish Society (24 Jun 2017)

Dublin, 24 czerwca 2017 r.

Ryszard Sarkowicz
Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny
Rzeczypospolitej Polskiej w Irlandii

Pani
Joanna PIECHOTA

Szanowna Pani,

Niniejszym pragnę Pani bardzo serdecznie podziękować za poświęcony czas, zaangażowanie i trud włożony w organizację tegorocznego Festiwalu Polska@ire, a w szczególności za imprezy i wydarzenia zorganizowane w Dublinie.

Tegoroczna edycja Festiwalu była jeszcze trudniejsza, niż jej droga odsłona w 2016. Ponownie większość pracy koncepcyjnej i przygotowań organizacyjnych spadła na barki społeczności polskiej, zakres przedsięwzięcia był jeszcze większy, jak też oczekiwania wobec samego Festiwalu. Ta ciężka praca, której jestem w pełni świadomy, nie poszła na marne. Wręcz przeciwnie, już teraz mogę z pełnym przekonaniem powiedzieć, że zakładane cele osiągnięliśmy z nawiązką.

Ten sukces nie byłby możliwy bez osób takich jak Pani, Polek i Polaków, którzy tutaj w Irlandii swą ciężką pracą, kreatywnością, entuzjazmem, energią i wreszcie sercem sukces ten stworzyli. Gratuluje, bardzo dziękuję i jestem za to ogromnie wdzięczny. Ponownie udało się nam też, o czym jestem głęboko przekonany, umocnić w Irlandczykach przekonanie, że Polacy w Irlandii to żywy, ciekawy, ale i ważny podmiot tutejszego społeczeństwa. Tacy, którzy w pełni zasługują na miano polskich ambasadorów w swoich lokalnych społecznościach, przyczyniając się swą pracą i aktywnością do dalszego wzmacniania i pogłębiania polsko-irlandzkich więzi.

Za to wszystko jeszcze raz z całego serca Pani dziękuję. Równocześnie mam głęboką nadzieję, że będziemy się mogli ponownie spotkać przy czwartej edycji Festiwalu, w tym dla nas, Polaków, jakże szczególnym 2018 r. Niech ten dobry czas porostanie z Panią jak najdłużej!

Z serdecznymi pozdrowieniami,

IRISH POLISH SOCIETY ARCHIVAL DOCUMENTS

7 Jan. 1979, Protocol of the IPS Steering Committee (courtesy of Jan Kamiński)

Irish. Polish Society
Steering Committee

7th January 1979

Chairman Jan Kamiński
Secretary Helena Johnston

Members of the Committee

Sean Lyons

~~Paul Gassick~~ ~~myelinumumum~~

Arthur Tytkiewicz

Michael Schunert

William Johnston

The Steering Committee was formed to investigate the possibility of having an Irish-Polish Society and a discussion took place to that effect.

to report back!

*18 Sept. 2010, Lecture in University of Cork: Solidarity: A Retrospective
(courtesy of Janina Lyons)*

**Solidarity: A Retrospective. 18th September 2010.
University of Cork.**

A long time has passed since those amazing times of the birth of Solidarity. Before that time, and when there were very few Poles in Ireland, people used to ask me: "when do you think Poland will be free?" and I used to reply: "not in my lifetime". But history is full of surprises and it did happen in my lifetime. It was an exciting time for us and we lived those moments with great intensity.

As a family we were privileged to experience the changes taking place in Poland first hand. We visited Poland in 1980, 1981 and 1982.

The first visit presented us with a bleak picture of deprivation. We saw nothing but rows of vinegar bottles in the supermarkets and a sad people. "Something has to be done", we thought. Within a few months Solidarnosc was born and our excitement knew no bounds. People were phoning each other in Ireland as Communist Government officials appeared to be embracing freedom with the people of Poland, in public expressions of support.

In 1981 we went to a wedding in Warsaw at short notice, possible only because of the changes taking place- a friend had been refused permission to go to his father's funeral not so long before. We were enthralled to be in the thick of Solidarity activity. Notices of events to do with freedom, Masses, including one for the Polish Scouting movement, permitted again to enter a church as an organisation, and display its standard with a White Eagle **wearing his crown**. We attended everything including a visit to the Solidarity Headquarters.

In 1982, during martial law we were stopped by a ZOMO armoured car as we arrived in Szczecin in the middle of the night. We visited many friends and witnessed the fear and the shortages that martial law had brought.

When a Polish Pope was elected in 1978 (my father had predicted it and lived to see the day) the Polish Nation hoped and its Communist Government feared that things would never be the same again.

When Pope John Paul II came to Ireland the whole Irish Nation came to meet him- over a million in the Phoenix Park alone. The Polish ranks swelled from a handful to over four hundred for the Audience in the Papal Nunciature. It was at this time that the Irish Polish Society was formed.

The Irish people were following events in Poland closely and when martial law was imposed they proved their affection with great generosity.

And now I shall recount some of the events that took place in those times after martial law was declared.

12 December 1981

This was an unforgettable day. As was our tradition in the Irish Polish Society we had our 'Wigilia' (Christmas Eve) in the hospitable house of the Servites- Fr. Dermot MacHeice was our Chaplain. We had a Nativity play 'Krakowska szopka', a puppet show -the prophetic work of Urszula Betzlaff-G'Carroll a member of our Society, with the help of Krzysztof

Romanowski and the Polish priests.' At one moment Berod says to General Jeruzelski: 'To the devil with your problems, when you don't know how to rule these Poles! The one who reveals his cards while the game is still being played is not worth much! Go back where you came from and prepare war!'

I left the Polish priests to Maynooth and returned home at 2.00 a.m. My husband was listening to the radio. He told me the chilling news that martial law had been declared in Poland.

27.12.81. Concelebrated Mass for Poland in the Pro-Cathedral by Polish priests and Fr. Dowling. Our Chairman, Maciej Smolenski makes a moving speech about Poland and the attitude of the West to events in Poland.

January 1982. We organised two protests outside the Russian Embassy, with banners, candles and heartfelt speeches.

Meeting with Senator James Dudge, Minister for Foreign Affairs in order to assess how Ireland could help Poland.

Concerts in Aid of Poland.

7th February 1982. All Priests' Show in the Olympia Theatre. The goodwill of the performers and packed audience were palpable.

7th March 1982 Chopin Concert in the National Concert Hall performed by the acclaimed Mieczal O'Rourke. Wanda Wilkomska, the famous Polish violinist, appears on the Late, Late Show and speaks about the Polish situation and mentions our concert which was to take place the following day.

3rd May 1982- Pirates of Penzance-Gala Performance in Olympia Theatre.

Where did the aid go?

To the Charitable Commission of the Episcopate of Poland in Szczecin, the Director of which was Fr. Ireneusz Antkowiak. The aid was distributed to the needy.

Other activities.

Advertising in TV, radio and the press. There was great interest and expressions of great affection for the Polish people in their plight. People sent money, brought clothes. We ourselves held auctions, had a sponsored walk in the mountains and I ran in a sponsored Mini-marathon which I find hard to believe now! We made our own Solidarity badges and car stickers.

May 1982- Maciej Smolenski travels to Poland and meets with Fr. Antkowiak- in a meeting with his countrymen he receives photos of protests which took place on our National Day 3rd of May (the celebration of which was not permitted in Communist times).

8 May 1982-We visit Cork where a branch of the IPS has formed under the leadership of Eleanor McCann. We receive aid of clothes and medicines. Mrs. Rose-Marie Punch-Tarnowska, also involved in help, gives us hospitality. We bring 8 girls, who dance Polish dances. They are subsequently invited to many events to dance as there is intense interest in all things Polish.

30 May 1982 An Exhibition of Art organised by Pat Maguire in St. James's Hospital-room donated by the hospital for the event.

August 1982. Fr.Antkowiak visits Ireland and meets members of the Irish Polish Society, ending his visit with a solemn Mass in the Pro-Cathedral attended by many well wishers.

What did we send?

Food, clothes, medicines (sorted with the help of pharmacists). GPs gave medicines in response to letters in the medical press. We bought antibiotics in large quantities and received dressings.

Who helped?

Many people from all parts of Ireland: individuals, schoolchildren, parishes, the ICA, Dominican sisters notably Sr. Eucharis and Sr. Louise, the Sisters of Charity with clothes and money; the medical profession, Harry James with transport, Helen Rossiter and her friends and many more.

From the Society among the most involved were the Lebiada, Papies, Scheuchert, Smolenski, Rayaki, Olsizlok, Borinski, Dulka families; Una Ward, Nancy Byrne, Maura Culligan and her school, Bernadette Clerkin, Joan Portal, Marie Brennan, Krzyszto Romanowski, Vincenty Kozielec (who successfully lobbied all his rich friends for financial aid), Fr. Dermot MacNeice (we stored goods in the Servite Priory until they were put into containers and later in our Chairman's Maura Culligan's school). Fr. Dermot arranged a large supply of children's milk from Glaxo; we had great support from Fr. Michael O'Carroll. We collected stamps and received in return money for aid to Poland from the Hibernian Stamp Company owned by Stefan Klineciewicz.

Firms: B.A.Burke, shipping agents; Bord Baine; pharmaceutical firms; C.I.E.; Tedcastle McCormick and Co. and the Coal Advisory Services and many more.

How was the aid transported?

B.A. Burke Shipping Agency, supplied us with Polish Ocean Line containers which were transported by the Polish ships Maleczow, Kwizdzin, Wejcherowo, and Starogard Gdanski to Szczecin. In those times going on the ships was like going to a part of Poland and therefore very emotional. We made friends with the sailors: they kept us up to date with events and gave us traditional Polish hospitality; they also visited our homes and we in turn later visited them in Poland.

9 November 1982.

Another never to be forgotten day was the day of the Mass of Thanksgiving for the Canonisation of Maximilian Kolbe, celebrated by Fr. Dermot Mac Neice. Prof. O'Donohue, Sr. Stanislaus, and Fr. Desmond Ferrisall spoke. Fr. Ferrisall wrote a book 'Maximilian of Auschwitz' and later a play 'Kolbe' the royalties of which, (£5000), he gave to us for Aid to Poland. On that day we met for the first time Maura Culligan, who was later our Chairperson and a great friend of Poles who helped us until her death in 1995.

That same Sunday Archbishop Dermot Ryan of Dublin Diocese announced that the second collection at all Masses would be for Aid to Poland. There was no prior warning and yet £250,000 (a quarter of a million pounds) was collected that day and later sent to the Pope for Aid to Poland. People literally emptied their pockets. Their generosity was astounding.

Altogether we sent 20 containers to Szczecin in the early eighties. Later we sent smaller amounts through the Kent and Sussex Fund in England, run by Mrs. Helena Leaniowska and to other individual groups.

In all that happened in those days our activities are like a drop in the ocean. But we were glad to have been a part of these historic events.

The heroes of these times were undoubtedly Pope John Paul II, Lech Wałęsa and Fr. Jerzy Popiełuszko.

But there were many, many more. Poland is now free but we must never forget those who paid a heavy price for this freedom some even with their lives-the coalminers in Muek Coalmine, Fr. Jerzy Popiełuszko and many others.

Fr. Jerzy was famous for his Masses for the Fatherland. He was zealous, noble and dedicated and a most gifted orator. People travelled from all over Poland to hear him speak. He preached love and forgiveness and tried to calm turbulent hearts. I shall end with a quote from one of his homilies spoken on 27th of May 1984 5 months before his brutal murder by the Secret Police.

It was entitled "Truth and love are one".

„Prawda łączy się z miłością”.

Żyć w prawdzie, to być w zgodzie ze swoim sumieniem. Prawda zawsze ludzi łączy i zespala. Wielkość prawdy przeraża i demaskuje kłamstwa ludzi małych, zalekanych. Od wieków trwa nieprzerwana walka z prawdą. Prawda jest jednak nieśmiertelna, a kłamstwo ginie szybką śmiercią.

Niech na codzień towarzyszy nam świadomość, że tędając prawdy od innych, sami musimy być prawdą. Żądając sprawiedliwości musimy być sprawiedliwi w stosunku do najbliższych. Żądając odwagi i męstwa, sami musimy być na codzień mężni i odważni.

To live in the truth is to live in harmony with one's own conscience. The truth always unites people, brings them closer together. The grandeur of truth terrifies and unmasks the lies of all small and frightened people. Since time immemorial an uninterrupted war has been waged between truth and lies.

The truth, however is immortal, while a lie dies a quick death.

Let us keep this in mind, day in day out, that when we demand truth from others we ourselves must live the life of truth. When we demand justice, we must show justice to our neighbours. Demanding courage and valour, we must practice courage and valour in our daily life.

Janina Krzyżanowska-Lycna.

*21-29 March 2015, Official booklet of the first Polska Éire Festival 2015.
Introduction pp. 1-4 (courtesy of the Department of Arts,
Heritage and the Gaeltacht)*

[illegible][illegible]

Beats: 10th February 2015 at 10.30-11.00. Many open heath moorland & a small ag forest station. Atlantic shilla, golden plover, clubmoss warbler were numerous at 10.30-11.00.

Be suitable some individuals a qualified to Content Policy on V-Energy, Archived on Politics, an Irish-Polish Society, Cambridge Catholic World Wide Church upon religious and Human Rights as an international and therefore not only educational with its life one.

Tapeira esmeralli does not point a glabella with two Y-branches as is common from *Phidolella* and *esmeralli* does not have a thorax.

Author: D. W. H. T. D.

As três Sãs do Pólvora São: Cabelo negro, Cabelo amarelo,
As Três Faleiros, Olfactores e as Olfactores
e as Três Sãs do Pólvora São: Cabelo negro, Cabelo amarelo,

On November 19, 2008, when walking near Cooke Park, I heard a shout from the stadium. Ireland were playing Poland in an international soccer friendly as I assumed Ireland had just scored. I was wrong - the shouting there was actually greeting another Polish soul.

When I was appointed Minister for New Communities, Culture and Equality last summer, I quickly identified the upcoming UEFA qualifier against Poland as an opportunity to celebrate our 125,000+ ethnic Polish community. The Polish-Euro 2012 idea was born.

The Prishtina 2013 festival runs from 21-24 of March and events will be hosted by national institutions, local authorities, community groups, sports clubs and schools throughout the country.

I would like to thank the commitment shown throughout the planning of this festival by the Football Association of Ireland, the Polish Embassy, the Irish-Polish Society, Dublin City Council and officials from my own Department.

Invite you to get involved in the events and to help us build a more inclusive and successful Emerald.

19 lipca 2008 roku, kiedy w parku zlokalizowanym w pobliżu Centralnego Parku, odbywał się wielki wernisż dedykowany otwarcia. Odbywał się tam ówczesny wernisż artystyczny poświęcony Północy i Irlandii. Pomyśleliśmy, że właśnie strażakom, jak i innym policjantom, którzy byli tam obecni, powinniśmy poświęcić ten nasz pierwszy numer. W ten sposób nasz pierwszy numer poświęciliśmy policjantom.

Przebiegła rozmowa z Ministrem ds. Gospodarki Narodowej, Galwary i Równości Irlandii rozmawiając, że nakładający mora w ramach kwalifikacji EURES0016 jest warunkiem ukłapi, by uzyskać dozwolone obywateli polskiej apłycanoci w Irlandii liczący obecnie 150.000 osób. Tak rozwił się pampł negocjowania formacji Polaków 2013.

Festivalul bulare areal al 21 de 29 marea 2015 min, a jige
negotianturami q intregite pulicare, whalo sanoragheer,
kalo anoragheer, whaloanoragheer bulare | ebulare

Chciałbym podziękować za zaangażowanie w organizowanie festiwalu Antykorupcja EP w Delfcie, Międzynarodowy Związek Filii Niderów, Europejskie Stowarzyszenie, Rada Miast Delftów oraz międzynarodowe stowarzyszenie.

Zaczynamy tu w niedzielę i zachodzą do domu i śpią w k.

Andrés Ó Riordá T.D.

Minister of State for New Communities, Culture and Equality
Department of Justice and Equality
Department of Arts, Heritage and the Gaeltacht

Author's Note: I thank the following people for their comments on earlier drafts of this article: David B. Collier, Robert D. Woodberry, and two anonymous reviewers for *Journal of Management Inquiry*.

Ministerstwo Misyjności Narodowych, Kairaty i Edynburgi.
Ministerstwo Sprawy i Wzrostu i Edynburgi.
Ministerstwo Sprawy, Działalności i Wzrostu i Edynburgi.

PRINTS & ANNOUNCEMENTS

IPS Membership Application Form

Bulletin of the Polish House

no 3/2017, August 2017

The bedrock of Polish culture in Ireland requests your help!

The renovation of the lower floor of the Polish House at 20 Fitzwilliam Place in Dublin starts in August 2017. A large front room and four smaller rooms in the basement of the building are to be developed for use by the Polish community in Ireland. The boards of Ognisko Polskie CLG, the Irish Polish Society (IPS) and the Polish Social and Cultural Association (POSK) request your help to enable this project to go ahead. So far, approximately €45,000 has been committed by the Polish Senate and a further €70,000 is being donated by Ognisko Polskie. We still need to raise €130,000 to complete the works!

The Polish House is a large Georgian building, purchased in 1986 thanks to the legacy of a Polish lady, Wanda Petronella Brown. For over thirty years various concerts, exhibitions, lectures and other cultural events have been organised here. It is home to three of the oldest Polish organisations in Ireland: IPS, POSK and Ognisko Polskie. For years it was the only hub of Polish activity and to date is the only Polish House in Ireland serving as a meeting place for many generations of Poles. The House functions on the principle of voluntary work and mutual co-operation between IPS and POSK. The administration and ownership of the building is entrusted to Ognisko Polskie, a non-profit organisation.

At present the ground floor of the building is where all activities take place since the upper floors must be rented in order to cover annual running costs of the building. This has restricted the number of events which can be run by the Associations working in the House. The development of the basement rooms will allow for more social and cultural events to take place, enriching the lives of Polish people living in Ireland and of Irish people with an interest in Polish culture. In order to raise the €130,000 required to complete the renovation, we are inviting you to become a sponsor of the only Polish House in Ireland and to have your name permanently engraved on plaques located in the high-profile areas listed below.

- The Conference & Exhibition Room
- Board of Directors Room
- The Main Entrance Foyer
- The Front Steps Plaque
- Corridor 1 Wall of Fame
- Corridor 2 Gallery Wall

- The Stone Steps Gallery
- Archiving Office
- Kitchen
- Restroom
- Archiving Store

For a minimum donation of €250 or more, your name will be acknowledged on a wall plaque. Individual donations of upwards of €20 are also welcome. Please send your donation to Ognisko Polskie IBAN: IE 23 AIBK 9332 3629 0480 95 (BIC:AIBKIE2D) detailing your name and the area which you would like to sponsor. Thank you for considering our request.

Edited by Jarosław Ptasiecki and Alina Uł Chwałka

www.irishpolishsociety.ie

www.polskadublin.org

Project co-financed under the patronage of the Senate of the Republic of Poland over the Polish Diaspora and Poles living abroad.
Projekt współfinansowany w ramach sprawowania opieki Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nad Polakami i Polkami za granicą.

Biuletyn Domu Polskiego nr 3/2017, sierpień 2017

Dom Polski w Dublinie potrzebuje Twojej Pomocy !

W sierpniu 2017 r. rozpocznie się renowacja dolnej kandygnacji Domu Polskiego przy 20 Fitzwilliam Place w Dublinie. Po odnowieniu, główna, frontowa sala i cztery mniejsze pomieszczenia zostaną oddane na potrzeby polskiej społeczności w Irlandii. Zarządy trzech organizacji: Ogniska Polskiego CLG, Towarzystwa Irlandzko-Polskiego (IPS) i Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego (POSK) proszą o pomoc finansową, aby zakończyć realizację projektu. Senat RP ofiarował na ten cel blisko 45 000 euro a Ognisko Polskie przekazało kolejne 70 000 euro. Dodatkowo potrzebujemy 130 000 euro !

Dom Polski to duży, georgiański budynek zakupiony w 1986 r. dzięki pieniądrom pochodzącym ze spadku po Wandrze Petronelli Brena. Od ponad trzydziestu lat organizowane są tutaj koncerty, wystawy, wykłady i inne ważne wydarzenia kulturalne. W Domu znajdują swoją siedzibę trzy najstarsze polskie organizacje: IPS, POSK i Ognisko Polskie. Przez lata Dom Polski był jedytnym ośrodkiem polskiej kultury i jak dotąd jest jedynym budynkiem w całej Irlandii należącym do irlandzkiej Polonii. Dom od lat służy jako miejsce spotkań wielu pokoleń Polaków. Jego działalność opiera się na zasadzie wolontariatu i ścisłej współpracy IPS i POSK, Ogniska Polskiego, posiadającego status organizacji pożytku publicznego, jako właścicieli obiektu, zajmując się jego administrowaniem.

Obecnie wszystkie wydarzenia kulturalne i społeczne odbywają się w głównej sali na parterze budynku. Pomieszczenia znajdujące się na górnych piętrach są wynajmowane. Otrzymane w ten sposób środki przeznaczane są na pokrycie kosztów eksploatacji budynku, bieżący ogrzewanie i doświadczenia, które mogą być prowadzone przez stowarzyszenia działające przy Domu Polskim. Renowacja dolnej kandygnacji budynku pozwoli na rozszerzenie ich działalności i wzbogacenie oferty programowej, z której korzystają zarówno osoby pochodzenia polskiego żyjące w Irlandii, jak i Irlandczycy zainteresowani polską kulturą.

Aby uzyskać kwotę 130 000 euro niezbędna do zakończenia remontu jedynego Domu Polskiego w Irlandii prosimy o wsparcie i dokonywanie wpłat. Wygrawowane imiona i nazwiska ofiarodawców lub nazwy firm zostaną uwiecznione na tablicach pamiątkowych znajdujących się w wymienionych poniżej pomieszczeniach.

• Sala konferencyjno-wystawowa	• Kamienne schody
• Sala obrad zarządu	• Biuro archiwum
• Węjtanie główne	• Kuchnia
• Schody frontowe	• Toalety
• Korytarz 1 – tablice pamiątkowe	• Pomieszczenie archiwum
• Korytarz 2 – galeria	

Aby uwiecznić swoje imię i nazwisko lub nazwę firmy na pamiątkowej tablicy należy dokonać minimalnej wpłaty na kwotę 250 euro. Będziemy jednak wdzięczni za każdy, nawet najmniejszy dar. Prosimy o przekazywanie darowizn na konto Ogniska Polskiego IBAN: IE 23 AIBK 9332 3629 0480 95 (BIC: AIBKIE2D) z podaniem swoich danych oraz sponsorowanego pomieszczenia. Ważna jest każda wpłata. Dziękujemy.

Redakcja: Jarosław Ptaszko i Alina U Chwałki
Tłumaczenie na język polski: Samanta Sochla

www.irishpolishsociety.ie

www.polskadublin.org

Projekt współfinansowany w ramach sponsorowania opieki Senatu Rzeczypospolitej Polkiej nad Polską i Polakami za granicą.

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

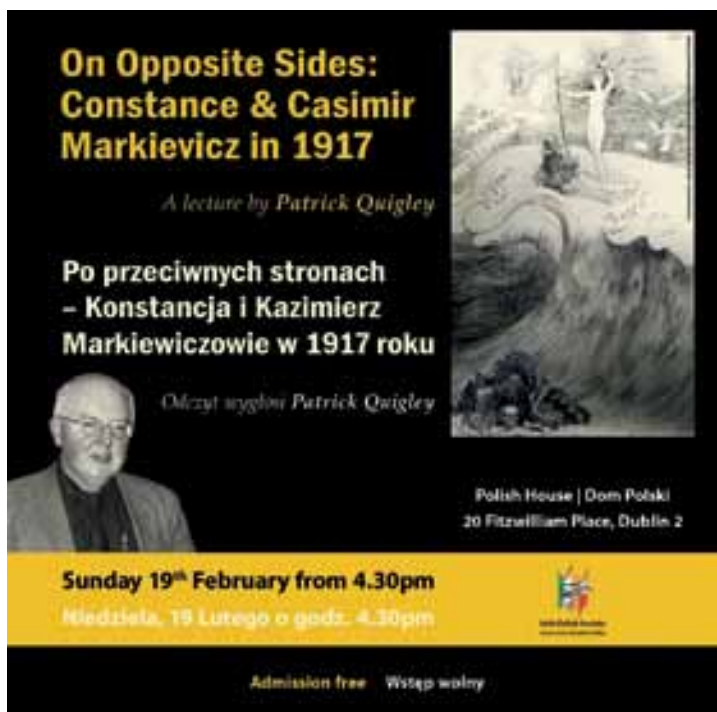
STOWARZYSZENIE
„WSPÓLNOTA POLSKA”

7 Jan. 2017 IPS and POSK traditional seasonal celebration with Christmas Carols and Polish 'Opłatek' (poster design Jarosław Głowa)

22 Jan. 2017 Ireland and the Polish Question, 1916–1918. Dr Gabriel Doherty's lecture in the Polish House (courtesy of IPS)

19 Feb. 2017 On Opposite Sides: Constance & Casimir Markievicz in 1917. Lecture by Patrick Quigley (courtesy of IPS)

2 Apr. 2017
Easter Egg Painting.
Family workshop in the
Polish House
(poster design Jarosław
Głowa)

19 May 2017 Peadar de Burca, Confessions of an Immigrant (poster design Jarosław Głowa)

 Architecture
from three different professional viewpoints.

Martin Reynolds
is a Dublin born architect and a former Chairman of the Irish Polish Society. His professional career spans the Atlantic and includes projects in Poland, Germany, Italy, Portugal, this side of France. Martin will present his selection of global architectural landmarks and influential buildings from a cultural standpoint.

Antonio Ianni
Antonio is an Italian Architectural Technologist, Construction Manager and Engineer being and working in Ireland. He has graduated from Technical Institute A.T. Beni di Trapani, Cork Institute of Technology and Dure University. Antonio has showed his interest towards urban, top and street art. He has achieved his architectural technology bachelors to become a Building Performance Modeling (BPM) Lecturer and Member. In his role he has been involved in the implementation and training for BIM specialists for the construction industry across both design and engineering disciplines. Antonio, currently, works in Dublin with MCSA Architects as a BIM Manager, he has a passion for Architecture, Art and Innovation. Antonio's presentation will touch on representation of the Capital Dock and Canaletto's paintings of European cities in the 18th century including his work in Warsaw.

Artur Sikora
is a Dublin based experienced professional in structural photography. As a professional architect he turned his passion for photography into a full time career. He works with architects, designers, developers and artists. He is also photography tutor collaborating with schools and runs the youth workshops. Artur's work has been recognised in the diversity by several newspapers and journals making his name in the international community. Best and White Photographer of the Year 2011, 2nd place in Professional Photography Awards in 2017. Artur will present his outstanding photographs of Irish Architecture.

when:
Tuesday 30 May @ 6.30pm

where:
Polish House,
20 Fitzwilliam Place
admission free,
all welcome

A presentation by an Irish, Italian and Polish architect will include a selection of global landmarks, a reference to the famous Italian painter of architecture, Canaletto, and outstanding recent black and white photographs of Irish architecture.

30 May 2017 Architecture from three different professional viewpoints. A lecture by Martin Reynolds, Antonio Ianni and Artur Sikora (poster design Jarosław Głowa)

6 June 2017 The Wrzeński legacy. Creative workshop (courtesy of www.polskaeirefestival.org)

7 Sept.-10 Oct. 2017
The Irish Polish Society
Art Exhibition 2017.
In-spire Galerie. Dublin
(poster design Jarosław Głowa)

Notes on Contributors

Hanna DOWLING, educated in Poland and Italy, interpreter and freelance correspondent in Poland and Ireland, for many years Secretary for Irish Polish Society, since 1980 lives in Ireland. Wrote feature articles for newspapers and journals in Poland and commented on Polish-Irish relations in both Irish and Polish media. Currently collecting archival material for the book related to the history of the Irish Polish Society and the Polish House.

Ian CANTWELL, grandson of Waclaw Tadeusz Dobrzyński, the first Polish diplomat to Ireland. Ian is an international interdisciplinary researcher and historian and co-winner of a 2013 World Summit Award in culture and tourism category. He has a small online archive of WTD's articles, lectures and interviews at www.iancantwell.com.

Samanta STOCHLA, a qualified journalist, art therapist, film and TV production manager and teacher of Polish Culture and Polish as a Foreign Language. Currently studying ceramics at School of Fine Art in the National College of Art and Design in Dublin. Founder and Co-ordinator of the International Short Film Festival *Oddalenia*. Board member of Polish Cultural and Social Association (POSK) and Director of Ognisko Polskie CLG.

Maciej BODGALCZYK, Ph.D. in Philosophy, graduate of the Faculty of Philosophy of the Pontifical University of John Paul II in Cracow, graduate of the Faculty of Law and Administration of the Jagiellonian University, author of numerous publications in the field of philosophy of religion, researcher and holder of National Science Centre grant, Prelude 3.

Izabela JANKOWSKA-PROCHOT, graduated in the Faculty of Journalism and Political Science University of Warsaw, PhD (2012), a lecturer in history and cultural studies at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, a strategic analyst at the Police Headquarters.

Patrick QUIGLEY, former public servant, writer, novelist and columnist for magazine 'Polish Neighbour'. His first novel 'Borderland' was published in 1994. Author of *The Polish Irishman: Life and Times of Count Casimir Markievicz* (Dublin, 2012) and *Sisters against the Empire. Countess Constance Markievicz and Eva Gore-Booth, 1916–1917* (Dublin, 2016). Chairman (2004–2007) and for many years Treasurer of the Irish Polish Society. He is an active member of the Powys Society.

Barry KEANE is an Associate Professor in Comparative Studies in the Institute of English Studies at the University of Warsaw. His most recent publications are Polish-to-English translated editions of Renaissance poet Jan Kochanowski's *The Dismissal of the Greek Envoys* and Baroque poetess Anna Stanisławska's *Orphan Girl*. He has also written a critically acclaimed study on the reception of Irish Drama in Poland. Praised by Jerzy Jarniewicz for his writing of poetry which represents the *synergic foci* of an informed intercultural dialogue and unique literary rapprochements, select poems online may also be found at <http://www.fupress.net/index.php/bsfm-sijis/article/view/18467>.

Jarosław PŁACHECKI, lecturer and Dean of the Dublin Campus at the Old Polish University. Author of *Ireland's Political System* (Warszawa, 2010) and various academic papers. Editor of *Polish Emigration in Ireland in the 20th and the 21st Centuries* (Dublin, 2012) and *The Poles in Ireland. Ten Years of Polish School in Dublin* (Dublin, 2017). Founding Editor of the *Irish Polish Society Yearbook (IPSY)*. Chairman of the Irish Polish Society (2011–2014). Director of the Harbour View Management CLG and the Ognisko Polskie CLG.

'It was a pleasure to be asked to review the 2018 edition of the Irish Polish Society Yearbook. It features some fascinating articles which highlight how Polish and Irish paths have crossed...'

Prof. Jacqueline Hayden, Department of Political Science, Trinity College Dublin

Inside:

Articles:

- *The Great Irish Famine: Selected Excerpts from the Reports of P.E. Strzelecki* – Hanna Dowling
- *31st International Eucharistic Congress, Dublin, June 1932* – Ian Cantwell
- *Prof. Jan Łukasiewicz – from Lvov to Dublin* – Maciej Bogdalczyk
- *'The Girl-Guide Must Act' – an Interview with Dr Janina Lyons* – Samanta Stochla
- *The Aggrieved Party in Ireland's Brehon Law. A Historical-Legal Reflection* – Izabela Jankowska-Prochot

Review:

- *Irish Drama in Poland: staging and reception 1900–2000*, Barry Keane – Patrick Quigley

Poetry:

- *The Sand Bucketeers* – Barry Keane

Documentary Section:

- *Irish Polish Society Reports & Correspondence 2015/2016* – Hanna Dowling
- *Irish Polish Society Archival Documents: 1979, 2010, 2015* – Jarosław Płachecki
- *Irish Polish Society Prints & Announcements 2015/2016* – Anna Hryniewicz, Jarosław Głowa

ISSN 2009-860X (printed edition)

ISSN 2009-9568 (online edition)

Cover illustration: *Safe Harbour*.
Painting by Edith Poole.
Reprinted courtesy of the artist.